

**TURUN
YLIOPISTO**

Internationaalien kätyrit ja fasistinen kapinaliike

SDP:n ja IKL:n taistelu Suomen kansan sielusta ja tulevaisuudesta
pää-äänenkannattajiensa sivuilla eduskuntavaaleissa 1930-luvulla.

Ville Kurtti
Pro Gradu -tutkielma
Poliittinen historia
Turun Yliopisto, syksy 2025

Turun yliopiston laatujaarjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos/

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

KURTTI, VILLE: Internationaalin kätyrit ja fasistinen kapinaliike

Pro gradu -tutkielma, 104 s.

Poliittinen historia

Syksy 2025

Tiivistelmä

Tutkielma tarkastelee poliittista jakautumista sekä toiseuttamisen ja viholliskuvan rakentamisen keinoja 1930-luvun Suomessa vertaamalla Suomen Sosialidemokraattisen puolueen (SDP) ja Isänmaallisen kansanliikkeen (IKL) pää-äänenkannattajien, Suomen Sosialidemokraatin (SS) ja Ajan Suunnan (AS), kirjoituksia. Tutkimus keskittyy siihen, miten lehdet kuvasivat omaa ja vastapuolen puoluetta, millaisia viholliskuvia ne rakensivat ja miten kielellisiä ja ideologisia keinoja käytettiin poliittisen kamppailun välineinä.

Tutkimus perustuu laadulliseen sisällönanalyysiin, jossa aineistoa lähestytään tulkitsevan tekstianalyysin keinoin. Tarkoituksena on ymmärtää lehtien kirjoittajien ja puolueiden taustalla vaikuttaneita motiiveja, valintoja ja toiseuttamisen keinoja. Aineiston analyysi toteutettiin aineistolähtöisesti tunnistuen toistuvat teemat, kuten isänmaallisuus, työväen asema ja kansanvalta, joita käsiteltiin lehtien erilaisista näkökulmista.

AS:lle oli kyse isänmaan pelastamisesta vaaralliselta kansainväliseltä punaiselta aatteelta, marxilaisuudelta, joka jo vuonna 1918 pyrki tuhoamaan vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen. Marxilaisuuden yksi ilmenemismuoto, kommunismi, oli jo lailla kielletty ja sama oli tehtävä SDP:lle. SS:lle puolestaan kyse oli porvarillisen taantumuksen, kansanvallan ja työväenluokan vihollisten lyömisestä sekä Saksan ja Italian tien välttämisestä. Taistelu IKL:ää vastaan oli SS:lle myöskin vain osa suurempaa taistelua työväenluokan vapauttamiseksi.

Aineistossa havaittiin myös, miten muutokset maan sisäisessä tilanteessa, puolueiden asemassa ja maailmanpolitiikassa vaalivuosien välillä vaikuttivat myös siihen, millaista viholliskuvaa kunakin vuonna vastustajasta rakennettiin. Vuosikymmenen loppua kohden erityisesti Euroopan kiristynyt turvallisuustilanne ja kasvava sodan uhka vaikuttivat lehtien kirjoitteluun ja korostivat vihollisen kuvausta vaarallisena Suomen itsenäisyydelle muun muassa sen kansainvälisten aatetovereiden luoman uhan takia.

Lehdille kamppailussa ei myöskään ollut kyse vain vaalien voittamisesta. Vaalikamppailu oli vain osa laajempaa taistelua vihollisen edustamaa aatetta vastaan. Jotta oma puolue pystyi jatkamaan työtään ja saavuttamaan tavoitteensa, tuli toinen voittaa ja tuhota. Kyse oli kahden vastakkaisen maailmankatsomuksen taistelusta sekä taistelusta Suomen kansan ja työväen sielusta sekä isänmaan tulevaisuudesta. Tutkielman perusteella voidaan myös todeta, että lehdissä olleet hyökkäykset toista puoluetta kohtaan eivät siis olleet vain satunnaisia hyökkäyksiä vastustajaa kohtaan vaan osa aktiivista suunnitelmallista viholliskuvan luontia ja vastustajan toiseuttamista.

Asiasanat: Sosialidemokraattinen puolue, Isänmaallinen kansanliike, sosiaalidemokratia, fasismi, marxismi, puolueet, työväenluokka, eduskuntavaalit

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1. Tutkimuskysymykset.....	2
1.2. Lähteet.....	4
1.3. Aiempi tutkimus ja taustakirjallisuus.....	9
1.4. Metodologia ja keskeiset käsitteet.....	11
2. Puolueiden taustat ja 1930-luvun politiikan muutos.....	17
2.1 Kapinasta laillisuusrintamaan ja Lapualta Mäntsälän kautta Hämeenlinnaan.....	17
2.2. Puolueiden aseman muutos 1930-luvulla.....	21
3. Valheisänmaalliset ja internationaalit käskyläiset.....	26
3.1. Punaiset maanpetturit ja valheisänmaalliset.....	26
3.2. Sodanyllyttäjät ja puolustushaluttomat.....	31
3.3. Tekopyhät ja jumalankieltäjät.....	37
3.4. Saksan vai Venäjän tiellä?.....	42
4. Taistelu työväen sielusta.....	51
4.1. Kansankokonaisuus vai luokkataistelu?.....	52
4.2. Marxilaisuuden harhaanjohtamat vai luokkatietoiset työläiset?.....	60
4.3. Kapitalistien kätyrit ja punafyyrerit.....	65
4.3.1 Palkat ylös lailla vai lakoilla?.....	68
4.3.2. Punaista vai valkoista työmaaterroa?.....	74
5. Kansanvallan ja yhteiskuntajärjestyksen viholliset.....	78
5.1. Fasistinen vai punainen diktatuuri?.....	78
5.2. Lapualainen kapinaliike ja internationaalit kätyripuolue kiellettävä.....	84
5.3. Tasavallan suojelulaki: punainen valtalaki vai ulkoista uhkaa vastaan?.....	91
6. Johtopäätökset.....	96
Lähteet:.....	102

1. Johdanto

Viime vuosina julkisessa keskustelussa nykyistä poliittista tilannetta on usein verrattu 1930-luvun tapahtumiin. Erityisesti keskustelussa on vedetty rinnastuksia fasismin ja muun äärioikeiston nousuun, joka on nähty uhkana monissa Euroopan maissa, myös Suomessa. Samalla ajankohtaisessa poliittisessa keskustelussa puhutaan entistä enemmän polarisaatiosta ja ääripäistä. Nykypäivän Suomessa nämä ääripäät nähdään usein nationalistiseksi, maahanmuuttovastaiseksi ja populistiseksi äärioikeistoksi sekä arvoliberaaliksi, maahanmuuttoa kannattavaksi ja vähemmistöjen oikeuksia puolustavaksi (viher)vasemmistoksi. Julkisessa keskustelussa vilisevät termit kuten fasismi, natsi, kommunisti ja sosialismi, ja vastapuolia leimataan herkästi erilaisilla haukkumanimillä varsinkin sosiaalisessa mediassa.

1930-luvun poliittisessa kentässä ääripäiden asetelma oli erilainen, mutta silti monin tavoin verrattavissa nykypäivään. Toisella laidalla oli sisällissodan jälkeisessä ilmapiirissä maan alle painettu kommunismi ja toisella nousussa ollut oikeistoradikalismi, joka sai näkyvän edustuksensa muun muassa lapuanliikkeen perillisessä, Isänmaallisessa kansanliikkeessä (IKL). Eduskunnassa nämä äärilaidat olivat edustettuina vain osittain. Äärioikealla IKL:n muodossa ja vasemmalla Sosialidemokraattisessa puolueessa (SDP), josta oli sisällissodan jälkeen muotoutunut reformistinen vasemmistopuolue. Kommunistien toiminnan ollessa kiellettyä SDP oli ainoa laillinen ja eduskunnassa edustettu vasemmistopuolue.

Poliittisen polarisaation juurisyitä pyritään ymmärtämään monesta näkökulmasta. Niitä etsitään yhteiskunnallisista, taloudellisista ja sosiaalisista muutoksista, mutta myös nykyajan keskeisimmistä tiedonvälityskanavista, ennen kaikkea internetistä ja sosiaalisesta mediasta. Sosiaalinen media on mahdollistanut mielipiteiden vapaan jakamisen ennennäkemättömällä tavalla, mutta samalla se on luonut ilmiön, jota kutsutaan kuplautumiseksi: samanmielisten ihmisten eriytymistä omiin ryhmiinsä, joissa vahvistetaan omia näkemyksiä ja torjutaan ulkopuoliset vaikutteet. Tätä pidetään yleisesti yhtenä keskeisenä syynä radikalisoituneiden ja kärjistyneiden mielipiteiden leviämiseen ja normalisointumiseen.

1930-luvun Suomessa tärkein tiedonvälityksen kanava oli laaja ja monipuolinen sanomalehtiverkosto, jossa keskeisessä roolissa oli puoluelehdistö. Nämä lehdet olivat avoimesti poliittisesti sitoutuneita ja usein myös taloudellisesti riippuvaisia emopuolueistaan. Toimituksellinen linja seurasi tiiviisti puolueen näkemyksiä, ja jopa uutisartikkelit olivat selvästi poliittisesti värittyneitä.

Rauli Mickelsson kuvaa teoksessaan *“Suomen puolueiden historia”* sisällissodan jälkeistä Suomea leiriyhteiskunnaksi. Tässä yhteiskunnassa SDP lähijärjestöineen muodosti oman selvästi rajatun leirinsä, kun taas oikeistopuolueet asettuivat omaan porvarilliseen leiriinsä. Näihin leireihin kuuluneet ihmiset elivät monessa suhteessa erillään: he lukivat oman puolueensa lehtiä, osallistuivat työväenyhdistysten tai nuorisoseurojen tapahtumiin sekä toimivat oman poliittisen leirinsä urheiluseuroissa. Leirytyminen ei siis rajoittunut pelkkään poliittiseen toimintaan, vaan ulottui myös ihmisten vapaa-aikaan ja arkeen.¹

Vaikka sosiaalinen media ja 1930-luvun puoluelehdistö eroavat monella tavalla toisistaan, toinen koostuu yksittäisistä, usein nimettömistä käyttäjistä ja toinen oli toimitettu ja organisoitu julkaisu, niissä on myös yhtäläisyyksiä. Molemmat ovat mahdollistaneet samanmielisten ihmisten kokoontumisen ja ajatusmaailmojen vahvistumisen erillisissä ryhmissä. Niin sanotut kuplat tai leirit kävivät ja käyvät edelleen kamppailua toisiaan vastaan, vaikkakin eri välinein ja eri aikakauden ehdoilla.

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan juuri tuota leirien ja kuplien välistä taistelua 1930-luvun Suomessa SDP:n ja IKL:n kautta. Keskeisenä analyysin kohteena ovat puoluelehdet, joiden sivuilla käytiin merkittävä osa aikakauden poliittisesta kamppailusta. Tämä tekee niistä erityisen kiinnostavan ja käyttökelpoisen lähteen tutkittaessa ajan poliittista ilmapiiriä, polarisaatiota ja mielipidevaikuttamista.

1.1. Tutkimuskysymykset

Tutkielmassa analysoidaan Suomen sosialidemokraattisen puolueen (SDP) ja Isänmaallisen kansanliikkeen (IKL) näkemyksiä toisistaan puolueiden pää-äänenkannattajien Suomen Sosialidemokraatin (SS) ja Ajan Suunnan (AS) perusteella.

Tutkielman tarkempana tutkimuskysymyksenä on:

- Miten SDP:n ja IKL:n pää-äänenkannattajissa Suomen Sosialidemokraatissa ja Ajan Suunnassa kuvailtiin SDP:tä ja IKL:ää vuosien 1933, 1936 ja 1939 eduskuntavaalien alla?

Tutkimuskysymykseen sisältyy erilaisia tarkentavia kysymyksiä kuten, millaisia termejä lehdissä käytettiin puolueista sekä miten näitä termejä määriteltiin. Tutkielman tarkoituksena ei ole pyrkiä määrittelemään näitä termejä, vaan tarkastella, miten ja miksi niitä lehdissä käytettiin. Lisäksi

¹ Mickelsson 2015, 78–83.

tarkoituksena on tarkastella, miten puolueiden ideologiaa, tavoitteita ja poliitikkoja kuvattiin. Tarkoituksena ei ole pyrkiä määrittelemään puolueiden ideologiaa vaan tarkastella, mitä termejä puolueet käyttivät kuvaillakseen toisiaan sekä miten näitä termejä määriteltiin lehdissä ja julkaisuissa. Näihin kysymyksiin vastatessa on myös hyödyllistä vastata samalla kysymyksiin, miten lehdissä vastattiin syytöksiin ja toisaalta myös kuvattiin omaa puoluetta vastineena toisen lehden kuvauksiin.

Tarkastelussa on myös, millaisia teemoja ja aiheita lähteissä toistuu puolueita käsitellessä. Merkittävässä osassa on muun muassa työväen asema, sillä molemmat puolueet pyrkivät puhuttelemaan työväkeä. Samoin tutkielmassa tarkastellaan, millaisia viholliskuvia ja vastakkainasettelua puolueet pyrkivät luomaan ja miten niitä käytettiin osana kampanjointia. Tässä keskeisenä keinona toimii toiseuttaminen ja viholliskuvan luominen.

Toiseuttaminen on prosessi, jossa toinen, yleisimmin jokin ihmisryhmä, kuvataan itsestä, tai itse edustamasta ryhmästä, erilaiseksi, vieraaksi, alemmaksi ja huonommaksi. Ajatus toiseudesta sisältyy olennaisesti muun muassa rasismiin, jossa itsestään poikkeavat etniset ryhmät nähdään toisena itsestään huonompana ryhmänä jopa vaarana. Toiseus kohdistuu usein juuri toisiin etnisiin ryhmiin, kansallisuuksiin, uskontoihin tai erilaisten vähemmistöjen edustajiin.² Toiseuttaminen voi olla myös keskeinen osa poliittista retoriikkaa ja ideologiaa. Toinen voi olla politiikassa toisen maan kansalaiset, maahanmuuttajat, vähemmistöt tai myös poliittinen vastustaja. Nykypäivänä toiseuttaminen on tullut suurelle yleisölle tutuksi vahvistuvan äärioikeiston retoriikan kautta. Pro gradun tapauksessa puolueet luovat kirjoitusten avulla toisesta puolueesta ja sen toimijoista toisen, vihollisen, joka on voitettava jopa tuhottava.

Vastustajan toiseuttamisella usein myös rakennetaan omakuvaa, omaa identiteettiä ja puolueiden tapauksessa ideologiaa. Kun ihmisiä jaetaan meihin ja heihin, on määriteltävä yhtä lailla, millainen oma ryhmä on, kuin millainen on toinen he. Muiden ryhmien erottelu ja toiseuttaminen on usein osa kansallisen identiteetin rakentamista ja ylläpitämistä, mutta toimii myös politiikan ja poliittisen identiteetin rakentamisen välineenä.³ Viholliselle annetut piirteet usein ovat vastakkaisia niille, joita itse halutaan edustaa. Poliittisten vihollisten kuvataan edistävän omalle ryhmälle vastakkaisia etuja ja tavoitteita. Se, miten puolueet kuvaavat toisiaan, auttaa ymmärtämään myös, miten puolueet määrittelevät itseään.

Viholliskuvaa rakentaessa voidaan usein käyttää hyväksi ryhmään kuuluvien yksilöiden laittomia tai moraalittomiksi katsottuja toimia hyväksi koko ryhmän leimaamisessa. Yhden IKL:n tai SDP:n

² Karemaa 1998, 31–33.

³ Karemaa 1998, 33–34.

jäsenen tai esimerkiksi paikallispoliitikon laittomuus tai korruptio nostetaan esimerkiksi koko puolueen korruptoituneisuudesta tai välinpitämättömyydestä laita ja yhteiskuntajärjestyksestä. Koko puolue pyritään siis leimaamaan yksilön tai muutaman ihmisen toimien perusteella. Samaa taktiikkaa käytetään usein muun muassa maahanmuuttajaväestön leimaamiseksi rikollisiksi myös nykypäivänä.

Koska pro gradun tarkoituksena on tarkkailla puoluepoliittisten lehtien kirjoituksia toisista poliittisista toimijoista juuri vaalien alla, on tarkoituksena tarkkailla ja pohtia, miten toiseuttamista ja viholliskuvan luomista käytettiin vaalikamppailun välineenä. Vaaleihin osallistuvat puolueet ovat yleensä toistensa kilpailijoita, mutta eivät välttämättä vihollisia. Suomen kaltaisessa monipuoluejärjestelmässä, jossa yksittäisen puolueen saama enemmistö on harvinaisuus, on puolueiden pystyttävä yhteistyöhön vaalien jälkeen päästäkseen valtaan. Tämän takia kaikkien puolueiden kohtelevina vihollisena ei ole kovin hyödyllinen strategia puolueelle, joka tavoittelee hallitusvaltaa.

Vihollinen, oli se sitten toinen puolue tai puoluepolitiikan ulkopuolinen toimija, voi kuitenkin olla vaalikampanjoinnissa erittäin hyödyllinen väline oman kannattajakunnan ja jäsenistön aktivoimiseksi. SDP ja IKL toimivat toisilleen hyvinä kohteina tällaiseksi viholliseksi. SDP:n ollessa Suomen politiikan ainoa sallittu vasemmistolainen puolue oli se selkein kohde marxilaisuuden uhasta saarnanneelle IKL:lle. SDP puolestaan näki IKL:n vasemmiston kimppuun väkivaltaisesti hyökänneen, jopa kapinaa yrittäneen, lapuanliikkeen työn jatkaja. Poliitiikan jakajien vastakkaisilla puolilla olleet puolueet toimivat hyvin vihollisina toisilleen. Suuret ideologiset erot tekivät myös yhteistyön vaalien jälkeen hyvin epätodennäköiseksi. Tämän takia päädyin valitsemaan toiseuttamisen yhdeksi näkökulmista pro gradun aineistojen analysointia varten.

1.2. Lähteet

Tutkielman lähteinä toimivat puolueiden pää-äänenkannattajat SDP:n Suomen Sosialidemokraatti ja IKL:n Ajan Suunta eduskuntavaalivuosina 1933, 1936 ja 1939. Lehtien numerot ovat saatavilla digitalisoituina Kansalliskirjaston sähköisessä tietokannassa.

Pää-äänenkannattajien kirjoituksia tutkielmassa tarkastellaan lehtiä huhtikuusta heinäkuuhun vuosilta 1933, 1936 ja 1939. Ajallinen rajaaminen pelkästään eduskuntavaaleja edeltäneisiin kuukausiin on myös keino rajata aineistoa suuresta massasta helpommin hallittavampaan määrään kirjoituksia. Eduskuntavaalivuodet valikoituivat niiden poliittisen merkityksen takia ja vaalikilpailu lisää kirjoituksia toisista puolueista erityisesti tärkeimpinä vastustajina pidetyistä puolueista. Eduskuntavaalivuosina erityisesti vaalien lähestyessä lehdet kirjoittivat erityisen paljon muista puolueista, niiden

tavoitteista ja ohjelmista, jonka takia ne ovat erityisen hedelmällisiä tarkasteluajanjaksoja. Lisäksi vaalikamppailussa lehdet myös pyrkivät määrittelemään edustamiaan puolueita ja tietysti läpi puolueiden vaalilupauksia ja -tavoitteita lehtien sivuilla. Vuosien 1933, 1936 ja 1939 eduskuntavaalit olivat ainoat, joihin IKL otti osaa sen perustamisen (1932) ja lakkauttamisen (1944) välillä.

Lehdissä keskeinen tekstikategoria on pääkirjoitus. Pääkirjoitukset ovat tämän tutkielman tärkeimpiä lähteitä, mutta niiden lisäksi tarkastelun kohteena ovat myös uutisartikkelit, pakinat, kolumnit ja vaalimainokset. Puoluelehdissä myös uutisartikkelit saattoivat sisältää poliittisia kannanottoja ja lehden omaa poliittista näkökulmaa aiheeseen. Uutisartikkeleissa usein myös lainattiin puolueiden kansanedustajia ja johtajia, jotka edustivat puoluetta ja sen linjaa, mutta saattoivat myös poiketa puolueen valtavirrasta ja virallisesta linjasta. Sama pätee myös lehden pakinoihin ja kolumneihin. Vaalimainokset sen sijaan kertoivat puolueen virallisesta linjasta ja ohjelmasta vaaleissa.

Lehdissä julkaistiin melko usein myös eduskuntakeskusteluja, joista saa myös käsitystä siitä millaista keskustelua eduskunnassa käytiin puolueiden välillä ja millaista kieltä edustajat käyttivät toisesta puolueesta ja sen edustajista eduskuntakeskusteluissa. Lehtien toimittama valikointi keskusteluissa ja puheenvuoroissa toisaalta antaa myös kuvaa siitä, mitkä keskustelut, aiheet ja puheenvuorot nähtiin niin tärkeinä, että ne päätettiin julkaista lehdessä ja mahdollinen puheenvuorojen tai niiden osien pois jättäminen voi myös kertoa, millaista kuvaa ja miten lehdet pyrkivät kuvaamaan puolueista ja niiden edustajista. Koska sen tarkoituksena on nimenomaan tarkastella puolueiden ja lehtien rakentamaa kuvaa toisistaan, on kiinnostavaa tarkastella myös lehtien tekemää valikointia eduskuntavaalikeskusteluiden ja puheenvuorojen suhteen.

Lehdet kirjoittivat usein ja paljon tarkasteltavana olevista puolueista. IKL:n Ajan Suunta kirjoitti jatkuvasti kirjoituksia, joissa käsiteltiin Sosialidemokraattista puoluetta tai ”marxilaisuutta”/”marxilaisia”, kuten IKL SDP:tä ja sen toimijoita usein kutsui, ja heidän toimintaansa. Kuten oli odotettavissa kirjoitukset eivät ole juurikaan koskaan positiivisia ja uutisetkin toistavat pääasiassa negatiivista tai uhkaavaa kuvaa SDP:stä ja sen toimijoista ja ottavat selvästi kantaa ajankohtaisiin asioihin. IKL:n pakinoitsijat Tarkkailijan tähtäimestä palstalla erityisesti kirjoittivat mielellään Sosialidemokraateista, kuten tekivät myös päätoimittajat pääkirjoituksissaan. Samoin Suomen sosialidemokraatin pakinoitsija Sasu Punanen (Yrjö Räisänen) ja pääkirjoitukset kirjoittivat usein IKL:stä, ”fascisteista” ja ”lapualaisista”. Lisäksi Ajan Suunnassa julkaistiin ”Työväki” otsikolla eri nimimerkeillä kirjoituksilla työväelle osoitettuja kirjoituksia, jotka useimmiten arvostelivat sosialidemokraattista työväenliikettä.

Sanomalehdet olivat valitun aikakauden keskeinen joukkotiedotusväline, joita luki merkittävä osa kansasta. Radio oli 1930-luvun Suomessa vähitellen leviämässä kotitalouksiin, mutta sen ohjelmisto oli hyvin rajattu vuonna 1926 perustetun Yleisradion virallista ohjelmaa ja lehdet tarjosivat laajempaa valikoimaa ja erilaisia näkökulmia. 1930-luvulla keskeinen osa mediamaailmaa olivat puoluepoliittiset lehdet, jotka olivat avoimesti sitoutuneet yhden puolueen äänenkannattajiksi.

1920-luvun lopulla puoluelehtien osuus koko maan lehdistöstä alkoi vähitellen pienentyä, mutta vielä 1939 kaikista sanomalehdistä reilusti yli puolet (57,5 %). Lasku vuoden 1917 lukemasta (83,3 %) on kuitenkin merkittävä.⁴ Tästä huolimatta puoluelehdillä oli yhä tarkasteltavina ajanjaksoina erittäin merkittävä asema tiedonvälityksessä ja suurin osa maan merkittävimmistä lehdistä oli yhä puoluelehtiä.

Aineiston kirjoitustyypeistä keskeinen on pääkirjoitus, joka edustaa lehden institutionaalista virallista "omaa" linjaa, joka puoluelehtien tapauksessa usein, mutta ei suinkaan aina, edusti hyvin myös puolueen virallista linjaa. Pakinat ja kolumnit eivät varsinaisesti edusta lehden omaa linjaa ja ovat usein kärkkäämpiä, kuin virallisemmat pääkirjoitukset, mutta puoluelehdillä oli tapana erityisen tarkkoja oman linjansa varjelemisesta ja yhtenäisyydestä. Näiden lisäksi merkkejä lehden ja puoleen linjasta voidaan nähdä myös artikkeleiden aiheiden valinnoissa, otsikoinnissa ja sanavalinnoissa sekä usein uutisiin sisältyneissä omista kommentteissa ja myös puolueiden poliitikkojen antamista kommentteista.⁵

Lehdistöä pidetään historian tutkimuksessa yleensä melko hyvänä aikakauden kuvaajana ja yleisen mielipiteen kuvauksena⁶. Samalla lehdistö myös muokkaa yleistä mielipidettä ja varsinkin puoluepoliittisten lehtien nimenomainen tarkoitus oli mielipiteen muokkaaminen.

1930-luvun Suomessa puolueisiin sitoutuneet sanomalehdet olivat puolueille elintärkeitä välineitä oman viestin levittämiseen sekä jäsenten ja kannattajien tiedottamiseen. Puolueilla oli tukenaan sekä valtakunnallinen pää-äänenkannattaja että useita alueellisia lehtiä. Kannatukseltaan melko pieneksi jääneen IKL:n yllättävän suuri lehtiarsenaali kertoo puoluelehtien merkityksestä. Vuonna 1939, kun puolueen kansanedustaja määrä laski vaaleissa kahdeksaan edustajaan, oli puoluelehtiä viisi enemmän kuin kansanedustajia. SDP:n lehtiä oli 1930-luvulla 15 tai 16.

Puoluelehdet toimivat Mickelssonin mukaan sekä propagandan levittämistävälineinä että osana poliittisen liikkeen laajempaa sosiaalista verkostoa. Lehdet olivat yleensä vahvassa puolueen ohjauksessa.

⁴ Tommila et al. 1987, 202–207.

⁵ Karenmaa 1998, 38.

⁶ Karenmaa 1998, 36.

Puoluejohdolla oli suuri vaikutusvalta erityisesti pää-äänenkannattajaan, jonka johtokunta koostui usein samoista kuin puoluejohto.⁷ Esimerkiksi Suomen Sosialidemokraatin kustannusyhtiön johtokunnan puheenjohtajana toimi vuosina 1925–1935 puolueen puheenjohtajana vuosina 1926–1930 toiminut Matti Paasivuori⁸. Lehtien kirjoittelusta ja linjasta myös usein keskusteltiin erityisesti sosialidemokraattien kokouksissa ja lehtien sivuilla saatettiin myös käydä puolueiden sisäisiä taisteluita linjasta⁹.

Lehtien sitoutuneisuuden yleensä varmistivat omistussuhteet sekä taloudellinen apu lehdille. Suomen Sosialidemokraatti oli täysin SDP:n omistuksessa ja Ajan Suunta IKL:n ja sen kannattajien omistuksessa. Puoluelehdet eivät myöskään usein tehneet voittoa vaan olivat riippuvaisia puolueorganisaatiolta saamistaan taloudellisista avustuksista.¹⁰ Voittoa tekevällä lehdellä olisi ollut enemmän mahdollisuuksia itsenäisempään politiikkaan.

Lehtien kaikki kirjoitukset eivät välttämättä aina edustaneet puolueen tai puoluejohdon linjaa. Tästä huolimatta erityisesti puolueiden pää-äänenkannattajat toimivat hyvinä lähteinä siitä, mitä puolueessa asioista ajateltiin ja millaista kuvaa puolue pyrki antamaan muun muassa toisista puolueista.

Kuten Mickelsson toteaa puoluelehdet toimivat puolueiden propagandavälineenä. Propaganda-termillä on usein julkisessa keskustelussa melko negatiivinen merkitys. Propaganda voidaan nähdä tarkoituksellisen vaikuttamisyrityksenä, jopa manipulaationa ja tosiasioiden vääristämisenä omien näkemysten perustelemiseksi. Toisaalta propaganda voidaan nähdä, kuten Hemánus sen määrittelee, laajemmin ja neutraalimmin yhtenä vaikuttamisen keinona, jossa erilaisin viestinnän keinoin pyritään lukijaan, kuulijaan tai katsojaan, kun viestin vastaanottaja on tietoinen olevansa vaikuttamisen kohteena. Hemánuksen määritelmän mukaan juuri tietoisuus vaikuttamispyrkimyksestä erottaa propagandan muun muassa indoktrinaatiosta.¹¹

Puoluelehtien lukijoiden voidaan olettaa olleen tietoisia lehden pyrkimyksestä vaikuttaa heihin. Olivathan lehdet puolueiden äänenkannattajia, eivätkä ne mitenkään pyrkineet tätä piilottelemaan, vaan päinvastoin totesivat sen näkyvästi etusivullaan. Lehdet eivät myöskään pyrkineet piilottelemaan kirjoittajien poliittisia mielipiteitä uutistapahtumista. Toisin kuin poliittisesti sitoutumattomaksi itsensä määrittelevissä lehdissä, puoluelehtien poliittisen linjaukset näkyivät avoimesti pääkirjoituksen,

⁷ Mickelsson 2015, 85–86.

⁸ Pohjanmaa 1948, 212.

⁹ Mickelsson 2015, 86.

¹⁰ Tommila et al. 1987, 327–328.

¹¹ Hemánus 1975, 16–18.

pakinoiden ja kolumnien lisäksi myös uutisartikkeleissa. Puoluelehdet ovat siis avoimesti ideologisen propagandan välineitä¹².

Hemánus jakaa avoimesti ideologisen propagandan kahteen kategoriaan, joista toinen on niin sanotun normaalien ajan propaganda ja toinen vaalikampanjan ajan propaganda. Puolueet tarvitsevat omaa avoimen ideologista propagandaa sekä vaalikampanjoiden aikana että niiden välillä. Näiden aikojen välisen propagandan ero ole selkeä, mutta normaalina aikana avoimen ideologista propagandaa ei yleensä pyritä määrällisesti maksimoimaan. Vaalikampanjoiden aikana taas sen osuus korostuu erityisesti ja puolueet pyrkivät puhuttelemaan ja aktivoimaan eri keinoin omaa kannattajakuntaansa.¹³ Vaalien lähestyessä korostuvat siis puolueen näkemykset ja ratkaisut erilaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin sekä ideologian korostaminen. Vaalien alla puolueen jäseniä ja kannattajia herätään ideologiseen taistoon muita puolueita vastaan erityisesti ideologisina vastustajina nähtäviin puolueisiin. Tämän takia aineiston rajaaminen erityisesti eduskuntavaalivuosiin on järkevää, kun tarkastellaan puolueiden näkemyksiä toisista hyvin erilaista ideologiaa edustavista puolueista.

Pro-gradu tutkielman kannalta on myös olennaista pohtia, miten tällaista avoimen poliittista propagandaa voidaan ja tulisi tarkastella. Kuten yllä on todettu puoluelehtien kohdalla ei tarvitse juuri pohtia, onko kyseessä ideologista tekstiä vai ei ja mikä on kirjoittajan motivaatio. Kirjoittajan motivaationa puoluelehtien kohdalla on puolueen ideologian ja ajatusten välittäminen ja levittäminen laajalle yleisölle, yleensä nimenomaan puolueen jäsenille ja kannattajille, joita tilaajat todennäköisimmin jo olivat. Kirjoittajat pyrkivät tuomaan puolueen näkökulman ajankohtaisiin aiheisiin ja tapahtumaan, perustelevaan puolueen näkemyksiä sekä tarjoamaan argumentteja puolueen sanomaa omassa elämäntilanteissaan levittävillä puoleen jäsenille.

Myös poliittisen tekstin ominaisuuksien ja sitä, miten ne vaikuttavat tekstin tieteelliseen tarkasteluun, tarkastelu on tutkielman kannalta tärkeää. Palosen mukaan politiikkaa koskevat kysymyksenasettelut voidaan jakaa tekstissä itsessään olevaa politiikkaa koskeviin sekä tekstin ulkopuolelle ulottuvaa politiikkaa koskeviin. Palosen mukaan tekstissä pitäytyvien kysymysten vastaukset jäävät helposti lyhyiksi, mutta toisaalta kaikki, mitä sanotaan tekstien ulkopuolisesta toiminnasta jää melko spekulatiiviseksi.¹⁴ Pro gradu tutkielman kysymyksenasettelu kohdistuu pääasiassa teksteihin itseensä ja niillä tehtävään politiikkaan. Toki niihin liittyy ja ne linkittyvät välttämättä myös tekstien ulkopuolelle ulottuvaan poliittiseen toimintaan, kuten laajempaan vaalikampanjointiin tai eduskuntakeskusteluihin, joita myös teksteissä käsitellään. Se, miten lehtien kirjoitukset linkittyvät muun muassa

¹² Hemánus 1975, 52.

¹³ Hemánus 1975, 53–56.

¹⁴ Palonen 1988, 147.

muuhun vaalikampanjointiin, jää väkisin osittain spekulatiiviseksi, mutta taustakirjallisuus auttaa liittämään kirjoitukset laajempaan poliittiseen kontekstiin.

1.3. Aiempi tutkimus ja taustakirjallisuus

Tutkielmassa käsiteltävien puolueiden ympärillä löytyy melko paljon tutkimusta. Tutkimusta löytyy jonkin verran Isänmaallisesta kansanliikkeestä, SDP:n historiasta ja paljon myös ajan poliittisesta historiasta laajemmin. Muun muassa Petri Juutin toimittaman ”*Sinistä, punaista, mustaa: Näkökulmia Suomen 1930–40-lukujen poliittiseen historiaan*” kirjan Jussi Maijalan artikkeli ”*Kansankokonaisuuden puolesta*” käsittelee IKL:n käsityksiä kansankokonaisuudesta ja kansasta. Ville Okkosen ja Ville Laamasen ”*Kansalaisuus, politiikka ja laillisuus Mäntsälän kapinan jälkeen*” käsittelee Mäntsälän kapinan jälkeisen oikeistoradikalismien institutionalisointia ja käsityksiä kansalaisuudesta, politiikasta ja laillisuudesta. Artikkelissa Laamanen ja Okkonen tarkastelevat muun muassa pyrkimyksiä kieltää SDP:n toiminta erilaisin aloittein eduskunnassa. Se antaa jonkinlaista käsitystä siihen, miten IKL suhtautui SDP:hen ja sen tukemiin pyrkimyksiin kieltää SDP:n toiminta perustuen kansainvälisen Sosialistisen internationaalien vaikutukseen.

SDP:n ja työväenliikkeen historiaa puolestaan käsittelee muun muassa Hannu Soikkasen SDP:n 75 vuotishistoria ”*Kohti kansan valtaa*” -sarjassa. Helena Haukka käsittelee pro gradu tutkielmassaan ”*Sosiaalidemokraattisen puolueen lehdet, Suomen Sosialidemokraatti, Kansan Lehti ja Kansan Työ lapuanliikkeen vastustajina 1930–1933.*” sosialidemokraattisten lehtien suhtautumista lapuanliikkeeseen sekä jonkin verran myös Isänmaalliseen kansanliikkeeseen sen alkuaikoina. Tutkielman aihe ja aineisto ovat melko samanlaiset kuin tämän tutkielman, ja se käsittelee myös lehtien kirjoituksia IKL:lästä vuoden 1933 vaaleissa. Tämän tutkielman aineisto ja näkökulma ovat kuitenkin laajempia ja tarkasteltavana on myös IKL:n suhtautumista SDP:hen. Puolueen historian lisäksi Atte Pohjanmaan ”*Sanan säilä taistelun tiellä. Puolen vuosisadan (1895–1945) taival Työmiehen-Suomen Sosialidemokraatin palstoilta nähtynä.*” käsittelee lähteenä toimivan Suomen Sosialidemokraatin historiaa, mikä auttaa ymmärtämään lehden näkökulmaa ja linjaa suhteessa puolueeseen.

Tauno Saarela puolestaan tarkastelee SDP:n sisäisenä vasemmistona ja sosialistisena vastineena oikeistolaiselle Akateemiselle Karjalaseuralle (AKS) toimineen Akateemisen sosialistiseurain näkemystä ajan fasisiin liikkeisiin, joihin Saarela sisällyttää myös IKL:n ” *’Finnish Socialist Intellectuals on Fascism and Anti-Fascism in the 1930s.’ Anti-Fascism in the Nordic Countries: New Perspectives, Comparisons and Transnational Connections.* ”

IKL:n historiaa ja politiikkaa käsittelevät puolestaan muun muassa Mikko Uolan IKL:n virallisenakin historiana nähty ”*Sinimusta veljeskunta. Isänmaallinen kansanliike 1932–1944*”. Tämän lisäksi Peter Blomsterin pro gradu tutkielma ”*Sinimustaa yhteiskuntapolitiikkaa. Isänmaallinen kansanliike ja kansankokonaisuuden hyvinvointi 1932–1944.*” ja Mikko Punkin ”*Isänmaallisen kansanliikkeen ihmiskäsitys.*” antavat lisää taustatietoa IKL:n politiikasta ja maailmankatsomuksesta. Puolueen historian lisäksi Erkki Teikarin ”*Suomen oikeistoradikaali lehdistö vuosina 1930–1944.*” tarjoaa taustatietoa IKL:n lehdistöstä ja sen suhteesta puolueeseen, jota Uolakin käsittelee.

Aikakauden suomalaista äärioikeistoa laajemmin puolestaan käsittelevät Toivo Nygårdin ”*Suomalainen äärioikeisto maailmansotien välillä*” sekä Oula Silvennoisen, Marko Tikkan ja Aapo Roseliuksen ”*Suomalaiset fasistit – mustan sarastuksen airueet*”. Näistä jälkimmäinen aiheutti tutkijoiden keskuudessa keskustelun fasistit termin käytöstä, mutta se antaa lisää taustaa suomalaisesta äärioikeistosta. Tämän tutkielman tarkoituksena ei ole pyrkiä määrittelemään fasismia tai IKL:n ideologiaa vaan tarkastella IKL:ää SDP:n kuvailemana.

Aikakauden poliittista historiaa käsittelevät muun muassa Timo Soikkasen väitöskirja ”*Kansallinen eheytyminen – myytti vai todellisuus? Ulko- ja sisäpolitiikan linjat ja vuorovaikutus Suomessa vuosina 1933–1939.*”, sekä Pekka Valtosen kirja ”*Sotienvälinen Suomi*”. Kirjat auttavat taustoittamaan tutkimusta ja ajan laajempaa poliittista ilmapiiriä tarkasteltavana aikana. Suomalaisten puolueiden historiasta puolestaan on kirjoittanut muun muassa Rauli Mickelson teoksessaan ”*Suomen puolueet. Vapauden ajasta maailmantuskaan.*”

Aiempaa puoluelehtiin perustuvaa tutkimusta eri puolueiden suhtautumisesta IKL:ään löytyy myös jonkin verran. Niina Koskipalo puolestaan käsittelee porvarillisten päälehtien suhtautumista IKL:ään pro gradussaan ”*Fasismia vai isänmaallisuutta? Helsingin Sanomien ja Uuden Suomen suhtautuminen Isänmaallinen kansanliike -järjestöön vuosien 1933 ja 1936 eduskuntavaalien alla.*” ja Timo Raunio puolueiden näkemyksiä IKL:n lakkauttamispyrkimyksistä pro gradussaan Raunio ”*’Demokratian suojelua’ vai ’diktatuuripyrkimyksiä’? puolueiden suhtautuminen IKL:n lakkauttamisyrytykseen 1938 sekä sitä seuranneisiin jatkotoimenpiteisiin.*” Nämä antavat hyvää taustaa muiden puolueiden suhtautumisesta IKL:ään ja siten laajempaan poliittiseen ilmapiiriin sekä toimivat hyvänä mallina tutkielmalle melko samanlaisten tutkimusasetelmien ansiosta.

Tutkimusta puolueiden ja myös aiheen ympärillä löytyy siis jo melko paljon, mutta ei samalla näkökulmalla tai aineistolla kuin tässä tutkielmassa. Hyvin samankaltaisia tutkimuksia löytyy eri puolueiden lehtien suhtautumisesta IKL:ään tai lapuanliikkeeseen. Nämä kaikki ovat kuitenkin yksipuolisia ja IKL:n tai Ajan Suunnan näkökulmaa ei ole juurikaan tarkasteltu.

Tutkielman metodikirjallisuus koostuu muun muassa Juoni Tuomen ja Anneli Sarajärven ”*Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*” teoksesta sekä Jari Metsämuurosen toimittamaan ”*Laadullisen tutkimuksen käsikirja*” teoksesta. Molemmat teokset ovat suunnattuja erityisesti tutkielmiansa tekeville opiskelijoille ja ne käsittelevät laadullista tutkimusta ja sen eri muotoja laajasti. Kari Palosen ”*Tekstistä politiikkaa*” -teos sekä Martti Noposen ”*Politiikka tutkimuksen kohteena*” puolestaan tarkastelevat nimenomaan politiikan ja poliittisen tekstin käsittelyä ja tulkintaa tutkimuksessa. Palosen ja Noposen teokset hyvin täydentävät kahta edellistä tuomalla esiin poliittisen tekstin tulkinnan erityislaatuksuuksia.

Viholliskuvaa ja toiseuttamista käsitellään muun muassa Outi Karemaan ”*Vihollisia, vainoojia, syöpäläisiä - Venäläisviha Suomessa 1917–1923*” teoksessa sekä Jari Hanskin ”*Juutalaisviha suomalaisessa aikakauslehdissä ja kirjallisuudessa 1918–1944*”. Nämä kirjat auttavat ymmärtämään toiseuden ja toiseuttamisen käsitteitä sekä niiden tarkastelua.

1.4. Metodologia ja keskeiset käsitteet

Tutkielmassa alkuperäislähteitä lähestytään laadullisen sisällön analyysin keinoin. Laadullisen tutkimuksen keskeinen tehtävä on pyrkiä ymmärtämään toista. Tutkija pyrkii ymmärtämään tutkimuksessaan haastateltavaa tai tekstin kirjoittajaa.¹⁵ Juuri tämän takia laadullinen tutkimus on aiheen ja aineiston kannalta erittäin hyödyllinen valinta. Pro gradu tutkielman tapauksessa pyrkimyksenä on ymmärtää lehtien, niiden kirjoittajien ja taustalla olevien puolueiden tarkoitusperiä, pyrkimyksiä ja valintoja kirjoitusten kautta. Pyrkimyksenä on ymmärtää, millaista kuvaa puolueista pyrittiin luomaan ja miksi. On selvää, että kirjoittajien taustalla oli poliittinen motiivi ja ideologiset erimielisyydet ja tulen pohtimaan, miksi puolueet näkivät valitsemansa aiheet, sanavalinnat ja kuvaukset poliittisen taistelun välineiksi.

Laadullisessa tutkimuksessa aineisto on keskeisessä osassa. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston valintaa ei myöskään voida selkeästi erottaa sen analysoinnista.¹⁶ Laadullisen tutkimuksen keskeiset tutkimusmenetelmät jaetaan yleensä juuri aineiston keräämistapojen mukaan. Keskeisiä metodeja ovat havainnointi, haastattelu, tekstianalyysi ja litterointi.¹⁷ Koska pro gradu tutkielman tarkoituksena on tarkastella puoluelehtien kirjoituksia, on tekstianalyysi melko selkeä valinta.

¹⁵ Tuomi ja Sarajärvi 2018, 68–69.

¹⁶ Tuomi ja Sarajärvi 2018, 69.

¹⁷ Metsämuuronen 2006, 88.

Erityisesti laadullisessa yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on tärkeää tiedostaa, että tutkimuksessa on lähtökohtaisesti kyse tulkinnasta. Tulkinnalle olennaista on, että tulkinnoille voidaan esittää aina vastaväitteitä ja vaihtoehtoisia tulkintoja. Tulkinta ei myöskään anna käsiteltävästä ilmiöstä tyhjentävää käsitystä tai täydellistä kuvausta vaan se on vajavainen. Tulkinnan tavoitteena ei olekaan täydellisen objektiivisen tiedon etsiminen, mikä on tärkeää tiedostaa tutkimusta tehtäessä.¹⁸ Tulkinta on riippuvainen valitusta näkökulmasta, mutta myös tulkitsijan omista ennakkokäsityksistä, -tiedoista ja -asenteista. Tämän takia tulkitsijan on tärkeää tunnistaa erityisesti omat ennakoasenteensa ja -käsityksensä sekä politiikan tutkimuksen tapauksessa myös omat poliittiset ja ideologiset vaikuttajat.

Omalla kohdallani on tarpeellista todeta muun muassa oma pitkäaikainen aktiivisuuteni Sosialidemokraattisessa puolueessa sekä merkittävä mielenkiinto juuri SDP:n historiaa kohtaan. Tämä johtaa vahvoihin, pääasiassa positiivisiin, ennakkokäsityksiin ja laajempiin ennakkotietoihin SDP:stä ja sen historiasta sekä vastaavasti pääasiassa negatiivisiin käsityksiin omasta poliittisesta ideologiasta hyvin kaukana olevaa IKL:ttä kohtaan. Tutkielman tarkoituksena ei ole kuitenkaan tehdä arvioita puolueiden kirjoitusten oikeellisuudesta, osuvuudesta tai arvottaa niitä, vaan tarkastella käytettyä kieltä ja sanavalintoja aikakauden kontekstissa sekä pohtia, valintojen syitä ja tavoitteita.

Kirjallista aineistoa useimmiten tarkastellaan sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysi on laadullisessa tutkimuksessa hyvin yleisesti käytetty perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen eri suuntauksissa. Sisällönanalyysiin perustuvat monet laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä.¹⁹

Tutkielman analyysi rakentuu sisällönanalyysille tyypillisellä tavalla²⁰. Suomen Sosialidemokraatin ja Ajan Suunnan valikoiduttua lähteiksi, oli päätettävä, mikä aineistossa on kiinnostavaa ja myös aineiston tarkemmasta rajauksesta. Koska lähteinä oli kahden eri puolueen lehdet, osoittautui puolueiden välinen jännite ja keskinäinen taistelu, erityisesti eduskuntavaaleissa, erittäin kiinnostavaksi analyysin lähtökohdaksi. Tämän jälkeen valitusta rajatusta aineistosta erotellaan tähän näkökulmaan sopivat kohdat ja ne jaotellaan erilaisiin kokonaisuuksiin, joista syntyvät analyysin ja tutkielman jaottelun pohjana olevat teemat ja niiden alateemat. Aineiston erittelyyn käytettiin Turun Yliopiston tarjoamaa NVivo ohjelmaa, jonka avulla aineiston olennaiset kohdat merkattiin ja jaoteltiin alustavan tutustumisen perusteella päätetyn teemajaon mukaisin koodein. Tämän jälkeen jaotellusta aineistosta kirjoitetaan analyysi ja johtopäätökset.

¹⁸ Palonen 1988, 14–16.

¹⁹ Tuomi ja Sarajärvi 2018, 103.

²⁰ Tuomi ja Sarajärvi 2018, 104–105.

Aineiston läpikäyntiä aloittaessa minulla oli jo jonkinlainen oletus mahdollisista teemakokonaisuuksista, jotka kumpusivat erityisesti tarkentavista tutkimuskysymyksistä, mutta aineiston alustava läpikäynti toi myös mukanaan uusia teemoja ja näkökulmia, joita en ollut aiemmin ajatellut. Sisällönanalyysissä on olennaista, että teemat ja analyysi perustuvat aineistoon eli siihen, mitä aineistossa sanotaan tai joissain tapauksissa myös siihen, mitä jätetään sanomatta.

Koska pro gradu tutkielman tutkimuksen tarkoituksena on etsiä ja löytää lehtiaineistosta analyysin pohjaksi soveltuvia teemakokonaisuuksia ja käsitellä tutkimuskysymyksiä näiden teemojen kautta valikoitui aineistolähtöinen lähestymistapa tutkielman analyysin välineeksi. Kuten nimestäkin voi päätellä aineistolähtöinen analyysi lähtee juuri aineistosta tehdyistä havainnoista, joiden avulla aineistosta luodaan teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt, tässä tapauksessa teemat, valikoituvat aineistosta tehtävien havaintojen perusteella.²¹

Tarkoituksena on siis löytää lehtien kirjoituksissa toistuvia teemoja, joista luodaan analyysin pohjana toimivia kokonaisuuksia, joihin myös käsittelykappaleiden jaottelu perustuu. Teemakokonaisuuksien käsittelyn helpottamiseksi ne jaetaan vielä pienempiin kokonaisuuksiin, joista puolestaan koostuvat käsittelykappaleiden alaluvut.

Lähtökohtaisesti tarkoituksena on löytää kokonaisuuksia, joita käsitellään molemmista lehdistä. Tämä mahdollistaa paremmin puolueiden kirjoitusten käsittelemisen yhdessä eikä vain toisistaan irrallisina kokonaisuuksina. Kuitenkin, jos lehdestä toistuu teemakokonaisuus, jota ei toisessa lehdessä käsitellä tarkasteluajanjaksona, ja sen on tutkimuskysymysten kannalta merkittävä, on myös tämän analysointi tarkoituksenmukaista. Se, että teemaa ei toisessa lehdessä käsitelty voi kertoa myös, että kyseistä teemaa ei nähty siinä käsiteltävän arvoisena tai vastustajan syytöksiä edes vastaamisen arvoisena tai niihin ei haluttu kiinnittää huomiota toistamalla niitä omalle lukijakunnalle.

Pro gradu tutkielman tavoitteena ei ole määritellä lehdissä käytettäviä käsitteitä tai sitä, kuinka hyvin ne kuvaavat puolueita tuona aikana, vaan sitä, miten niitä käytettiin lehdissä aseena vastustajaa vastaan ja miten termien käyttäjät itse ne määrittivät, mikäli mahdollista. Silti on tarpeellista määritellä joitainkin tutkielman kannalta keskeisiä politiikan termejä ja yleisesti pohtia politiikan termien käyttöä ja määrittelyä myös politiikan välineenä.

Akateemisessa tutkimuksessa politiikan termit pyritään yleensä määrittelemään mahdollisimman tarkasti, kun niitä käytetään tutkimuksessa muun muassa ideologioiden, puolueiden ja poliitikkojen jaotteluun, mutta käytännön politiikassa ja yleisessä julkisessa keskustelussa termejä käytetään yleensä

²¹ Tuomi ja Sarajärvi 2018, 108.

paljon akateemisia määritelmiä moninaisemmin. Poliitikot ja poliittiset puolueet pyrkivät myös itse määrittelemään termejä itselleen edullisella tavalla. Tutkielman yhtenä näkökulmana onkin, miten lehdissä pyritään määrittelemään niissä käytettyjä termejä vastaamaan puolueiden omia näkemyksiä ja palvelemaan puolueen omaa etua. Termien määritelmät ja käyttö myös muuttuvat merkittävästi ajassa, minkä huomioiminen on tärkeää, kun käsiteltävänä ovat useita vuosikymmeniä vanha lähdeaineisto.

Tutkielman kannalta tärkeitä termejä ovat muun muassa aineistossa toistuvat ideologioita kuvaavat termit fasismi, sosialidemokratia ja marxilaisuus. Lisäksi pohdin tässä myös kansan ja työväen määritelmiä.

Fasismi terminä usein nähdään omalla tavallaan haastavana tarkasti määritellä ja sen määritelmistä käydään ajoittain keskustelua tutkijoiden kesken. Lisäksi julkisessa keskustelussa fasismi sanaa on käytetty ja käytetään yhä hyvin moninaisista erilaisista poliittisista liikkeistä ja ihmisistä. Onpa sitä käytetty jopa sosiaalidemokraateista ”sosiaalifasistit” muodossa²². Suomessa on myös käyty keskustelua siitä, voidaanko Isänmaallinen kansanliike luokitella fasistiseksi puolueeksi.

Yksi keskeisistä fasismien tutkijoista Roger Griffin kirjassaan ”*The Nature of Facism*” määrittelee fasismien äärioikeistolaiseksi ideologiaksi, joka perustuu ajatukselle kansalliselle uudelleensyntymiselle. Maan ja kansan nostamiselle vallitsevasta rappiotilasta vahvaksi ja yhtenäiseksi kansakunnaksi.²³ Griffinin mukaan fasismiin kuuluu yleensä populistinen ultranationalismi, mutta on populismistaan huolimatta epädemokraattinen melko pieneen eliittiin pohjautuva liike. Tämä eliitti sanoo tietävänsä aidon kansan todellisen tahdon. Fasistinen liike useimmiten myös perustuu vahvan karismaattisen johtajan kulttiin.²⁴

Griffinin mukaan fasismi on välttämättä rasistinen ideologia, jonka käsitys kansasta voi perustua esimerkiksi ajatukselle puhtaasta rodusta. Griffin liittyy fasismiin myös autoritäärisen vahvan valtion ja kansan, jonka etu tulee laittaa yksilön edun tilalle, sekä korporativismin, militarismin ja usein, mutta ei välttämättä, imperialistisen laajentumishalun.²⁵ Tutkielman kannalta on olennaista myös lisätä, että Griffin kuvaa fasismien yhdeksi viholliseksi kansainvälisen sosialismin²⁶.

Käsitellessään maailmansotien välisen Euroopan fasistisia liikkeitä, Griffin määrittelee Akateemisen Karjalaseuran, lapuanliikkeen sekä Isänmaallisen kansaliikkeen Suomen fasistisiksi liikkeiksi. Griffin nostaa esiin erityisesti liikkeiden ajatuksen Suur-Suomesta ja kansankokonaisuudesta sekä

²² Griffin 1991, 3.

²³ Griffin 1991, 38–39.

²⁴ Griffin 1991, 41–42.

²⁵ Griffin 1991, 42 ja 49.

²⁶ Griffin 1991, 49.

vahvan, jopa militantin, vasemmistovastaisuuden.²⁷ Samoin Silvennoinen, Tikka ja Roselius kirjassaan määrittelevät IKL:n ja erityisesti sen nuorisojärjestön fasistiseksi²⁸.

Fasismin lisäksi on hyödyllistä määritellä myös luokitella pro gradu tutkielmassa käsiteltävät SDP:hen viittaavia termejä, jotka liittyvät myös toisiinsa. Kuten puolueen nimestäkin voi päätellä puolue itse määrittelee ideologiansa sosiaalidemokraattiseksi. Lisäksi Ajan suunnassa SDP:tä luonnehdittiin erityisesti marxilaiseksi.

Näiden termien määrittelyssä on hyödyllisintä aloittaa marxilaisuudesta, sillä myös sosialidemokratian juuret löytyvät marxilaisuudesta. Marxilaisuus perustuu Karl Marxin ajatteluun, jonka keskeisiä ajatuksia ovat historiallinen materialismi ja yhteiskunnan luokkajako. Historiallinen materialismi, jossa yhteiskunnalliset rakenteet ja muutokset perustuvat materiaalisiin tekijöihin, kuten tuotantovälineiden omistukseen sekä yhteiskuntaluokkien välisiin suhteisiin ja taisteluun²⁹. Sille keskeinen ajatus on myös yhteiskunnan jakautuminen kapitalismissa omistavaan kapitalistiseen luokkaan ja työtätekevään työväenluokkaan. Näiden luokkien välinen intressiristiriita ja luokkataistelu on Marxin mukaan yhteiskuntamme keskeinen muutosvoima.³⁰

Sosiaalidemokratia perustuu osittain marxilaisuuden periaatteille, mutta edustaa aateperheen maltillisempaa suuntausta. Sosialidemokratia ei sitä radikaalimpien vasemmistolaisten aatteiden tavoin suoranaisesti tavoittele vallankumousta, vaan pyrkii pitämään markkinatalouden hyödyt, mutta minimoimaan sen aiheuttamat ongelmat. Samalla sosialidemokraattinen yhteiskunta yleensä pyrkii kohti marxilaista ihannetta ”*jokaiselta kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan*”.³¹ Nykyään sosialidemokratian nähdään kannattavan kapitalismia, jonka pahimpia vikoja voidaan hillitä valtion sääntelyllä sekä maltillisella sosiaalisella uudistustyöllä, mutta 1930-luvulla toimineen SDP:n ideologiaa ei ole järkevää määritellä nykypäivän määritelmillä. SDP:n ideologia ja toimitavat muuttuivat merkittävästi vuonna 1918 käydyn sisällissodan jälkeen ja SDP muuttui maltillisempaa uudistuslinjaa kannattavaksi puolueeksi³², mutta puolue yhä tavoitteli vuonna 1930 hyväksytyn ohjelmansa mukaan sosialismia³³.

Tutkielma etenee temaattisesti keskeisten aineistossa toistuvien teemojen mukaisesti. Ensimmäinen käsittelykappale käsittelee isänmaallisuutta ja siihen kietoutuvia maanpuolustuksen, uskonnon ja kansainvälisyyden teemoja. Toisen käsittelykappaleen teemana on työväki, joka pitää sisällään

²⁷ Griffin 1991, 140.

²⁸ Silvennoinen et. al. 2016, 235–243 ja 277.

²⁹ Marx ja Engels 2002, 219–222

³⁰ Marx ja Engels 2002, 219–220

³¹ Kain 2023, 11–12.

³² Soikkanen, Timo 1975, 418–419.

³³ Borg 1965, 201–202.

puolueiden erilaiset näkemykset työväestä, sen osasta yhteiskunnassa ja suhteesta puolueisiin, sekä lehtien pyrkimykset paljastaa työväelle vastustajan ”todelliset tavoitteet”. Viimeisessä käsittelykokonaisuudessa puolestaan käsitellään kansanvaltaa ja pyrkimyksiä kieltää vastustajan puolue. Ennen varsinaisia temaattisia käsittelykappaleita tutkielma alkaa lyhyellä taustoittavalla katsauksella puolueiden historiaan ja 1930-luvun poliittiseen tilanteeseen sekä sen keskeisiin tapahtumiin ja muutoksiin eduskuntavaalien välillä.

2. Puolueiden taustat ja 1930-luvun politiikan muutos

Puolueiden ja 1930-luvun tilanteen ymmärtämiseksi on tarpeen käydä ensin lyhyesti läpi puolueiden historiallisen kehityksen tapahtumia, jotka vaikuttivat puolueiden kehitykseen. Vuonna 1899 Suomen työväenpuolueena perustettu SDP kävi vuonna 1918 käydyn verisen sisällissodan jälkeen merkittävän poliittisen muutoksen reformistiseksi vasemmistopuolueeksi, joka kommunistien kiellon jälkeen jäi ainoaksi merkittäväksi lailliseksi vasemmistopuolueeksi maassa, ja päätyi osaksi niin sanottua laillisuusrintamaa. IKL:n kohdalla taas kappale käsittelee lyhyesti IKL:ää edeltänyttä lapuanliikettä, sen sekä IKL:n perustamiseen johtaneita tapahtumia.

Koska tutkielman varsinaisten käsittelykappaleiden analyysi on jaoteltu temaattisesti kronologisen tarkastelun sijaa, on myös tarpeen tarkastella lyhyesti eduskuntavaalivuosien 1933, 1936 ja 1939 välisiä eroja, vaalien tuloksia ja niiden vaikutuksia sekä vaalivuosien välissä tapahtuneita tutkielman kannalta keskeisiä poliittisia tapahtumia ja muutoksia.

2.1 Kapinasta laillisuusrintamaan ja Lapualta Mäntsälän kautta Hämeenlinnaan

SDP perustettiin 1899 Suomen työväenpuolueena vastaamaan teollistuneen työväenluokan tarpeisiin ja kohtaamiin epäkohtiin niin sanottujen Wrightilaisten työväenyhdistysten, työläisradikalismien ja raittiusliikkeen pohjalle. Jo ennen puolueen perustamista perustettiin joitain työväenlehtiä, kuten Suomen sosialidemokraattia edeltänyt Työmies.³⁴ Vuonna 1903 puolueen kolmannessa puoluekokouksessa Forssassa hyväksyttiin puolueen ensimmäinen sosialistiseksi katsottu ohjelma, joka nojasi myös Marxin oppeihin³⁵ ja muutettiin puolueen nimi muotoon ”Sosialidemokraattinen puolue Suomessa” selkeyttämään puolueen aatteellisuutta³⁶.

Varhaisessa SDP:ssä esiintyi laajasti erilaisia poliittisia aatteita ja näkemyksiä. Puolueen perustamisessa keskeisessä asemassa olleet niin sanotut Wrightilaiset työväenyhdistykset olivat työnantajien aloitteesta perustettuja yleensä liberalismia aatteellisesti edustavia yhdistyksiä. Niiden keskeisenä tavoitteena oli äänioikeuden laajentaminen. Työläisradikalismia puolestaan edustivat pääasiassa ammattiyhdistykset.³⁷ Puolueen sisällä ensimmäisten vuosien aikana enemmistöön pääsivät lopulta

³⁴ Mickelsson 2015, 46–47.

³⁵ Soikkanen, Hannu 1975, 54.

³⁶ Mickelsson 2015, 61–62.

³⁷ Soikkanen, Hannu 1975, 20.

radikaalimpaa linjaa edustavat työläiset, ja puolue esiintyi Venäjän vallan aikaisessa eduskunnassa jyrkkänä luokkataistelupuolueena³⁸.

Radikalisoituminen puolueen sisällä myös jatkui ja kehitystä kohti vallankumousta tukivat maailmansodan aiheuttama pula-aika, Venäjän vallankumoukset, punakaartien synty ja osaltaan myös vuoden 1917 eduskuntavaalien häviö, jossa puolue menetti enemmistönsä eduskunnassa. Lopulta puolueen johto päättyi tammikuussa 1918 vallankumouksen kannalle osittain puoluetta radikaalimpien punakaartien pakottamana³⁹.

SDP:n vuonna 1918 aloittaman vallankumouksen seurauksena käydyn sodan päätyttyä punaisten tappioon ja puolueen radikaaleinta linjaa edustaneiden edustajien kuolemaan, vangitsemiseen ja maanpakoon muuttui puolueen johto ja linja merkittävästi. Verisen sisällissodan jälkeen SDP:n toiminnan jatkaminen sallittiin ja puolue muuttui maltillisemmaksi reformistipuolueeksi, jota vahvisti SKP:n perustamista seurannut puoluehajaannus⁴⁰.

Vuonna 1927 SDP jopa muodosti yhden puolueen vähemmistöhallituksen Väinö Tannerin johdolla. Tanner sai vielä syytöksiä ministerisocialismistaan puolueen sisällä, mutta puolueen valmius toimia myös hallitusvastuussa oli selkeä.⁴¹

Kuten SDP:n maltillistumisen, myös IKL:n synnyn taustalla vaikutti erityisesti vuoden 1918 sisällissota. IKL:ttä edeltäneen Lapuan liikkeen synnyn taustalla oli pyrkimys pelastaa sisällissodan saavutukset ja suojella Suomea epäisänmaallisilta kommunisteilta ja sosialidemokraateilta, jotka pyrkivät heidän mielestään näiden saavutusten tuhoamiseen. Lapuan työväentalolta marraskuussa 1929 alkunsa saanut vasemmiston vastainen liike levisi nopeasti koko maahan, ja hyökkäysten kohteena olivat myös sosialidemokraatit.⁴²

Liikkeen toiminta oli myös onnistunutta ja vuoden 1930 eduskuntavaalien tulosta, jossa SDP jäi juuri alle perustuslain säätämisjärjestystä vaativien esitysten estämiseen vaadittavan määrävähemmistön eli 67 kansanedustajaa, voidaan pitää sen yhtenä merkittävimmistä voitoista⁴³. Vuoden 1930 kampanjan aikana Lapuan liike häiriköi SDP:n tilaisuuksia, tuhosi mainoksia, ahdisteli puolueen kannattajia ja kyyditsi sosialidemokraatteja. Lisäksi vaaleissa poistettiin vaalilistoilta tunnettuja kommunisteja. Vaaleissa SDP nosti kannatustaan ja lisäsi kansanedustajien määrää 59:stä 66:teen, mutta

³⁸ Soikkanen, Hannu 1975, 120.

³⁹ Soikkanen, Hannu 1975, 262–270.

⁴⁰ Soikkanen, Hannu 1975, 381–395.

⁴¹ Soikkanen, Hannu 1975, 445–460.

⁴² Mickelsson 2015, 95.

⁴³ Uola 1982, 14.

samalla kommunistien julkisena järjestönä toiminut Sosialistisen Työväen ja Pienviljelijäin Vaalijärjestö (STPV) menetti kaikki 23 edellisissä vaaleissaan saamaa kansanedustajaansa.⁴⁴ Porvarillisten puolueiden vaaleissa saaman määränemmistön turvin eduskunta hyväksyi Lapuan liikkeen vaatimat niin sanotut kommunistilait, joilla pyrittiin lopullisesti kieltämään kommunistien toiminta Suomessa.⁴⁵

Timo Soikkasen mukaan kommunistien, jotka olivat SDP:n ainoa kilpakumppani äänistä vasemmalla, toiminnan kieltäminen omalta osaltaan mahdollisti SDP:n siirtymisen entistä lähemmäs poliittista keskustaa. Soikkasen mukaan myös Väinö Tannerin nousu puolueen johtohahmoksi, vaikka hän ei toiminutkaan puolueen puheenjohtajana, oli myös osoitus puolueen maltillistumisesta.⁴⁶ Toisaalta samalla puolueen vaikutusmahdollisuudet kaventuivat ja sen asema oli selkeästi uhattuna vaalituloksen ja lapuanliikkeen väkivallan takia⁴⁷.

Vuoden 1930 kesällä nähtiin myös lapuanliikkeen suurin voimannäyte noin 12 000 hengen talonpoikaismarssi, jonka SDP pelkäsi päättyvän vallankaappausyritykseen⁴⁸. Marssi jäi kuitenkin rauhanomaiseksi voimannäytteeksi se kommunismin vastaisten tavoitteiden edistämiseksi. Marssin jälkeen kuitenkin liikkeen toiminta entisestään radikalisoitui ja alkoi menettää kannatustaan. Liikkeen radikalisoituminen lopulta johti helmikuussa 1932 Mäntsälän kapinaksi nimettyyn tapahtumaan, jossa liike vaati hallituksen eroa ja itselleen suotuisan hallituksen nimittämistä. Kapina kuitenkin loppui melko nopeasti verettömästi kapinoitsijoiden antauduttua.⁴⁹

Mäntsälän kapinan keskeinen uloslausuttu tavoite oli sosialidemokraattisen puolueen kieltäminen. SDP:ssä pelättiin suojeluskuntalaisten ja armeijan upseeriston tuntevan myötätuntoa kapinallisia kohtaan. SDP:n pahimmat pelot eivät kuitenkaan toteutuneet ja kapinalliset antautuivat nopeasti. SDP piti kuitenkin lapuanliikettä vielä vaarallisena ja se ei kannattanut kapinallisten armahtamisesitystä eduskunnassa. Lapuanliikkeen vastaisessa toiminnassaan SDP korosti myös liikettä vastustaneiden poliittisen keskustan voimien tukemista. Sosialidemokraatit olivat valmiita tukemaan myös porvarillista hallitusta, kun se toimi lapuanliikettä vastaan.⁵⁰ Tässä alkoi rakentua myös rakentua pohjaa SDP:n valmiudelle toimia myös hallitusyhteistyössä poliittisen keskustan puolueiden, maalaisliiton

⁴⁴ Soikkanen, Hannu 1975, 516–523.

⁴⁵ Uola 1982, 14.

⁴⁶ Soikkanen, Timo 1983, 21.

⁴⁷ Soikkanen, Hannu 1975, 523–533.

⁴⁸ Soikkanen, Hannu 1975, 514.

⁴⁹ Uola 1982, 14–15.

⁵⁰ Soikkanen, Hannu 1975, 536–537.

ja edistyspuolueen, kanssa, jonka kulminaationa voidaan pitää ensimmäisen punamultahallituksen syntymistä 1937.

Samalla, kun maltillisemmat porvarilliset puolueet ottivat entistä enemmän etäisyyttä lapuanliikkeeseen, kokoomuspuolue lähentyi liikettä vuoden 1932 aikana. Toisin kuin kokoomus edistyspuolue tai maalaisliitto eivät muun maussa koskaan kannattaneet vaatimusta SDP:n kieltämisestä. Vielä 1930 puoluekokouksessaan maalaisliitto osoitti tukea lapuanliikkeelle, mutta liikkeen radikalisoituminen ja väkivaltaistuminen käänsivät maalaisliiton enemmänkin liikettä vastaan. RKP puolestaan kääntyi oikeistoradikalismia vastaa puolestaan viimeistään IKL:n perustamisen jälkeen, kun kaksikielisen liikkeen korvasi aitosuomalainen, ruotsin kieltä vastustava, puolue. Kun tähän lisätään alusta asti lapuanliikkeen ja IKL:n oikeistoradikalismia vastustanut SDP syntyy niin sanottu laillisuusrintama kansanvaltaa ja oikeusjärjestystä uhkaavaa oikeistoradikalismia vastaan. Laillisuusrintama ylitti sisällissodan jälkeisen vahvan poliittisen jaon porvareihin ja vasemmistoon.⁵¹

Muun muassa Suomen sosialidemokraatti perusteli uutta linjaa toteamalla, että taloudellisista kysymyksistä puolueet voivat aina taistella keskenään, mutta kansanvallan puolustaminen tarvitsi laajan yhteisen rintaman.⁵² Tämä osoittaa, että demokraattisen järjestelmän puolustaminen oli sosialidemokraateille, niin tärkeää, että he olivat valmiita laittamaan keskeisiä tavoitteitaan hetkeksi syrjään kootakseen yhteen joukon perinteisiä vastustajiaan sen suojelemiseksi. Olihan yleisellä ja yhtäläisellä äänioikeudella valittu eduskunta liikkeen ensimmäinen suuri onnistuminen, joka mahdollisti sen muiden tavoitteiden edistämisen politiikan keinoin.

Lapuanliikkeen johtajien ja kannattajien puolella Mäntsälän kapinan epäonnistuminen ja sitä pian seurannut taustayhdistyksen lakkauttamismääräys johti välttämättä pohdintaan, miten liikkeen tavoitteiden edistämistä voitaisiin parhaiten jatkaa uudella toimintamuodolla. Liikkeen jatkoa pohtineiden keskuudessa oli erimielisyyksiä siitä, kuinka radikaali liikkeen linja tulisi olla jatkossa ja monet näkivät tarvetta luoda välimatkaa Mäntsälässä olleisiin johtajiin. Jonkin verran erimielisyyttä oli myös kielikysymyksessä. Yhdistävä tekijä oli erityisesti vahva kommunismin ja sosialismin vastaisuus sekä tahto valkoisen Suomen puolustamiseksi. Itsestään selvää ei myöskään ollut, että lapuanliikkeen seuraajaksi perustettaisiin vaaleihin osallistuva puolue.⁵³

Huhtikuussa 1932 pidetyssä kokouksessa valittiin liikkeelle väliaikainen toimikunta ja hyväksyttiin yksimielisesti liikkeelle uusi ohjelma. Toimikunta kutsui koolle loppukevään aikana ensin useita

⁵¹ Soikkanen, Timo 1983, 19–22.

⁵² Haukka 1982, 88.

⁵³ Uola 1982, 17–34.

maakunnallisia kokouksia ja lopulta kesäkuun alkuun uuden liikkeen perustavan kokouksen. Toimikunnasta oli lähtöisin myös Hämeenlinnassa perustettavan puolueen nimi ”Isänmaallinen kansanliike”, joka oli alun perin vain väliaikainen työnimi.⁵⁴ Osa lapuanliikkeen kannattajista oli aluksi epäluuloisia puoluetta kohtaan ja puolueessa oli myös halua ottaa etäisyyttä lapuanliikkeeseen ja sen toimintatapoihin, mutta erityisesti lapuanliikettä johtaneen Vihtori Kosolan valinta puolueen johtajaksi teki selväksi, että puolue oli jatkamassa liikkeen aloittamalla linjalla⁵⁵. Ajan Suunta perustettiin vuoden 1932 joulukuussa puolueen pää-äänenkannattajaksi

2.2. Puolueiden aseman muutos 1930-luvulla

Vuoden 1933 vaaleihin SDP lähti hyvin hankalasta asemasta. Lapuanliikkeen väkivalta ja edellisten vaalien heikko tulos oli heikentänyt puoluetta ja rajannut sen toimintamahdollisuuksia. Samalla oikeistosta tehtiin esityksiä SDP:n kieltämiseksi ja jopa keskustan lehdissä pohdittiin puolueen laillisuutta, minkä seurauksena puolueen ohjelman kirjauksia maltillistettiin vaalien alla⁵⁶. Vaaleissa SDP oli osa niin sanottua laillisuusrintamaa, johon kuuluivat myös Maalaisliitto, Edistyspuolue sekä RKP. Puolueet osallistuivat vaaleihin ilman vaaliliittoja, mutta niillä oli yhteinen tavoita paluusta normaaliin oikeistoradikalismin vuosien jälkeen.⁵⁷

IKL puolestaan lähti vuoden 1933 vaaleihin Kokoomuspuolueen kanssa osana ”isänmaallista vaaliliittoa”⁵⁸. IKL kampanjoi vaaleissa erityisesti kommunismia, sosialidemokratiaa ja puolueita vastaan. Se teki erittäin huomiota herättävä, laajan ja itsevarman kampanjan⁵⁹.

Vaalien tulos kuitenkin muutti puolueiden välisen aseman ja niiden asenteet, sillä SDP otti vaaleissa merkittävän voiton kokoomuksen ja IKL:n vaaliliiton ollessa vaalien selkeä häviöjä. Vaaleissa laillisuusrintama otti selkeän voiton erityisesti SDP:n voiton ansiosta. SDP lisäsi edustajamääräänsä 12:sta, kun IKL:n ja kokoomuksen tulos oli 10 vähemmän kuin kokoomuksen vuonna 1930.⁶⁰

SDP:lle vuoden 1933 vaalit olivat selkeä käänne parempaa kohti ja oman voiton lisäksi ehkäpä vielä tärkeämpi oli oikeiston tappio, joka myös vähensi SDP:hen kohdistuvaa uhkaa⁶¹. IKL:ssä puolestaan

⁵⁴ Uola 1982, 28–31.

⁵⁵ Uola 1982, 46–59.

⁵⁶ Soikkanen, Timo 1983, 49.

⁵⁷ Soikkanen, Timo 1983, 48–49.

⁵⁸ Soikkanen, Timo 1983, 48.

⁵⁹ Uola 1982, 158–160.

⁶⁰ Soikkanen, Timo 1983, 48–50.

⁶¹ Soikkanen, Hannu 1975, 545–550.

julkisesti vaalitulosta kuvattiin hyvänä lähtökohtana ja osoituksena, että se oli yhä kasvava ja voimistuva liike, mutta todellisuudessa tyytymättömyys oli suurta ja puolueessa etsittiin syntipukkeja. Vaalien jälkeen IKL ja kokoomus perustivat omat eduskuntaryhmänsä, mikä oli IKL:ssä päätetty jo ennen vaaleja.⁶² Vaalien jälkeen, osittain vaalitappion takia, kokoomuksen linja alkoi maltillistua ja erityisesti Paasikiven nouseminen puoleen johtoon 1934 vei puoluetta yhä kauemmaksi IKL:ää ja osaksi porvarillista laillisuuslinjaa⁶³.

Vuoden 1933 vaalien jälkeen SDP:ssä vielä pohdittiin IKL:n mahdollisuuksia lisätä kannatustaan työväen tai maatalousväen keskuudessa, mutta lopulta puolueessa päädyttiin lopputulokseen, että IKL:n osuudeksi jäi kokoomuksen hajottaminen, eikä puolueella ollut juuri kasvumahdollisuuksia tämän jälkeen⁶⁴. Vaalien välillä SDP:ssä pääasiassa tuettiin Kivimäen hallitusta, vaikka asiasta olikin puolueessa erimielisyyttä, osin laillisuuden tukemiseksi⁶⁵ ja osin oman asemansa turvaamiseksi⁶⁶. Vuoden 1936 vaalien lähestyessä puolueen kritiikki hallitusta kohtaan kasvoi, mikä hetkellisesti johti myös SDP:n ja maalaisliiton välisiin alustaviin tunnusteluihin yhteistyöstä. Jo vuonna 1935 kuultiin joitakin vakavia puheenvuoroja SDP:n ja maalaisliiton yhteistyön puolesta, mutta maalaisliiton suhtautuminen SDP:hen oli vielä hyvin kriittistä, toisin kuin edistyspuolueessa, jossa suhtautuminen SDP:hen oli merkittävästi positiivisempaa.⁶⁷ Vuonna 1935 SDP myös asetti tavoitteekseen hallitukseen pääsemisen vaalien avulla.⁶⁸

IKL:n asema puolestaan vain heikkeni vuoden 1933 vaalien jälkeen. Kokoomuksen suhtautuminen puolueeseen alkoi muuttua, myös porvaripuolueista hyökättiin IKL:ää vastaan ja kyseenalaistettiin puolueen laillisuus ja pusero- ja kiihotuslaki rajasivat puolueen toimintaa. Puserolaki poisti puolueen sinimustat uniformut julkisuudesta ja kiihotuslaki muun maussa esti Ajan Suunnan julkaisun hetkellisesti. Lisäksi vuonna 1934 julkaistiin Urho Kekkosen ”Demokratian itsepuolustus”-teos, joka oli erityisesti hyökkäys IKL:ää vastaan.⁶⁹ Lisäksi puolueen lapuanliikkeeltä perimä Sinimustat-nuorisjärjestö kiellettiin vuoden 1936 tammikuussa sen sekaannuttua Viron kansallismielisten radikaalien vallankaappausyritykseen⁷⁰. Vaikka puolueen eduskuntaryhmä oli kasvanut kuolemantapauksen takia yhdellä, oli sen asema vuoden 1936 vaaleissa oli heikompi, kuin aiemmin, koska IKL jäi yksi

⁶² Uola 1982, 162–165.

⁶³ Soikkanen, Timo 1983, 53–56.

⁶⁴ Soikkanen, Hannu 1975, 552.

⁶⁵ Soikkanen, Hannu 1975, 557–559

⁶⁶ Soikkanen, Timo 1983, 60.

⁶⁷ Soikkanen, Timo 1983, 60–62.

⁶⁸ Soikkanen, Timo 1983, 96.

⁶⁹ Uola 1982, 190–224.

⁷⁰ Silvennoinen et.al 2016, 279–304.

muita puolueita vastaan. Toisaalta AKS lähti entistä vahvemmin puolueen tueksi, ja puolue oli onnistunut rakentamaan laajan järjestöverkoston.⁷¹

Vuoden 1936 toisti vuoden 1936 kaavaa siten, että SDP jatkoi kasvuaan ja IKL joutui tyytymään samaan 14 kansanedustajan paikkaan. Samalla kuitenkin IKL:stä eroa tehnyt kokoomus lisäsi kannatustaan.⁷² Suurin odotuksin vaaleihin lähteneelle IKL:lle vaalien tulos oli jälleen suuri pettymys, vaikka sitä ei haluttu julkisesti vieläkään myöntää. Puolueen aatteelle ei maasta tuntunut löytyvän enää enempää kannatusta.⁷³ Vaalien jälkeen IKL:n neuvottelukunta kokoontui valitsemaan puolueelle uutta johtoa ja Vilho Annala voitti äänestyksessä vuodesta 1932 liikettä johtaneen Vihtori Kosolan. Pian vaalin jälkeen Kosola kuoli äkillisesti joulukuussa 1936. Tätä seurasi myös puolueen sisäiset erimielisyydet puolueen johtojärjestelyistä.⁷⁴

SDP:lle sen sijaan vaalitulos tuntui avaavan portin hallitukseen. Enemmistöhallituksen kokoaminen olisi ollut mahdollista jopa pelkästään RKP:n kanssa. Neuvottelut hallituksesta aloitettiin maalaisliiton kanssa heti uuden eduskunnan kokoonnuttua, mutta presidentti Svinhufvud astui esteeksi hallitusyhteistyölle. Vuoden 1937 presidentinvaalien keskeiseksi kysymykseksi siis muotoutui kysymys hallituskokoonpanosta ja erityisesti SDP:n mahdollisuudesta päästä hallitukseen. IKL:llä ei reittiä hallitukseen ollut, joten sen tärkeimpänä tavoitteena oli estää sosialidemokraattien pääsy hallitukseen. Maalaisliiton Kyösti Kallion voitto valitsijamiesvaalissa avasi tien SDP:n ja maalaisliiton hallitusyhteistyölle. Tämän edistämiseksi SDP:ssä korostettiin entisestään maltillisuutta ja laitettiin puolueen vasemmisto-oppositiota kuriin. Lopulta hallitus saatiin kasaan kompromissipääministeri Cajanderin johdolla edistyspuolueen kanssa. Hallitus oli erityisen vahva 2/3 määräenemmistöllään eduskunnassa. IKL:n reaktio hallituksen syntymiseen oli odotetusti täysin torjuva ja hallitusohjelman pelättiin johtavan kohti bolsevismia ja itsenäisyyden menetystä.⁷⁵ IKL jäi oppositiossa heikkoon asemaan ja sen politiikkaa määrittelee vahva ehdottomuus⁷⁶.

Vuonna 1937 sisäministeri Urho Kekkonen aloitti sisäministeriössä IKL:n lakkauttamisen valmistelun, joka johti vuoden 1938 marraskuussa annettuun sisäministeriön toimintakieltoon. Asia käsiteltiin myös eduskunnassa, joka hyväksyi hallituksen toimet äänin 140–26. Helsingin raastuvanoikeus kuitenkin kumosi sisäministeriön päätöksen, mutta valtakunnansyyttäjä jatkoi kieltoyritystä oikeudessa yrityslain perusteella, mutta myös tämä yritys epäonnistui.⁷⁷

⁷¹ Uola 1982, 224–227.

⁷² Soikkanen, Timo 1983, 97–98.

⁷³ Uola 1982, 226–229.

⁷⁴ Uola 1982, 237–240

⁷⁵ Soikkanen, Timo 1983, 100–123.

⁷⁶ Uola 1982, 242.

⁷⁷ Valtonen 2025, 407–412.

Vaikka SDP:ssä oli puhuttu kiihkeästikin IKL:n kieltämisestä, puolue suhtautui hyvin varovaisesti kieltoon, jota ei pidetty täysin mieluisana keinona. IKL ei myöskään enää aiheuttanut SDP:lle samanlaista uhkaa kuin ennen, sillä sen hyökkäyksetkin kohdistuivat erityisesti maalaisliittoa vastaan.⁷⁸

IKL:ssä kieltoa oli jo osattu odottaa Kekkonen ”demokratian itsesuojelu”-kirjan perusteella. Eduskunnan keskustelussa puolueesta ihmeteltiin muun muassa, miksei SDP:tä ollut kielletty samoin perustein, sillä olihan se jatkoa kapinaan ryhtyneelle puolueella, vieläpä paljon selkeämmin kuin IKL lapuanliikkeelle. Pian oikeuden päätöksen jälkeen puolueessa alettiin pohtia, miten tilannetta voitaisiin käyttää propagandassa hyväksi, mutta kieltopyrkimykset kuitenkin haittasivat puolueen toimintaa ja kuvaa kansalaisten keskuudessa. Uolan mukaan kieltopyrkimys myös johti Ajan Suunnassa linjan ja retoriikan maltillistumiseen.⁷⁹ IKL lähti vuoden 1939 vaaleihin epävarmana tulevaisuudestaan ja poliittisesti eristettynä.

Kaiken kotimaisen politiikan tapahtumien ohella koko tarkastelun ajan aikana kansainvälinen tilanne oli myös jatkuvassa muutoksessa ja erityisesti tilanne Euroopassa kiristyi vuotta 1939 kohti tullessa. Euroopan tilanteen kiristyminen osaltaan vaikutti SDP:n puolustuspoliittisen linjan muuttumiseen. Vuosien 1930–1936 aikana SDP ohjelmansa mukaisesti kritisoi eduskunnassa puolustusmäärärahojen lisäämistä ja esitti lisämenojen hylkäämistä. Maailman muuttuva tilanne ja neuvottelut hallitusyhteistyöstä maalaisliiton kanssa kuitenkin lopulta pakotti SDP:tä tarkastelemaan uudelleen linjaansa. Puolustusmenojen kasvattamista pystyttiin puolueen sisällä perustelevaan erityisesti fasismin kasvavalla uhalla Euroopassa. Hallituksessa SDP hyväksyi puolustuslaitoksen perushankintaohjelman ja Ahvenanmaan linnoituksen.⁸⁰ Vuoden 1939 puoluekokouksessa myös muutettiin puolueen virallista linjaa ja uudessa ohjelmassa korostettiin puolustuksen merkitystä itsenäisyyden säilyttämiseksi, mutta toisaalta korostettiin, että puolustusmenoihin panostaminen ei saanut estää yhteiskunnallista uudistamistyötä⁸¹.

SDP lähti vuoden 1939 vaaleihin hyvin poikkeuksellisesta asemasta. Ensimmäistä kertaa itsenäisyyden aikana puolue lähti vaaleihin hallituspuolueena osana koalitionhallitusta. Poikkeuksellista oli puolueen ohjelman erityinen painotus ulkopoliittikkaan. Keskeinen tavoite oli pitää Suomi sotien ulkopuolella. Fasistiset liikkeet nähtiin tässä yhtenä esteenä. Toisena tavoitteena oli edellisistä vaaleista tuttu kansanvallan puolustaminen.⁸²

⁷⁸ Soikkanen, Hannu 1987, 21–22.

⁷⁹ Uola 1982, 345–359.

⁸⁰ Soikkanen, Hannu 1987, 25–37.

⁸¹ Soikkanen, Hannu 1987, 58–59.

⁸² Soikkanen, Hannu 1987, 66.

Vaaleissa SDP:n kannatuksen kasvu jatkui hallitusvastuusta huolimatta. IKL:n kansanedustajamäärä putosi lähes puolella entisestä, kun puolue sai vain kahdeksan kansanedustaa. Samalla kokoomus kasvatti edustajamääräänsä viidellä.⁸³

Puolueen lakkauttamispyrkimys luultavasti osaltaan vaikutti IKL:n vaalitappioon, mutta toisaalta siihen vaikutti myös maailmantilanne ja erityisesti IKL:n omatoiminta. Valtosen mukaan IKL:n aloitteet ja ohjelmat, jotka tähtäsivät äänten saamiseen vasemmalta, luultavasti ajoivat pois puolueen kannattajia oikealta. Kannattajat oikealla eivät jakaneet huolta työväen alhaisesta palkkatasosta ja työläiset taas eivät pitäneet IKL:n puheita uskottavina.⁸⁴

⁸³ Soikkanen, Hannu 1987, 71.

⁸⁴ Valtonen 2025, 411.

3. Valheisänmaalliset ja internationaalit käskyläiset

Tässä luvussa tarkastellaan erityisesti isänmaallisuuteen ja kansainvälisyyteen liittyviä teemoja. IKL korosti aktiivisesti omaa isänmaallisuuttaan ja kansallismielisyyttään, aina puolueen nimestä lähtien, sekä syytti SDP:tä erilaisesti epäisänmaallisesta käytöksestä ja politiikasta. Yksi korostunut aihepiiri oli myös maanpuolustuskysymys, jossa IKL halusi vahvistaa armeijaa, kun SDP taas suhtautui kriittisemmin puolustusmenojen kasvattamiseen ja armeijan johtoon. SDP puolestaan kutsui IKL:ää usein tekoisänmaalliseksi ja syytti sitä laajasti erilaisista laittomuuksista ja epäisänmaallisesta käytöksestä. Puolueille oli myös hyvin erilaiset näkemykset isänmaallisuudesta, kansainvälisyydestä ja kansallisvaltioiden merkityksestä.

Omassa alakappaleessaan käsitellään myös uskonnon teemaa, sillä varsinkin Ajan Suunnan sivuilla kristinusko sidottiin vahvasti isänmaallisuuteen ja sen vastaisuutta pidettiin myös isänmaan vastaisuutena. Suomalaisen konservatiivisen oikeiston kolmikko koti, uskonto ja isänmaa oli IKL:n politiikan keskiössä⁸⁵ ja nämä kaikki kolme teemaa linkittyivät heillä vahvasti toisiinsa.

Erityisesti isänmaallisuuden, maanpuolustuksen ja uskonnon teemat tarjosivat hyvän mahdollisuuden lehdille rakentaa toisesta puolueesta kuvaa vihollisena ja vaarallisena. Epäisänmaallisuudesta ja isänmaan turvallisuuden vaarantamisesta syyttäminen on politiikassa aina vakava syytös.

Vihollisen liittäminen ulkoiseen voimaan puolestaan auttaa luomaan jakolinjaa meidän ja ulkoisen heidän välillänsä. Ulkoinen uhka ja vihollinen on yleensä tehokas keino kansan ja omien kannattajien yhdistämiseksi. Vihollisen kuvaaminen ulkoisen aatteen tai toimijan kätyriksi on siis tehokas keino toiseuttamisessa ja viholliskuvan luomisessa. Uskonto puolestaan on monelle ihmiselle hyvin henkilökohtainen asia ja tärkeä osa omaa identiteettiä. Uhka omaa uskontoa vastaan on siis monille uhka itseä vastaan. Uskonto on myös läpi ihmiskunnan historian toiminut tehokkaana välineenä ihmisten jakamiselle ja jaottelulle meihin ja heihin.

3.1. Punaiset maanpetturit ja valheisänmaalliset

Kuten puolueen nimestäkin voi päätellä isänmaallisuus oli IKL:n politiikan keskiössä. Siinä, missä SDP ja SS puhuivat itsevarmasti työväen äänellä ja edustaja, IKL ja AS pitivät itseään isänmaallisuuden ja isänmaallisten äänenä. Lapuanliikkeestä alkaneen oikeistolaisen liikehdinnän takana oli erityisesti halu jatkaa työtä, jonka katsottiin alkaneen vuoden 1918 sisällissodan voitosta. Isänmaa haluttiin

⁸⁵ Uola 1982, 90–91.

pitää valkoisena ja liike hyökkäsi erityisesti vasemmistoa kohtaan, joka nähtiin epäisänmaallisena kansanosana jopa maanpettureina. Isänmaallisen oikeistorintaman jakolinja kulki isänmaallisten ja maanpettureiden välillä.⁸⁶ Juuri tätä jakolinjaa Ajan Suunta käytti myös SDP:tä vastaan ja kuvasi sosialidemokraatteja maanpettureina ja isänmaan vihollisina.

Oikeistorintaman hyökkäyksen kohteena ollut SDP sen sijaan alkoi korostamaan viestinnässään ja politiikassaan kansanvallan ja laillisuuden puolustamista oikeistoradikalismien hyökkäyksen ja laittomuuksien edessä⁸⁷. Nämä arvot pyrittiin Suomen Sosialidemokraatissa yhdistämään isänmaallisuuden ja muun muassa tätä kautta kääntämään epäisänmaallisuuden leimaa IKL:ään.

Sosialidemokraateille isänmaallisuudessa oli siis enemmän kyse arvoista, oikeuksista ja vapauksista, jotka suomalaiset, erityisesti työväki, oli pitkällä taistelullaan voittanut ja toimiessaan näitä vastaan IKL toimi myös isänmaata vastaan⁸⁸. Todellista isänmaallisuutta oli näiden arvojen puolustaminen. IKL sen sijaan oli ”*valheisänmaallisten*”⁸⁹ puolue, jolle isänmaallisuus oli vain iskulause, jolla kalasteltiin ääniä. Näin SS käänsi epäisänmaallisuuden väitteen takaisin IKL:ää kohtaa ja loi jakolinjaa aitojen kansanvaltaa, laillisuutta ja vapauksia kannattavien isänmaallisten ja näitä vastustavien valheisänmaallisten välille.

AS:ssä sen sijaan isänmaallisuutta määritteli enemmän uskonto, kansankokonaisuus, maanpuolustus ja vapaussodan valkoisen Suomen perintö⁹⁰. IKL:lle tärkeitä olivat myös isänmaallisuuden ja valkoisen Suomen symbolit, kuten siniristilippu, suojeluskunnat ja lotat.

AS:ssä SDP:stä rakennettu viholliskuva epäisänmaallisina maanpettureina rakentui erityisesti edellä mainittujen teemojen avulla. SDP loukkasi suomalaisille tärkeää uskoa⁹¹, jakoi kansaa levittämällä vihaa työväen keskuudessa⁹², yrittää heikentää maanpuolustusta⁹³, häpäisi isänmaan lippua⁹⁴ ja vastusti suojeluskuntien ja lottien tukemista⁹⁵. Kaiken lisäksi puolue edusti epäkansallista kansainvälistä marxilaisuutta⁹⁶. Kaikki nämä ja paljon muuta mahtuivat sosialidemokraattien epäisänmaallisuuden syntilistalle, jonka avulla viholliskuvaa rakennettiin lehdessä.

⁸⁶ Uola 1982, 9–10.

⁸⁷ Soikkanen, Hannu 1975, 517 ja 538.

⁸⁸ *Suomen Sosialidemokraatti* 26.5.1933, pk ja 19.6.1936, ”Työkansa valppaana vartiopaikallaan pääkaupungin joka puolella”.

⁸⁹ *Suomen Sosialidemokraatti* 6.6.1939, ”Tasavallan suojelulaki lepäämään vaalien yli”.

⁹⁰ *Ajan Suunta* 10.6.1933, ”Kaksi suuntaa”.

⁹¹ Esimerkiksi *Ajan Suunta* 3.5.1933, ”Avauspuhe IKL:n naisten kokouksessa Lapualla”.

⁹² *Ajan Suunta* 1.7.1936, ”Ratkaisun hetki on tullut. Mikä on suhteesi maanpetokselliseen marxilaisuuteen?”

⁹³ *Ajan Suunta* 12.6.1936, ”Työläinen ja isänmaa”.

⁹⁴ *Ajan Suunta* 26.5.1933, ”Liputustapaus Tampereella”.

⁹⁵ *Ajan Suunta* 28.5.1939, ”Marxilaiset lottia herjaamassa”.

⁹⁶ *Ajan Suunta* 10.6.1933, ”Kaksi suuntaa”.

Kuvaava esimerkki tästä on 1933 SDP:n puoluekokouksen aikana tapahtunut konflikti liputuksesta. Tampereella SDP:n puoluekokouspaikan ulkopuolella ensin kaadettiin lipputankoja, joihin oli tarkoitus nostaa, Suomen lipun rinnalla, puolueen punaisia lippuja ja kun tangot oli uudestaan pystytetty ja liput nostettu alkoivat suojeluskuntalaiset vetävät niitä alas⁹⁷. AS juhlisti ja ylisti suojeluskuntalaisten toimintaa isänmaallisena tekona, sillä punalippu edusti heille vuoden 1918 kapinaa sen käyttö sini-ristilipun, vapaussodan muiston ja isänmaan häpäisemistä⁹⁸. SS puolestaan piti tekijöitä pelkkinä isänmaallisuuden valheelliseen viittaan kääriytyneitä huligaaneina ja häiriköinä, joiden toiminnallaan ”vetivät isänmaan nimen lokaan” ja rikkoivat kansan eheyttä ja laillista järjestystä⁹⁹. IKL:lle isänmaallisuus löytyi sisällissodan voittaneen valkoisen Suomen symboleista ja SDP:lle taas pitkän poliittisen taiston takaamista oikeuksista ja vapauksista sekä laillisesta järjestyksestä. Vihollinen halusi tuhota tai vähintäänkin häpäistä näitä isänmaallisuuden kulmakiviä.

AS:n mukaan SDP taisteli kaikkia suomalaisille tärkeitä isänmaan arvoja ja symboleita vastaan, joita IKL puolusti viimeiseen asti. Vaihtoehdot olivat selvät: vahva, itsenäinen ja hyvinvoiva Suomi Suomalais-isänmaallisen IKL:n johtamana tai Suomen valtion, yhteiskunnan ja kristinuskon tuho ”*marxilais-kansainvälisen*” SDP:n käsissä¹⁰⁰. AS:ssä siis luotiin selkeää jakolinjaa kotimaisten kansallismielisten ja isänmaallisten meidän ja isänmaata uhkaavan kansainvälistä vaarallista aatetta edustavan toisen välille.

Suomen Sosialidemokraatti puolestaan syytti IKL:ää ”*kiihkoisänmaallisuudesta*”, joka ilmeni muiden kansojen halventamisena sekä oman kansan ja kulttuurin nostamisena muiden yläpuolelle. Tämä oli haitallista paitsi maan kansainvälisille siteille myös kotimaan yhtenäisyydelle. Isänmaallinen kiihotus oli valjastettu lehden mukaan politiikan välineeksi, sillä suosiota oli saatavilla äänestäjiä loputtomiin imartelemalla.¹⁰¹ Maailmalta myös nähtiin, että kiihkoisänmaallisuus valtaan päästyään yleensä vie maan diktatuuriin¹⁰². SS:n mukaan siis IKL keräsi yltiömäisellä kansallisella ja isänmaallisella kiihotuksella ääniä, jotta se voisi ottaa vallan itselleen kansainvälisten esimerkkiensä mukaisesti ja tehdä Suomesta diktatuuri. Isänmaallisuus oli viholliselle vain kiihotuksen ja valtaanpääsyn väline.

Suomen Sosialidemokraatissa IKL:ää myös syytettiin lainvastaisista ja kyseenlaisista keinoista asiansa edistämiseksi. Erityisesti lainvastaista toimintaa käytettiin osoituksena liikkeen

⁹⁷ Soikkanen, Hannu 1933, 540.

⁹⁸ *Ajan Suunta* 26.5.1933, ”Liputustapaus Tampereella” ja pk.

⁹⁹ *Suomen Sosialidemokraatti* 26.5.1933, ”Häikäilemätön lapualaismellakointi Tampereella puoluekokous-avajaisissa” ja pk.

¹⁰⁰ *Ajan Suunta* 10.6.1933, ”Kaksi Suuntaa”.

¹⁰¹ *Suomen Sosialidemokraatti* 17.5.1933, ”Yltiöisänmaallisuudesta”.

¹⁰² *Suomen Sosialidemokraatti* 14.5.1933, ”’Isänmaallisuus’ ja kansainvälisyys”.

epäisänmaallisuudesta. IKL:n suoraksi edeltäjäksi maalatun lapuanliikkeen lakkauttamiseen johtanut Mäntsälän kapinayritys¹⁰³ ja muu poliittinen väkivalta¹⁰⁴ oli SS:lle keskeinen osoitus myös sitä seuranneen IKL:n epäisänmaallisuudesta. Toiminta kansanvaltaa ja yhteiskuntajärjestystä vastaan oli suora hyökkäys isänmaata kohtaan. Lehdessä myös pelättiin, että IKL:n jatkama kiihotus voisi johtaa uuteen kapinaan jopa sisällissotaan, jos siihen ei puututa¹⁰⁵. Puolueesta käytettiin usein pilkkaniemeä ”’isänmaallinen’ kapinaliike”¹⁰⁶. Jokaisen kansalaisen isänmaallinen velvollisuus oli vaatia valtiovallalta toimia tämän estämiseksi¹⁰⁷. Näin IKL:n ja sen kiihotuksen ja väkivallan vastustaminen kuvattiin isänmaallisena ja IKL itse isänmaalle vaarallisena. Näin SS:ssä luotiin jakolinjaa yhteiskuntajärjestyksen rikkojien ja laittomuuden harjoittajien sekä isänmaan vakautta ja laillisuutta puolustavan kansan välille.

Ajan Suunnalle puolestaan oli selvää, että puolueeseen, joka 1918 oli noussut väkivalloin kaatamaan vallitsevaa laillista yhteiskuntajärjestystä, ei voitu luottaa isänmaan asioissa. Vuoden 1918 kapina oli todiste SDP:n edustaman marxilaisuuden syvimmiltään maanpetoksellista luonteesta.¹⁰⁸ Kuten SS:n IKL:n kohdalla, AS ei nähnyt mahdollisena, että SDP olisi muuttunut. Vuoden 1918 valtiopetos oli lehden mukaan iankaikkinen todiste SDP:tä vastaan ja synty, josta ei voitu vapauttaa¹⁰⁹. Käytännön osoituksena tästä oli puolueen yhä levittämä kansaa jakava luokkaviha¹¹⁰ ja symbolina puolueen yhä käyttämä punalippu, joka nähtiin kapinan symbolina¹¹¹.

Vihollisen ei siis ollut mahdollista muuttua, vaan sen menneisyyden teot seurasivat sitä ikuisesti ja vaikka muutos olisi tapahtunut vihollisen sanoissa, piilotteli todellinen väkivaltainen maanpetoksellinen luonne aina kauniiden sanojen takana. Vihollinen kuvattiin molemmissa lehdissä pohjimmitaan pahana ja vaarallisena. Parannuksen tekemistä ei edes pidetty mahdollisena, koska syyt tähän oli niiden edustamassa ideologiassa.

Ajan Suunnassa lisäksi syytettiin SDP:tä pyrkimyksistä irtaannuttaa työväki isänmaastaan ja kääntää heidät sitä vastaan. Lehden mukaan SDP:n oppi työmiehelle oli seuraava:

¹⁰³ *Suomen Sosialidemokraatti* 21.4.1933, ”Uusi kaappausuunnitelma?”

¹⁰⁴ Esimerkiksi *Suomen Sosialidemokraatti* 6.6.1939, ”Tasavallan suojelulaki lepäämään vaalien yli”.

¹⁰⁵ *Suomen Sosialidemokraatti* 15.6.1933, ”Minkäläistä väkeä ne suurisuiset ’isänmaalliset’”.

¹⁰⁶ Esimerkiksi *Suomen Sosialidemokraatti* 28.6.1933, nimimerkki Sasu Punasen pakina ”Mitä Sasulle kuuluu”.

¹⁰⁷ *Suomen Sosialidemokraatti* 21.4.1933, ”Uusi kaappausuunnitelma?”

¹⁰⁸ Esimerkiksi *Ajan Suunta* 1.7.1936, ”Ratkaisun hetki on tullut. Mikä on suhteesi maanpetokselliseen marxilaisuuteen?”

¹⁰⁹ *Ajan Suunta* 3.5.1939, ”Marxilaisvastaista punaista julistusta keskellä Tamperetta”.

¹¹⁰ *Ajan Suunta* 1.7.1936, ”Ratkaisun hetki on tullut. Mikä on suhteesi maanpetokselliseen marxilaisuuteen”.

¹¹¹ Esimerkiksi *Ajan Suunta* 26.5.1933, pk.

” *’Ei työläisellä ole isänmaata! Ei mitään puolustettavaa, ei menetettävää!’ Työmiehelle uskotellaan ja ’kouraantuntuvalla’ tavalla osoitetaan, selitetään jopa esimerkein, ettei työväenluokka omista tuumankaan alaa isänmaata.* ”¹¹²

Kuitenkin jokaisella, myös isänmaan kieltäjällä, on isänmaa, eikä isänmaa tarkoittanut vain maanomistusta. Isänmaan kieltäjät ja maanpetturit olivat ”kieron kansainvälisen opin” harhaanjohtamia¹¹³. SS:ssä puolestaan pohdittiin, onko työväellä oikeasti velvollisuus olla isänmaallinen maasta, joka ei pidä huolta heidän tarpeistaan tai anna vastinetta heidän maallensa tekemälle työlle¹¹⁴. Isänmaa kuitenkin kuului työväenluokalle ja juuri tämän takia se, SDP:n kautta, toimi rakentaakseen Suomesta itselleen isänmaan¹¹⁵. IKL:lle tällainen isänmaan merkityksen kyseenalaistaminen kuitenkin, edusti vain epäisänmaallisuutta ja jokaisin tuli rakastaa omaa isänmaataan ja työskennellä sen eteen. Puolueiden ja niiden lehtien lähtökohdat olivat siis hyvin erilaiset. IKL:lle isänmaa ja sen etu tuli ensin ja jokainen oli velvollinen toimimaan isänmaan parhaaksi. SDP sen sijaan näki uskollisuuden isänmaalle enemmän ehdollisena. Uskollisuus omalle luokalle ja sen edulle oli tärkeämpää ja valtio oli enemmänkin väline sen saavuttamiseksi, kuin itsessään tärkeä.

Ajan Suunnassa syytettiin SDP:tä myös nuorison turmelemisesta ja heidän kasvattamisestaan isänmaan vastaisiksi. Uskonto ja isänmaa haluttiin sen mukaan poistaa kouluista.¹¹⁶ Oli erityisesti isänmaallisten naisten tehtävä äiteinä kasvattaa isänmaallisia kansalaisia¹¹⁷. SS:ssä puolestaan vastustettiin kouluissa tapahtuvaa kiihotusta, joka yllytti kiihkoisämaallisuuteen¹¹⁸ ja jopa vihamielisyyteen ”vähävaraista kansaa” kohtaan¹¹⁹. Molemmat siis syyttivät vihollisiaan kiihotuksen ja manipuloinnin aloittamisesta jo nuorena ja nuoren polven pilaamisesta.

Ajan poliittisessa keskustelussa yhtenä merkittävänä kysymyksenä oli yhä kielikysymys. Toisin kuin kaksikielinen lapuanliike, IKL edusti niin sanottua aitosuomalaisuutta, joka halusi asettaa suomen kielen maan ainoaksi viralliseksi kieleksi. SDP sen sijaan kannatti molempien kotimaisten kielten säilyttämistä, mutta kielikysymys ei ollut sille kovin keskeinen poliittinen kysymys.¹²⁰ Ajan Suunnassa myös kielikysymystä käytettiin hyväksi osoittamaan sosialidemokraattien epäisänmaallisuutta, sillä suomen kieli liitettiin tiukasti isänmaahan ja isänmaallisuuteen. AS:n mukaan puolustamalla ruotsin kielen asemaa SDP seisoi ”*epäkansallisten suurkapitalistien rinnalla kansankokonaisuuden*

¹¹² *Ajan Suunta* 12.6.1936, ”Työläinen ja isänmaa”.

¹¹³ *Ajan Suunta* 12.6.1936, ”Työläinen ja isänmaa”.

¹¹⁴ *Suomen Sosialidemokraatti* 19.6.1936, ”Punainen Kallio tulee jälleen näyttämään voimansa”.

¹¹⁵ *Suomen Sosialidemokraatti* 13.6.1936, ”Sosialidemokratia ja maanpuolustus”.

¹¹⁶ *Ajan Suunta* 8.6.1936, ”Marxilaisesta kasvatusjärjestelmästä”.

¹¹⁷ *Ajan Suunta* 12.6.1936, ”Kotien vaalijat, naiset ja äidit taisteluun isänmaan, isiemme uskon ja kotien puolesta!”

¹¹⁸ *Suomen Sosialidemokraatti* 17.5.1933, ”Yhtiöisänmaallisuudesta”.

¹¹⁹ *Suomen Sosialidemokraatti* 16.6.1936, ”Mitä työväki vaatii uudelta eduskunnalta?”

¹²⁰ Soikkanen, Timo 1983, 63–69

*etujen puolesta taistelevia voimia vastassa*¹²¹. Tässä IKL käytti myös SDP:n omaa asetta sitä itseään vastaan syyttäen suurkapitalistien myötällystä. Vastakkainasettelu ulkoisen epäisänmaallisen voiman tukijoiden ja isänmaallisten Suomen kansan puolesta taistelevien välillä oli selvä.

Suomen Sosialidemokraatissa IKL:n aitosuomalaisuutta ei juurikaan käsitelty. Sosialidemokraateille kielikysymys oli esimerkki kysymyksestä, jota IKL ja muut porvarilliset ryhmät käyttivät hyväkseen kansankiihkon lietsomissa ja huomion vetämisessä pois tärkeämmistä uudistuskysymyksistä¹²². Kielikysymyksen avulla vihollinen siis pyrki luomaan vaihtoehtoisia jakolinjoja, joilla se pystyisi viemään huomiota pois tärkeämmistä poliittisista kysymyksistä.

SDP:n ja IKL:n erilaiset näkökannat isänmaahan ja sen suhteeseen kansaan/työväkeen voi hyvin tiivistää lehtien väittelyyn SDP:n vuoden 1939 eduskuntavaaleissa Väinö Tannerin Suomen Sosialidemokraatin etusivulla julistamasta ”*Valloittakaamme isänmaa kansalle!*”¹²³ -lausahduksesta. AS:ssä vastattiin suoraan avoimella kirjeellä Tannerille muuntamalla lausahduksen muotoon ”*Valloittakaamme kansa isänmaalle!*”¹²⁴. Sosialidemokraattien mielestä kansan enemmistön, työväen, tuli ottaa sille kuuluva valta ja rakentaa maasta itsensä näköinen ja omien arvojensa mukainen. Isänmaan tuli palvella kansan enemmistön tarpeita, eikä vain pienen vähemmistöeliitin¹²⁵. IKL:lle taas isänmaan etu tuli aina ensin ja kansalaisten tuli toimia isänmaalle. Ongelma oli, että työväki ei toiminut isänmaan hyväksi ei toisin päin. Toiselle vihollisia olivat ne, jotka halusivat pakottaa ehdotta palvelemaan isänmaata, joka ei palvellut kansaa ja toiselle vihollisia olivat ne, jotka kielsivät kansaa palvelemasta isänmaataan. Kansa ja isänmaa oli yhä voitettavissa itselle, mutta vihollisella ei ollut enää toivoa.

3.2. Sodanyllyttäjät ja puolustushaluttomat

Isänmaallisuuden teeman sisällä keskeisenä kokonaisuutena toistui lehdissä maanpuolustuskysymys, jossa keskeisinä teemoina olivat maanpuolustustahto, puolustuslaitos, suojeluskunnat, sodan uhka sekä maanpuolustuksen rahoitus. Maanpuolustukseen liittyvät kysymykset muuttuivat tarkasteluajanjaksona vuosi vuodelta yhä ajankohtaisemmaksi Euroopan turvallisuustilanteen muututtua entistä epävakammaksi. Varsinkin vuonna 1939 lehdet näkivät ilmassa jo selkeitä merkkejä sodasta Euroopassa ja myös Suomen nähtiin olevan uhattuna. SS oli jo vuonna 1938 julistanut etusivullaan Saksan

¹²¹ *Ajan Suunta* 9.5.1936, ”Työväki ja suomalaisuuskyymykset”.

¹²² *Suomen Sosialidemokraatti* 16.6.1936, ”Mitä työväki vaatii uudelta eduskunnalta?”

¹²³ *Suomen Sosialidemokraatti* 15.6.1939, ”Valloittakaa vaaleissa isänmaa kansalle”.

¹²⁴ *Ajan Suunta* 17.6.1936, ”Kirje herra Tannerille”.

¹²⁵ *Suomen Sosialidemokraatti* 19.6.1936, ”Punainen Kallio tulee jälleen näyttämään voimansa”.

hyökkäyksen olevan ”*yhä todennäköisempi*”¹²⁶. IKL:lle Suomen puolustuksen vahvistaminen ja valmistautuminen sotaan olivat itsestään selvyyksiä¹²⁷. SDP:ssä sen sijaan suhtautuminen puolustuslaitokseen ja sen vahvistamiseen oli paljon varauksellisempi ja kriittisempi, mutta vuosikymmenen loppua kohden puolueen suhtautuminen erityisesti puolustuslaitoksen rahoitukseen muuttui ja vuoden 1939 puoluekokouksessa se muutti puolustusohjelmaansa maltillisemmaksi.

IKL:llä ehkäpä isänmaallisuuden tärkein osa oli velvollisuus puolustaa isänmaata ulkoisilta, ja myös sisäisiltä, uhilta. Jokaisen kansalaisen oli oltava valmis puolustamaan isänmaataan kaikissa tilanteissa ja sen sanoi selvästi myös laki¹²⁸. SDP:tä kohtaan lehdessä hyökättiin asiassa, koska se pyrki heikentämään maanpuolustustahtoa ja opetti työläiselle, että hänellä ei ollut velvollisuutta puolustaa isänmaataan vaan. SDP:lle maanpuolustusvelvollisuus ei ollut lehden mukaan ehdoton vaan sille asetettiin vaatimuksia.¹²⁹ Tämän todisti muun muassa vuoden 1930 puoluekokouksen hyväksymä mietintö, jonka mukaan työväenluokalla ei ”*aina ja kaikissa tilanteissa*” ollut velvollisuutta puolustaa maata eikä puolue halua, että työmies pakotetaan taistelemaan yläluokan hallitsemassa sotalaitoksessa¹³⁰. Tämä ei IKL:n mukaan ollut sallittavaa, sillä se heikensi isänmaata ja altisti sen ulkoisille uhille.

Ajan Suunnan lainaaman IKL:n kansanedustaja Vilho Annalan mukaan kansakunnan selviytyminen riippui kolmesta tekijästä: kansakunnan eheys, puolustustahto sekä halu uhrata maanpuolustuksen hyväksi. SDP:n kansakunnan eheyttä ja puolustustahtoa heikentävä politiikka oli keskeinen uhka isänmaan selviytymiselle.¹³¹

Suomen Sosialidemokraatissa ei varsinaisesti kielletty IKL:n väitettä, että sille maanpuolustusvelvollisuus oli ehdollinen, vaan avattiin näitä ehtoja, joita puolueen ideologia sille asetti. Sen mukaan, mitä enemmän työväki pystyi poliittisella toiminnallaan saavuttamaan, sitä enemmän sillä oli myös puolustettavaa. Jos työväen osuus isänmaasta oli pieni, ei sillä ollut juurikaan intressiä puolustaakaan sitä hinnalla, millä hyvänsä. Miksi työläisen tulisi puolustaa järjestelmää, joka ei takaa hänen oikeuksiaan tai anna hänelle mahdollisuutta vaikuttaa? Tämän takia esimerkiksi Tsaarien aikaisen Venäjän puolustaminen ei olisi ollut juuri ollenkaan työläisen edun mukaista.¹³²

Poliittisissa taisteluissa voitettu yleinen ja yhtäläinen äänioikeus, yhdistymisvapaus ja yhteiskunnalliset uudistukset näiden jälkeen olivat vähitellen lisänneet työväenluokan osuutta isänmaasta ja

¹²⁶ Soikkanen, Hannu 1987, 46.

¹²⁷ Uola 1982, 84–88.

¹²⁸ *Ajan Suunta* 29.5.1933, pk.

¹²⁹ *Ajan Suunta* 11.6.1936, pk.

¹³⁰ *Ajan Suunta* 29.5.1933, pk.

¹³¹ *Ajan Suunta* 20.6.1939, ”Tuhoutuuko Suomen kansa?”

¹³² *Suomen Sosialidemokraatti* 13.6.1936, ”Sosialidemokratia ja maanpuolustus”.

tehneet siitä enemmän puolustamisen arvoisen. Toimia ja sosiaalisia uudistuksia kuitenkin vielä tarvittiin, jotta suomalaisella työväenluokalla olisi suurempi osuus isänmaahan, kuten sen ruotsalaisilla tovereilla. IKL ja muu ”taantumuspörvaristo” vastustaessaan työväenliikkeen saavutuksia ja uusia sosiaalisia uudistuksia sekä vaatiessa järjestöjen lakkauttamista pyrki viemään työläiseltä senkin pienen osuuden isänmaasta, jonka se oli taistelullaan saavuttanut.¹³³ Syy työväen heikkoon maanpuolustustahtoon siis siirrettiin IKL:lle ja oikeistolle itselleen. Vihollinen vastustaessaan työväen ja sen järjestöjen saavutuksia, tavoitteita ja toimintaa heikensivät samalla myös isänmaata.

Isänmaa tuli kuitenkin kuulumaan työväelle ja siksi SDP ja työväki toivoivat vain sen parasta ja pyrkivät tekemään Suomesta kaikille hyvän ja puolustamisen arvoisen isänmaan¹³⁴. Vihollinen oli siis taantumuksellinen oikeisto, joka esti työväkeä edistämästä omaa ja isänmaan parasta. Sosialidemokraateille keskiössä oli kysymys siitä kenen etua isänmaa ja sen puolustaminen palvelivat. Palveliko isänmaa meitä, kansan enemmistön muodostavaa työväkeä, vai pientä valtaeliittiä, jota IKL ja muu oikeisto palvelivat? Näin sosialidemokraatit liittyvät luokkapolitiikan ja luokkaristiriidat myös isänmaallisuuteen ja maanpuolustukseen.

Kuten AS:n lainaama SDP:n vuoden 1930 puoluekokouksen ohjelma, Suomen Sosialidemokraatti suhtautui kriittisesti puolustuslaitokseen ja sen johtoon, koska se näki sen koostuvan jopa kansanvaltalalle vihamielisistä henkilöistä, minkä takia se tuli ”kansanvaltaistaa” ja alistaa siviilihallinnon alaiseksi¹³⁵. Lehti oli huolestunut, että puolustuslaitosta ja suojeluskuntia pyrittiin erityisesti IKL:n toimesta kaappaamaan täyttämällä niiden johto epädemokraattista taantumusta edustavilla henkilöillä.

AS:ssä puolestaan nähtiin, että puolustuslaitos oli aivan liian arvokas, että sitä voisi antaa ”*puolueiden likaisten käsien ohjaukseen*”¹³⁶ eikä SDP:hen varsinkaan luotettu yhtään laitoksen asioista päätettäessä, sillä lehdessä kyseenalaistettiin jopa, onko sopivaa, että laitokselle vihamielisen puolueen edustajat voivat istua eduskunnan puolustusvaliokunnassa¹³⁷. Ajan Suunnassa kirjoitettiin usein SDP:n vihamielisestä suhtautumisesta puolustuslaitokseen. Sosialidemokraatit vastustivat lehden mukaan aina puolustusmäärärahojen kasvattamista ja vaativat rahoituksen vähentämistä¹³⁸. AS:n mukaan SDP vaati jopa koko laitoksen hävittämistä ja muuttamista pelkästään rajavartioksi tarkoituksena tehdä maasta puolustuskyvytön. Taustalla oli vuoden 1918 häviöstä johtava viha kohti

¹³³ Suomen Sosialidemokraatti 13.6.1936, ”Sosialidemokratia ja maanpuolustus”.

¹³⁴ Suomen Sosialidemokraatti 28.5.1936, ”Kannattajien rivit taajenevat; usko ja luottamus sosialidemokratiaan kasvavaa”.

¹³⁵ Suomen Sosialidemokraatti 24.5.1939, ”Sosialidemokraattisen puolueen ulkopoliittinen maanpuolustusohjelma”.

¹³⁶ Ajan Suunta 24.5.1936, pk.

¹³⁷ Ajan Suunta 29.6.1933, pk.

¹³⁸ Ajan Suunta 11.6.1936, pk.

puolustuslaitosta, joka esti Neuvosto-Suomen syntymisen venäläisten avustuksella.¹³⁹ Venäjän maininta oli hyvin tarkoituksellinen, sillä AS:ssä jatkuvasti pyrittiin liittämään sosialidemokraatteja Venäjään ja varsinkin sen bolševikkihallintoon, jota pidettiin SDP:n aatetoverina. SDP kuvattiin siis täysin epäluotettavana puolustuslaitosta, ja maanpuolustusta laajemmin, koskevilla kysymyksillä. Molemmilla lehdillä vihollisesta maalattiin kuvaa niin epäluotettavana ja vaarallisena, että maan puolustuslaitosta ei missään nimessä saanut antaa sen vallan alaiseksi.

Suomen Sosialidemokraatissa myös syytettiin IKL:ää liiallisesta militarismista ja sotakiikhotuksesta. Muun muassa IKL:n kannattama Suur-Suomen tavoite sai kritiikkiä. Sen nimissä IKL kiihotti kansaa sotaan ryöstöretkille muiden maille. Suur-Suomi tuli sen sijaan rakentaa nykyisten rajojen sisällä saattamalla työ ja työväki kunniaan.¹⁴⁰

Sotakiikhoilun ja varustautumisen sijaan sosialidemokraattien mielestä Suomen olisi pitänyt turvautua kansainvälisiin sopimukseen ja Kansainliittoon edistäen rauhantyötä. Vuonna 1933 Väinö Voionmaa kirjoituksessaan muistutti muun muassa kansainliiton jäsenten sitoumuksesta säilyttämään rauhan muun muassa supistamalla varustelunsa kansan turvallisuuden ja kansainvälisten sitoumusten sallimaan vähimmäismäärään¹⁴¹. SDP:ssä myös uskottiin, että demokraattinen järjestelmä oli paras tae rauhalle¹⁴². Koska IKL oli uhka demokratialle, se oli siten myös uhka rauhalle.

Ajan Suunnassa puolestaan todettiin jo vuoden 1933 vaalien alla, että sosialidemokraatit ympäri Euroopan olivat myös asettuneet ”*väkivaltapolitiikan jatkamisen taakse, joka varmasti johtaa entistä suurempaan sodanuhkaan*”. Tämä paljasti lehden mukaan sosialistien rauhanaatteen huijaukseksi. Rauhanaate oli oikeasti hyödyllinen vain, kun sillä pystyttiin edistämään sosialistisen diktatuurin valtaanpääsyä, mutta hylkäsivät sen kun se olisi joutunut palvelemaan vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä¹⁴³. Todellisuudessa viholliselle ei ollut aitoja periaatteita. Ratkaisevaa oli vain, miten oma hyöty maksimoitiin ja miten omia, isänmaalle tuhoisia, tavoitteita voitaisiin parhaiten edistää.

Vielä myös vuonna 1936 oikeistoa syytettiin lehdessä lähtemisestä mukaan maailmalla vallitsevaan varustelukiikhoon, jonka väitettiin olevan rauhan tae, mutta todellisuudessa historia näytti kilpavarustelun olevan varmin tie sotaan¹⁴⁴. Vihollista syytettiin maan turvallisuuden vaarantamisesta ja sodan syttymisen todennäköisyyden lisäämisestä. Kun vihollinen yllytti ja valmistautui sotaan, SDP:n

¹³⁹ *Ajan Suunta* 24.5.1936, pk.

¹⁴⁰ *Suomen Sosialidemokraatti* 19.6.1936, ”Suur-Suomi”.

¹⁴¹ *Suomen Sosialidemokraatti* 12.5.1933, ”’Isänmaallisuus’ ja kansainvälisyys”.

¹⁴² *Suomen Sosialidemokraatti* 19.6.1936, ”Työkansa valppaana vartiopaikallaan pääkaupungin joka puolella”.

¹⁴³ *Ajan Suunta* 8.4.1933, pk.

¹⁴⁴ *Suomen Sosialidemokraatti* 28.6.1936, ”Sotakiikhoilijoita vastaan! Rauhaa ja turvallisuutta!”

tavoitteena oli turvata rauha¹⁴⁵. Vihollisen jatkuva yllytys ja varustelu asetti siis koko maan ja sen kansalaiset vaaraan. Suur-Suomalainen suuruudenhulluus oli vaaraksi kaikille.

Sosialidemokraattien väitteisiin sotaan kiihottamisesta puolestaan Ajan Suunnan *Tarkkailijan tähtäimestä* -pakinassa vastattiin syyttämällä SDP:tä Venäjän sotapropagandan levittämisestä. Pakinassa kyseenalaistettiin tällaisesta kirjoittaneiden täysi-ikäisyyttä ja -järkisyttä, niin uskomattomia väitteet olivat. SDP:n tavoitteena myös sanottiin olevan kommunististen maiden kansojen liitto, joka todellisuudessa olisi vain Neuvostoliitto¹⁴⁶. SDP:tä siis syytettiin sekä törkeästä valehtelusta, että pyrkimyksistä liittää Suomi osaksi Neuvostoliittoa.

Suomen Sosialidemokraatin kohdalla puolustuslaitoksen rahoituksen teemassa on nähtävissä selvää ajallista muutosta, joka myötäili puolueen linjan vähittäistä muutosta asiassa. Vuoden 1933 vaalien alla Väinö Voionmaa lainasi puoluekokouksen valiokunnan lausuntoa, jossa puhuttiin ”*puolustusrasituksesta*”, jota tuli helpottaa¹⁴⁷. Myöhemmin samana vuonna lehden etusivulla olevassa vaalimainoksessa otsikolla ”*Viikon tosiasioita*” listattiin eri maiden, myös Suomen, työttömyyslukuja ja tämän jälkeen samoissa maissa ”*aseisiin, pommeihin ja myrkkyyksuihin*” samaan aikaan ”*uhrattavia*” rahamääriä. Työttömyyttä ja ihmisten hätää ei haluttu vähentää näissä maissa, mutta samalla ”*militarismi kyllä saa miljoonansa*”.¹⁴⁸ Lehdessä siis asetettiin vastakkain puolustusmenoihin kuluvat rahat sekä sosiaalisiin tarpeisiin, kuten työttömyyden ja köyhyiden vähentämiseen. Vihollinen vaatiessaan jatkuvasti lisää rahaa armeijalle esti maan heikompiosaisista huolehtimisen.

Tämä puolustus- ja sosiaalimenojen vastakkainasettelu jatkui myös vuoden 1936 vaalien alla. Aseen laitettut markat olivat pois sosiaalisista menoista, joilla työväen asemaa olisi voitu parantaa ja näin myös parantaa heidän puolustustahtoaan, Ei ollut ihme, että työväki ei kannattanut puolustuslaitoksen rahoituksen kasvua niin kauan kuin rahoille olisi löytynyt parempaa käyttöä.¹⁴⁹ Vaalien alla myös lehden kokonaisen sivun vieneellä vaalimainoksessa vaatimusten joukosta löytyi yhä vaatimus sotilasmenojen supistamisesta ja säästyneiden rahojen kohdistamisesta ”*vähävaraisten kansanjoukkojen elintason kohottamiseen, talouselämän kehittämiseen ja sivistyksellisten pyrkimysten tukemiseen*”. Samalla vastustajan vaatimukset maalattiin ”*sotayllytykseksi*”.¹⁵⁰ Vaatiessaan aina vain sotamenojen korottamista vihollinen siis unohti työväen, työttömien ja köyhien toiveet ja tarpeet. Vihollinen oli eriytynyt kansasta ja sen tahdosta. Jos työväki pääsisi päättämään ”*tarvitseeko Suomen kansa*

¹⁴⁵ Suomen Sosialidemokraatti 30.6.1939, ”Äänet sosialidemokratialle!”

¹⁴⁶ Ajan Suunta 9.5.1936, nimimerkki Tapani Tarkan pakina ”Tarkkailijan tähtäimestä”.

¹⁴⁷ Suomen Sosialidemokraatti 12.5.1933, ”Isänmaallisuus ja kansainvälisyys”.

¹⁴⁸ Suomen Sosialidemokraatti 28.6.1933, ”Viikon tosiasioita”.

¹⁴⁹ Suomen Sosialidemokraatti 13.6.1936, ”Sosialidemokratia ja maanpuolustus”.

¹⁵⁰ Suomen Sosialidemokraatti 16.6.1936, ”Mitä työväki vaatii uudelta eduskunnalta?”

leipää vai lentokoneita” oli työväen vastaus selkeä: maassa tarvittiin työtä ja leipää¹⁵¹. Näin luotiin kuvaa vihollisesta, joka ei välittänyt työväen tai köyhien tilanteesta.

Vuoden 1939 vaalien alla sen sijaan lehdessä näkyi puolueen maltillistunut linja puolustusmenoihin ja puolustuslaitokseen, joka tapahtui erityisesti SDP:n lähtiessä mukaan Cajanderin hallitukseen, jossa se hyväksyi puolustuslaitoksen hankintaohjelman¹⁵². Puolueen keskeinen johtohahmo valtiovarainministeri Väinö Tanner myönsi, että kysymys oli puolueelle vaikea, mutta Suomen ulkopuoliset tapahtumat, erityisesti fasististen diktatuurien lisääntyminen, oli nostanut puolustuskyömyksen poliittisen keskustelun keskiöön. Aiemmat puoluekokouksen päätökset eivät enää voineet sitoa puolueen toimijoita, koska ne oli tehty hyvin erilaisessa maailmantilanteessa. Lisättävien menojen rahoitus tuli hankkia erityisesti rikkaita verottamalla sekä lainalla. Jokin raja kuitenkin varustautumisellakin tuli olla, vaikka oikeisto tulisi aina vaatimaan lisää.¹⁵³ Varustautumisen keskellä ei kuitenkaan saanut unohtaa sosiaalisia uudistuksia, joihin myös tuli löytää rahaa¹⁵⁴ ja puolustuslaitoksen kansanvaltaistamistakin tuli jatkaa, jotta kansanvallan vastaiset voimat eivät saisi sen johdossa liikaa jalansijaa¹⁵⁵. Ulkoiset fasistiset voimat olivat siis vihollinen, jota vastaan tuli varustautua puolustukseen panostamalla samalla, kun kotimaassa pyrittiin estämään kotimaisten fasistien soluttautumista puolustusorganisaation johtoon. Sisäinen ja ulkoinen vihollinen olivat yhtä ja samaa ideologista perhettä.

AS:ssä sosialidemokraattien mielenmuutokseen ei kuitenkaan uskottu, sillä samalla kun puolue toisaalla ”vakuuttaa maanpuolustusharrastustaan”, toisaalla se teki ”kaikkensa halventaakseen ja saat- taakseen epäluulon alaiseksi kaiken vapaaehtoisen maanpuolustustyön”. Esimerkkinä tästä toimi Suomen Sosialidemokraatin hyökkäys Akateemisen karjalaseuran ”Rajan turva” -keräyksen kimp- puun¹⁵⁶. Vihollinen oli niin kaksinaamainen ja kavala, että siihen ei voinut luottaa, vaikka se olisikin itsensä mukaan muuttanut linjaansa. Sanojen takana piilotteli aina marxilaisuuden todelliset kasvot.

Kesäkuussa 1939 marsalkka Mannerheim lähestyi pääministeri Cajanderia, joka tuolloin toimi myös virkaatoimittavana presidenttinä, kirjelmän, jossa hän vaati hallitukselta merkittäviä lisäpanostuksia maan puolustuksen vahvistamiseksi ja uhkasi erolla puolustusneuvoston puheenjohtajuudesta¹⁵⁷. Ajan Suunnan mukaan marsalkan uhkavaatimus vei marxilaisten, maalaisliiton ja edistyspuolueen hallitukselta lopunkin uskottavuuden maanpuolustuskysymyksessä ja pohjan hallituspuolueiden väit- teiltä puolustukseen panostamista, mutta toisaalta myös odotti hallituksen taipuvan Mannerheimin

¹⁵¹ Suomen Sosialidemokraatti 13.6.1936, ”Kallion työkan- sa kuuli heinäkuun kutsun”.

¹⁵² Soikkanen, Timo 1983, 155–163.

¹⁵³ Suomen Sosialidemokraatti 1.6.1939, ”Rauhallista, johdonmukaista uudistuspolitiikkaa”.

¹⁵⁴ Suomen Sosialidemokraatti 27.6.1939, ”Kaikki työtätekevät kansalaiset vaaleihin”.

¹⁵⁵ Suomen Sosialidemokraatti 24.5.1939, ”Sosialidemokraattisen puolueen ulkopoliittinen ja maanpuolustusohjelma”.

¹⁵⁶ Ajan Suunta 11.5.1939, ”Katsauksia – Halpamaista”.

¹⁵⁷ Soikkanen, Timo 1983, 289–190.

vaatimukseen¹⁵⁸. Kun hallitus taipui vaatimukseen, kiitoksen sai tietenkin Mannerheim, jonka puolueet toimimattomuudellaan olivat pakottaneet poikkeuksellisiin keinoihin. Jos muut puolueet olisivat kuunnelleet IKL:ää jo aiemmin, tähän tilanteeseen ei lehden mukaan tietenkään olisi jouduttu¹⁵⁹. IKL kuvattiin AS:ssä siis ainoaksi vastuulliseksi puolueeksi, joka oli valmis huolehtimaan isänmaan turvallisuudesta. Vihollinen vahvisti puolustusta vain vastentahtoisesti ja silloinkin liian myöhään, mikä vaaransi isänmaan turvallisuuden ja itsenäisyyden.

Suomen Sosialidemokraatin pääkirjoituksessa sen sijaan syytettiin IKL:ää ja kokoomusta marsalkan valjastamisesta vaaliaseeksi vastoin hänen omaa tahtoaan. Lehden mukaan puolueet pyrkivät epätoivoisesti parantamaan huonoa asemaansa vaalien alla synnyttämällä paniikkimielialaa maassa. Kirjelmän sisältöä kuvataan enemmänkin teknisluonteisiksi asioiksi ja toivomukseen oli käytännössä jo vastattu.¹⁶⁰ SS ei siis osoittanut hyökkäystä Mannerheimiin, vaan IKL:ään ja kokoomukseen, jotka hyväksikäyttivät hänen nimeään epätoivoisessa vaalitaistelussa. Vihollinen kuvattiin siis epätoivoisena ja valmiina, mihin tahansa kyseenalaisiin keinoihin oman asemansa parantamiseksi.

Molemmissa puolueissa ja lehdissä vihollisesta maalattiin kuvaa epäluotettavana ja vaarallisena, jos se pääsisi päättämään maanpuolustuksesta. AS:n mukaan SDP päästessään yksin päättämään tuhoaisi koko puolustuslaitoksen ja liittäisi Suomen osaksi Neuvostoliittoa riistäen maan itsenäisyyden. IKL sen sijaan SS:n mukaan halusi sota ja yllytti kansaa siihen saavuttaakseen sen suuruudenhullut Suur-Suomi-tavoitteet ja pyrki valtaamaan puolustusvoimien johtorakenteen tuhotakseen Suomen demokratian. Vihollinen oli uhka turvallisuudelle, rauhalle ja isänmaan itsenäisyydelle. Sosialidemokratian asettamat vaihtoehdot olivat loputun varustelu ja väistämätön sota tai rauhan rakentaminen. IKL puolestaan tarjosi vaihtoehtoiksi vahvaa Suomea ja isänmaan tuhoa.

3.3. Tekopyhät ja jumalankieltäjät

Erityisesti Ajan Suunnan sivuilla isänmaallisuuteen yhdistettiin myös uskonto, minkä takia uskonnon teemaa käsitellään tässä tutkielmassa isänmaallisuuden teeman yhteydessä. IKL:lle kirkko ja valtio sekä kristinusko ja isänmaallisuus kuuluivat olennaisesti yhteen ja ”koti, uskonto ja isänmaa” oli

¹⁵⁸ *Ajan Suunta* 20.6.1939, pk.

¹⁵⁹ *Ajan Suunta* 29.6.1939, pk.

¹⁶⁰ *Suomen Sosialidemokraatti* 21.6.1939, pk.

IKL:n usein käyttämä tunnuslause¹⁶¹. AS:n mukaan isänmaa oli Jumalan lahja¹⁶² ja hyväksi toimiminen oli myös Jumalan tahdon täyttämistä¹⁶³.

SDP:ssä puolestaan uskontoa pidettiin jokaisen ihmisen yksityisasiana¹⁶⁴ ja valtion erottaminen kirkosta oli ollut osa puolueen ohjelmaa aina vuoden 1903 Forssan puoluekokouksesta asti¹⁶⁵. Sosialidemokraattien keskuudessa löytyi myös epäluuloa järjestäytyntä kirkkoa ja sen pappeja kohtaan, jonka taustalla oli kirkon ja monien pappien asennoituminen sisällissodassa ja myös jälkeen valkoisten ja oikeistopuolueiden sekä niiden edustamien arvojen taakse¹⁶⁶. Pappien osallisuus lapuanliikkeessä ja IKL:ssä nousi myös usein esiin SS:ssä.

Ajan Suunnassa SDP:n edustama marxilaisuus nähtiin kristinuskon vastaisena aatteena. Todisteita tästä etsittiin niin kotimaasta kuin ulkomailtakin. Lehti lainasi marxilaisia ajattelijoita ja johtajia sekä kertoi esimerkkejä Neuvostoliitosta, joka AS:n mukaan edusti myös kotimaisten sosialidemokraattien ajamaa yhteiskuntamallia, kristinuskon vastaisesta marxilaisesta politiikasta. AS lainasi muun muassa italialaista Enrico Ferriä, jonka mukaan uskonto oli sosialismin menestyksen este ja saksalaista Bebeliä, jonka mukaan tietoinen sosialisti on myös ateisti. Samassa kirjoituksessa kotimaisia sosialidemokraatteja syytettiin 30-vuotta kestäneestä kristinuskon vastaisen vihan levittämisestä, ”*kaiken pyhän rienaamisesta*”, vapaan rakkauden julistamisesta ja kirkonmenojen haukkumisesta. Edes Jumala ei antaisi sosialisteille heidän syntejään anteeksi, eiväthän he osoittaneet yhtään katumusta teostaan.¹⁶⁷ Sosialidemokraattien aate ja politiikka kuvattiin siis itsessään uskonnon vastaisena ja syntisenä. Jopa yksityisomistusta pidettiin pyhänä¹⁶⁸ ja pyrkimys puuttua siihen oli siten myös toimintaa Jumalaa ja Jumalan tahtoa vastaan.

AS käytti siis hyväkseen uskontoa luodessaan viholliskuvaa sosialidemokraateista. He eivät olleet pelkästään poliittinen vastustaja vaan myös Jumalan tahdon vastaisesti toimivia syntisiä jumalankielittäjiä. Näin luotiin selkeä jaottelu uskovien siveellisten kristittyjen meidän ja kristinuskon vihollisen syntisen toisen välillä.

AS:n mukaan sosialidemokraateille ei myöskään riittänyt vain uskonnon vastainen politiikka vaan omaa uskonnottomuutta pyrittiin myös levittämään jopa väkisin. Sosialidemokraatteja syytettiin

¹⁶¹ Uola 1982, 90–91.

¹⁶² *Ajan Suunta* 16.5.1933, ”Kansallis-isänmaallinen herätys Helsingissä”.

¹⁶³ *Ajan Suunta* 10.4.1933, ”Valtiollisissa tilaisuuksissa meillä ennennäkemättömän kansanjoukon kokosi I.K.L:n eilinen juhla vanhaan eduskuntataloon ylevien valtiolisten ja kansallisten tunnuksien ympärille”.

¹⁶⁴ *Suomen Sosialidemokraatti* 20.6.1936, ”Kristillismieliset valitsijat ja heinäkuun vaalit II”.

¹⁶⁵ Jalovaara 2013, 101.

¹⁶⁶ Jalovaara 2013, 101–102.

¹⁶⁷ *Ajan Suunta* 4.7.1933, ”Hieman marxilaisuutta”.

¹⁶⁸ *Ajan Suunta* 4.7.1933, ”Hieman marxilaisuutta”.

kirkon vastaisen viestinsä levittämistä lapsille raittiusliittonsa lasten osastojen kautta¹⁶⁹. Löysipä AS myös esimerkin uskonnon vastaisesta työmaaterrorista, jossa työmies pakotettiin eroamaan kirkosta¹⁷⁰.

Suomen Sosialidemokraatti sen sijaan syytti IKL:ää sen oman ainoana oikeana nähdyn uskon ja ajattelutavan pakottamisesta muille. Kun sosialidemokraatit julistivat uskonnon jokaisen yksityisasiaksi ja suvaitsivat yhtäläisesti kaikkia uskontoja, pyrki IKL pakottamaan muut omaksumaan oman uskonnollisen käsityksensä.¹⁷¹ Molemmat siis syyttivät toisiaan oman aatteensa ja ajattelutapansa pakottamisesta. Vihollisen aate luultavasti myös nähtiin niin epäsuosittuna ja vähän houkuttelevana, että vihollisen tuli tukeutua kyseenalaisempiin keinoihin sen levittämiseksi.

Sosialidemokraattien suhtautuminen kristinuskoon ja sen oppeihin ei ollut SS:ssä negatiivinen, kuten IKL väitti, vaan päinvastoin paikoin lehdessä olleissa kirjoituksissa korostettiin erityisesti Jeesuksen oppien ja sosialidemokratian yhtäläisyyksiä. Kristillinen maailmankuva ei suinkaan ollut ristiriidassa sosialidemokratian kanssa, vaan päinvastoin kristinuskon oppien syvällinen sisäistäminen, eikä vain pintapuolinen tunnustaminen, teki todennäköisemmäksi liittyä sosialidemokraattien riveihin toimimaan yhteiskunnallisia vääryyksiä vastaan.¹⁷² Kristillisen maailmankuvan pelkkä ”pintapuolinen huulten tunnustus” toteamus oli luultavammin viittaus IKL:ään ja muuhun oikeistoon, joka käytti SS:n mukaan kristinuskoa pelkästään politiikan välineenä. Sosialismin myös katsottiin edistävän kaikista parhaiten Kristuksen tärkeintä käskyä: lähimmäisenrakkautta. Sosialidemokratia taisteli myös järjestyksen puolesta ja vastaan vallalla olevaa sekasortoa¹⁷³, johon IKL ja lapuanliike erityisesti olivat oletettavasti syypäitä.

Ajan Suunnassa puolestaan syytettiin SDP:tä todellisten tavoitteidensa peittelystä ja kristillisyyden esittämisestä sekä jopa kutsumalla Jeesusta sosialistiksi vaalien alla, jotta se ei kääntäisi pois äänestäjiä¹⁷⁴. Vuoden 1936 vaalien alla kuitenkin tämäkin ”uskonnollisuuden naamari” oli heitetty pois, jotta puolue saisi ”jumalakielteiset” kommunistit taakseen vaaleissa.¹⁷⁵ Uskonto siis kelpasi SDP:llekin vaalien alla äänten kalastamisen välineeksi, mutta vain sen palvellessa puolueen omaa etua. Näin osoitettiin vihollisen kaksinaamaisuus ja aitojen periaatteiden puuttuminen.

¹⁶⁹ *Ajan Suunta* 4.4.1936, pilakuva.

¹⁷⁰ *Ajan Suunta* 18.4.1936, ”Työmaaterroria ei kukaan ole harjoittanut niin peittelemättä ja johdonmukaisesti kuin marxilaiset”.

¹⁷¹ *Suomen Sosialidemokraatti* 1.7.1933, ”Vaalitaistelu ja uskonto”.

¹⁷² *Suomen Sosialidemokraatti* 1.7.1933, ”Vaalitaistelu ja uskonto”.

¹⁷³ *Suomen Sosialidemokraatti* 20.6.1936, ”Kristillismieliset valitsijat ja heinäkuun vaalit”.

¹⁷⁴ *Ajan Suunta* 13.5.1933, ”Sosialidemokratian työläisille tuomaa ’hyötyä’”.

¹⁷⁵ *Ajan Suunta* 18.6.1936, pääkirjoitus.

Suomen sosialidemokraatissa puolestaan pidettiin IKL:n vetoamista kristinuskoon tekopyhänä. Lehdessä nostettiin esiin esimerkkejä IKL:n johtajien siveettömistä teoista ja kristinuskon opeista, joita se katsoo IKL:n rikkovan toiminnallaan. Muun muassa puolueen johtajien humalalainen käytös ja yöt ”yleisten naisten kanssa humalassa” olivat osoituksia liikkeen edustajien tekopyhyydestä¹⁷⁶. Puolueen pappisedustajat myös julistivat Jumalan rakkautta ja armoa, mutta olivat samalla kaikista kiihkeimpiä kuolemanrangaistuksen kannattajia¹⁷⁷. Samat papit ihannoivat ja ylistivät Hitlerin saksaa, vaikka tiesivät kirkon ja kristinuskon olevan siellä vainonalaisia¹⁷⁸. Viholliset, erityisesti sen pappisedustajat, pyrittiin siis kuvaamaan tekopyhinä opportunisteille, joille uskonto oli vain sanoja ja uskon hyväksikäyttöä politiikan keinona.

SS:ssä paheksuttiinkin IKL:n ja muun oikeiston pyrkimyksiä politisoida kirkkoa ja käyttää uskontoa aseena vaalitaistelussa. Tässä nousi esiin myös sosialidemokraattien kritiikki pappien merkittävästä osasta puolueessa. Sosialidemokraattien vihamielisyys ei lehden mukaan suinkaan kohdistunut uskontoon, vaan sen varjolla fasistista propagandaa levittäviin pappeihin¹⁷⁹. Sasu Punanen vertasi pakinassaan lapualaisia uuden testamentin ylipappeihin fariseuksiin, jotka olivat tekopyhiä ja pilkkasivat ristiinnaulittua Jeesusta. Sasu myös syytti pappeja raa’asta vihan kylvämisestä ja sotaan yllyttämisestä.¹⁸⁰ Lehdessä todettiin kirkon papiston enemmistön politisoituneen ja tukeneen lapuanliikkeen laittomuutta¹⁸¹.

SS:n mukaan papit olivat keskeinen osa IKL:n pyrkimystä tehdä uskonnosta vaalitaistelun väline. IKL:n pappijäsenet pyrkivät luomaan poliittista vastakkainasettelua ”Jumala tai piru” tunnuslauseellaan ja luomaan taantumuksellisesta liikkeestään kuvaa kristinuskon arvojen puolustajana. Tätä pidettiin kamala uskonnon ja Jumalan ivaamisena ja oikeastaan lain jumalanpilkkapykälien vastaista.¹⁸² Vihollinen siis väärästi ja suorastaan pilkkasi kristinuskon oppeja käyttäessään uskoa oman politiikan tukena ja perusteluna. Uskonto oli viholliselle pelkästään väline kannatuksen keräämiseksi. Sitä käytettiin myös erityisesti naisten puhuttelemiseksi, vaikka todellisuudessa puolue pyrki riistämään naisilta kaikki kansalaisoikeudet¹⁸³. Ajan Suunnassa syytöstä pappien ”politikoinnista” pidettiin jopa

¹⁷⁶ *Suomen Sosialidemokraatti* 23.6.1933, ”Pappi ja politiikka”.

¹⁷⁷ *Suomen Sosialidemokraatti* 29.6.1936, ”Kuinka IKL:n papit täyttävät suuren opettajansa rakkauden ja ihmisyydenkäskyn?”

¹⁷⁸ *Suomen Sosialidemokraatti* 27.6.1939, nimimerkki Sasu Punasen pakina ”Mitä Sasulle kuuluu”.

¹⁷⁹ *Suomen Sosialidemokraatti* 27.6.1939, ”Sosialidemokraattien vaalikokoukset”.

¹⁸⁰ *Suomen Sosialidemokraatti* 15.4.1933, nimimerkki Sasu Punasen pakina ”Mitä Sasulle kuuluu”.

¹⁸¹ *Suomen Sosialidemokraatti* 23.6.1933, ”Pappi ja politiikka”.

¹⁸² *Suomen Sosialidemokraatti* 1.7.1933, ”Vaalitaistelu ja uskonto”.

¹⁸³ *Suomen Sosialidemokraatti* 20.6.1933, ”Naiset, kansalaisoikeutenne ovat vaarassa!”

kunnianosoituksena, koska he vain puolustivat kaikista pyhimpiä arvoja¹⁸⁴. Vihollisen loukkaus oli itselle kehu.

Ajan Suunnassa puolestaan nostettiin esiin sosialidemokraattien harjoittamaa jumalanpilkkaa. Muun muassa Akateemisen Sosialistiseurun Soihtu-lehden päätoimittajan syyte Jumalanpilkasta nostettiin uutiseksi lehden etusivulle¹⁸⁵. Tapaus mainittiin lehdessä myös myöhemmin esimerkkinä SDP:n uskontoa halveksivasta politiikasta, joka ajoi pois uskonnollisia työläisiä puolueesta¹⁸⁶. Lehdessä todettiin lehtien toimittajat saavat aina vaalien välillä sakkoja jumalanpilkasta, mutta vaalien lähestyessä aina teeskenneltiin uskonnollisia¹⁸⁷.

Pappien osallisuus IKL:ssä linkittyi myös SS:ssä nousseeseen kritiikkiin kirkon politisoinnista. Kansankirkko oli liian kallisarvoinen kytkettäväksi ”*epävarmaan poliittiseen liikeyritykseen*”¹⁸⁸. Toisaalta lehdessä myös kritisoitiin kirkon osallisuutta työläisten ja talonpoikien alistamisessa. Kirkko tuki kapitalismin pyrkimyksiä estää heitä pääsemästä osalliseksi tietoon¹⁸⁹. Toisaalta kirkko siis nähtiin arvokkaana instituutiona, jonka politisointi ja liittäminen puolueeseen, jolla tuskin oli merkittävää tulevaisuutta, mutta toisaalta kirkko oli jo osallinen työväen sortoon ja alistamiseen. SDP ei myöskään ollut ainoa, joka arvosteli pappien osuutta IKL:ssä, vaan arvostelua tuli myös muista puolueista ja myös papiston keskuudesta¹⁹⁰.

Lehdissä vastustajan poliittista aatetta myös paikoin verrattiin uskontoon. Tarkoituksena oli kuvata vihollisen aatetta uskonnon kaltaisena, jopa fanaattisena, liikkeenä, jota seurattiin sokeasti. Liikkeen poliittiset opit olivat, kuin uskonoppeja ja johtajia seurattiin kuin uskonnollisia johtajia tai Jumalan valitsemia johtajia. SS:lle IKL:n johtajien kutsuminen lainausmerkeissä ”*jumalan valitsemiksi johtajiksi*”¹⁹¹ oli selvästi myös keino pilkata ja syyttää johtajia suuruudenhulluudesta. SS:ssä puhuttiin myös IKL:n pyrkimyksistä käännättää työväkeä ”*fasistislapualaiseen uskontoon*”¹⁹², joskin epäonnistuneesti. Lehdessä myös puhuttiin johtajien ”*jumaloinnista*”¹⁹³. Johtajien palvominen jumala tietysti rikkoi Raamatun kymmenen käskyn ensimmäistä käskyä, joten Suomen Sosialidemokraatti pyrki siis kuvaamaan IKL:ttä lahkomaiseksi liikkeeksi, jossa johtoa pidettiin jopa jumalallisina henkilöinä ja joka pyrki käännättämään ihmisiä omaan radikaaliin uskoonsa.

¹⁸⁴ *Ajan Suunta* 18.6.1936, pk.

¹⁸⁵ *Ajan Suunta* 9.5.1933, ”Punaisen ’Soihdun’ lakkauttamista 1 vuodeksi vaaditaan”.

¹⁸⁶ *Ajan Suunta* 13.5.1933, ”Sosialidemokratian työläisillemme tuomaa ’hyötyä’”.

¹⁸⁷ *Ajan Suunta* 18.6.1936, pk.

¹⁸⁸ *Suomen Sosialidemokraatti* 6.6.1936, ”Mikä kestää”.

¹⁸⁹ *Suomen Sosialidemokraatti* 20.6.1936, ”Kristillismieliset valitsijat ja heinäkuun vaalit”.

¹⁹⁰ Uola 1982, 90.

¹⁹¹ *Suomen Sosialidemokraatti* 15.6.1933, ”Minkälaista väkeä ne suurisuiset ’isänmaalliset’ ”.

¹⁹² *Suomen Sosialidemokraatti* 13.6.1936, ”Päivän kuva”.

¹⁹³ *Suomen Sosialidemokraatti* 20.6.1936, ”Kristillismieliset valitsija ja heinäkuun vaalit”.

Myös Ajan Suunnassa SDP:n aatetta kuvattiin paikoin uskontomaisena oppina. Eräässä lehden lainaamassa puheessa kuvattiin marxilaisuuden, “*materialismin valheopin*”, pyrkivän syöksemään Jumalan vallasta “*marxilaisuuden profettojen*” julistuksen avulla aatettaan levittäen¹⁹⁴. Lehdessä syytettiin myös koko poliittista kenttää epäjumalien palvomisesta¹⁹⁵. Vihollisen tavoitteena nähtiin siis kristinuskon korvaaminen omalla kylmällä materialistisella opillaan, jota kuitenkin julistettiin kuin uskoa, koska tiedekään ei sitä tukenut¹⁹⁶.

Uskonto toimi siis molemmille puolueille lyömäaseena vastustajaa kohtaan sekä keinona jakolinjojen luomiselle meidän ja heidän välillensä. IKL:lle kristinusko kietoutui tiiviisti isänmaallisuuden kanssa, kun SDP taas piti uskoa yksityisenä valtiosta erillisenä asiana. SDP:stä IKL:ää syytettiin uskonnon valjastamisesta osaksi vaalitaistelua sekä kirkon politoisinnasta. IKL puolestaan näki SDP:n uhkana kristilliselle Suomelle. Kummankin puoleen pää-äänenkannattajissa vedottiin myös kristinuskon oppeihin vihollisen vastustamiseksi ja viholliskuvan luomiseksi.

3.4. Saksan vai Venäjän tiellä?

Isänmaallisuuden teemaan kietoutui läheisesti lehdissä myös kansainvälisyyden teemaan. Näin oli varsinkin Ajan Suunnassa, jossa lähes kaikenlainen kansainvälisyys nähtiin yleensä isänmaallisuuden vastakohtana ja uhkana. Suomen Sosialidemokraatissa sen sijaan oli lähtökohtaisesti positiivinen suhtautuminen kansainvälisyyteen ja se nähtiin tärkeänä erityisesti työväen oikeuksien ja rauhan edistämisessä.

Tässä vaikuttivat myös puolueiden erilaiset suhtautumiset ulkopoliittikkaan. IKL:n ulkopoliittinen näkökanta perustui ennen kaikkea Neuvostoliiton vastaisuudelle. Sosialidemokraateille sen sijaan Hitlerin Saksan eristäminen erittäin tärkeää, mikä johti usein positiiviseen suhtautumiseen Neuvostoliiton aloitteisiin. SDP:ssä luotettiin myös paljon Kansainliittoon, kun IKL:ssä suhtautuminen liittoon muuttui kielteiseksi Saksan erottua ja Neuvostonliiton liityttyä järjestöön.¹⁹⁷

Lehdissä myös usein verrattiin vastustajaa erilaisiin kansainvälisiin esimerkkeihin, joita pidettiin vihollisen esikuvana ja osoituksena sen todellisista tavoitteista. Tässä kappaleessa siis tarkastellaan

¹⁹⁴ *Ajan Suunta* 3.5.1939, ”3000:ntinen yleisöjoukko IKL:n juhlassa Turussa”.

¹⁹⁵ *Ajan Suunta* 1.7.1936, ”Miksi kannatan Isänmaallista kansanliikettä?”

¹⁹⁶ *Ajan Suunta* 1.7.1936, ”Miksi kannatan Isänmaallista kansanliikettä?”

¹⁹⁷ Soikkanen, Timo 1983, 24–27.

kansainvälisyys vastaan isänmaallisuus ja kansainvälisten esimerkkien teemojen kautta puolueiden keskenään käymää taistoa.

Lehdissä nämä erot suhtautumisessa kansainvälisyyteen ja maailman tilanteeseen näkyivät selvästi. Ajan Suunnassa kansainvälisyys kuvattiin ensisijaisesti ulkomaisena uhkana, joka murensi kansallista itsemääräämistä, suvereniteettia ja jopa yhteiskuntarauhaa. Käytännössä IKL leimasi SDP:n Moskovan ja Työväen Sosialistisen internationaali käskynalaiseksi. Kansainvälinen työväenliike esitettiin salaperäisenä voimana, joka ulkoapäin ohjasti sosialidemokraattien toimintaa ja ohitti Suomen kansalliset edut sekä ajoi ”punaisen myrkyn” leviämistä Eurooppaan. Lehdessä korostettiin, että SDP:n osallistuminen kansainvälisiin järjestöihin oli perustuslain ja itsenäisyyden vastaista sekä kansalliselle kulttuurille vaarallista.¹⁹⁸

Suomen Sosialidemokraatti puolestaan antoi kansainvälisyydelle hyvin erilaisen, positiiviseen solidaarisuuteen ja rauhaan kytkeytyvän kuvan. SDP:n kansainvälinen yhteistyö perustui ihmisoikeuksiin, vapauteen ja demokratiaan, joita IKL SS:n mukaan vastusti. Lehdessä korostettiin Kansainliiton, työväen internationaalin ja muiden järjestöjen roolia globaalina rauhan ja oikeudenmukaisuuden turvaajana.¹⁹⁹ SDP viittasi oman toimintansa oikeutukseen erityisesti sillä, että kaikki eurooppalaiset kansanvaltaiset liikkeet kuuluvat samoihin kansainvälisiin verkostoihin ja olivat siten osa laajempaa edistyksen rintamaa²⁰⁰.

IKL:n näkemys kansainvälisyydestä perusti siis uhkakuviin isänmaan vapaudelle ja itsenäisyydelle, kun taas SDP:n mukaan kansainvälisyys oli väline rauhan, oikeudenmukaisuuden ja kehityksen edistämiseksi. IKL:lle keskeinen jakolinja oli kansallisen ja kansainvälisen välillä. SDP:n luokka-ajatteluun pohjautuva ideologia sen sijaan perustui myös kansainväliselle luokkasolidaarisuudella. Sosialidemokraateille jakolinjoja eivät olleet kansalliset rajat vaan luokkarajat. Puolueiden näkemykset kansainvälisyydestä olivat siis lähes päinvastaiset.

Yksi esimerkki tästä hyvin erilaisesta suhtautumisesta kansainvälisyyteen on lehdissä käytetyt erilaiset nimitykset vapun juhlallisuuksille. Suomen Sosialidemokraatissa vapusta käytettiin nimitystä ”työväen kansainvälinen juhlapäivä”²⁰¹ kun taas Ajan Suunta käytti nimitystä ”kansallisen työn juhla”²⁰². SDP selvästi halusi korostaa nimityksessään juhlan kansainvälisyyttä sekä työväenluokan kansakuntien ja valtioiden rajat ylittävää yhteyttä ja solidaarisuutta. IKL sen sijaan ei nähnyt syytä

¹⁹⁸ *Ajan Suunta* 3.4.1933, pk.

¹⁹⁹ *Suomen Sosialidemokraatti* 21.4.1933, pk.

²⁰⁰ *Suomen Sosialidemokraatti* 23.4.1933, pk.

²⁰¹ *Suomen Sosialidemokraatti* 23.4.1936, ”Puoluetoimikunnan vappujulistus”.

²⁰² *Ajan Suunta* 2.5.1936, ”Kansallisen työn juhlapäivä”.

kansainvälisyyden juhlistamiselle vaan halusi tehdä päivästä kansallisen isänmaallisen juhlan. Suomen työväen kutsuminen osaksi kansainvälistä proletariaattia oli pelkkää herjausta IKL:n silmissä²⁰³.

Molemmista lehdistä kuvattiin vihollisen aatetta Suomelle vieraana ulkopuolelta opittuna ja puolueita usein verrattiin niiden kansainvälisinä esikuvina pidettyjen maiden politiikkaan. Ajan Sunnassa SDP verrattiin useimmin Neuvostoliittoon, mutta esimerkkejä löytyi myös muun muassa Saksasta ja Espanjasta. Suomen Sosialidemokraatissa puolestaan IKL:n politiikkaa ja tavoitteita verrattiin yleensä Hitlerin kansallissosialistiseen Saksaan ja Mussolinin fasistiseen Italiaan. Vihollisen mallimaiden politiikkaa käytettiin myös vihollisen todellisten tavoitteiden paljastamiseen.

IKL:n mukaan SDP:llä oli kaksi ulkomaista isäntää, joista toinen löytyi Moskovasta ja toinen Amsterdamista. SDP:tä siis ohjasivat Neuvostoliiton bolsevikkihallinto ja Sosialistinen internationaali ja puolueen kotimaan johtajat toimivat vain ”*palkattuina kätyreinä*”. Moskovasta käsin Suomesta pyrittiin SDP:n johdolla rakentamaan samanlainen yhteiskunta, kuin Venäjältä, jossa kansalaisoikeudet oli hävitetty, työläinen oli kuin orja, uskonto on rikos ja nuoret aivopestään kommunismiin. Amsterdamin internationaali, jonka ainoa ero Moskovalaiseen oli miehet, jotka halusivat Suomalaiset alistaa. Molemmat halusivat isäntinä orjuuttaa ja alistaa Suomen kansan ja kisasivat vain siitä kumpi vallan lopulta saa.²⁰⁴ SDP ja sen johto maalattiin vain ulkomaisen vihollisen palkkaamaksi kätyriksi, joka oli vaaraksi kansan vapaudelle ja itsenäisyydelle.

SDP:n alaisuutta Sosialistiselle Työväen Internationaalille kuvattiin Ajan Suunnassa seuraavasti:

*”Suomen sosialidemokraattinen puolue on kansainvälinen puolue, joka kieltäen Suomen valtiovallan laillisten määräysten sitovaisuuden kansainvälisissä kysymyksissä on käskynalaisuussuhteessa valtakumoukselliseen, kansainväliseen Työväen Internationaaliin.”*²⁰⁵

Tämä todistivat sekä internationaalin, että SDP:n omat säännöt. AS:n mukaan SDP oli siis sitoutunut seuraamaan internationaalin ohjeita kansallisen edun ja jopa kansallisen lain sijaan kansainvälisessä politiikassa. SDP:hen ja sen edustajiin ei siis voinut lehden mukaan luottaa maan edustajina maailmalla, koska he eivät edistäneet Suomen etua²⁰⁶. Internationaalin ohjeet kuvattiin SDP:lle myös ensisijaisiksi isänmaan velvollisuuksiin nähden²⁰⁷. Esimerkiksi, jos sota syttyisi, SDP olisi velvollinen omien sääntöjensä mukaisesti seuraamaan internationaalin ohjeita omaan isänmaan edun tai lakien

²⁰³ *Ajan Suunta* 2.5.1936, ”Kansallisen työn juhlapäivä”.

²⁰⁴ *Ajan Suunta* 29.6.1933, ”Työväki hereille!”

²⁰⁵ *Ajan Suunta* 3.4.1933, pk.

²⁰⁶ *Ajan Suunta* 3.4.1933, pk.

²⁰⁷ *Ajan Suunta* 10.4.1933, ”Valtiollisissa tilaisuuksissa meillä ennennäkemättömän kansanjoukon kokosi I.K.L:n eilinen juhla vanhaan eduskuntataloon ylevien valtiollisten ja kansallisten tunnuksien ympärille”.

sijaan AS:n mukaan.²⁰⁸ ”*Punaisen internationaal*in” käskystä toimeenpantiin myös satamalakko, joka hyödytti vain Neuvostoliittoa ja oli vahingollinen isänmaalle ja myös työläisille²⁰⁹. SDP:tä kuvattiin siis isänmaalle vaarallisena, koska se seurasi isänmaan yhteisen edun ja velvoitteiden sijaan ulkomaista kansainvälistä järjestöä, jota ohjasi vain sen johtajien oma vallanhalu ja vieras ulkomainen oppi. SDP:n suhde internationaaliin oli keskeisessä osassa myös IKL:n perusteluissa SDP:n toiminnan kieltämispyrkimyksissä ja tätä kokonaisuutta tullaan käsittelemään erikseen myöhemmin.

SS:ssä internationaal

in jäsenyyttä ja toimintaa luonnollisesti puolustettiin. Oli luonnollista, että SDP kuului järjestöön, johon kuuluivat lähes kaikki sen eurooppalaiset sisarpuolueet ja porvareidenhan olisi pitänyt olla tyytyväisiä, että sosialidemokraattiset puolueet kuuluivat omaan maltilliseen internationaaliin, jossa he olivat ”*kauimpana Itä-Euroopan kommunismista*”²¹⁰. Lehden mukaan internationaal

in antamien ohjeiden merkitys riippui ennen kaikkea niiden sisällöstä ja sodan syttyessä internationaali tulisi vaikuttamaan kansainvälisen avun saamiseksi, sillä se oli sitoutunut sodan syttyessä puolustamaan sitä kansaa, jonka itsemääräämisoikeutta oli rikottu²¹¹. Internationaal

in tavoitteita merkitystä ja tavoitteita kuvattiin seuraavasti:

”*Sanottu internationaali on eri maiden sosialidemokraattisten puolueiden yhdysside ja edustaa siten aivan samoja päämääriä kuin eri puolueet erikseen, joista päämääristä olen edellä sosialidemokraattisen puolueemme ohjelman perusteella tehnyt selvää. Se taistelee kansojen vapauden puolesta, valtioiden välisen valtiollisen ja taloudellisen yhteistoiminnan, yleisen rauhan ja yleisen aseistariisutumisen puolesta, kansanvaltaisten valtiojärjestysten puolesta sekä nykyistä paremman ja korkeammalla tasolla olevan sosialistisen talousjärjestelmän puolesta.*”²¹²

Internationaalissa ei siis ollut mitään pelättävää tai vierasta vaaraa. Se vain edisti kansainvälisesti samoja asioita, joita SDP edisti kotona. Vihollinen taistellessaan internationaalia vastaan taisteli kaikkia näitä hyviä tavoitteita ja Suomen työväkeä vastaan.

Suomen Sosialidemokraatissa myös puolustettiin muun kansainvälisen toiminnan merkitystä ja syytti IKL:ää kansainvälisen oikeuden ja ihmisoikeuksien vastustamisesta. Lehden mukaan maailmansodan jälkeen maailma oli muuttunut lähes kaikilla aloilla entistä kansainvälisemmäksi ja yksittäisten valtioiden valta ei enää pystynyt kontrolloimaan kehitystä ja kansainvälistä elämää ja sen mahdollisia uhkia. Internationaali oli sosialidemokraattien väline uudessa kansainvälisessä maailmassa ja

²⁰⁸ *Ajan Suunta* 4.4.1933, ”Punainen kiihoitus huipussaan” ja ”Sosialistien maanpuolustustahto”.

²⁰⁹ *Ajan Suunta* 27.5.1933, nimimerkki Antti Suomenpojan pakina ”Tarkkailijan tähtäimestä”.

²¹⁰ *Suomen Sosialidemokraatti* 23.4.1933, pk.

²¹¹ *Suomen Sosialidemokraatti* 7.5.1933, ”Sosialidemokraattisen puolueen laillisuus”.

²¹² *Suomen Sosialidemokraatti* 7.5.1933, ”Sosialidemokraattisen puolueen laillisuus”.

Kansainliitto valtioiden. Kansainliiton toiminta oli tärkeää, koska se edisti rauhaa ja ihmisoikeuksia, joista IKL ei välittänyt. IKL tahtoi lehden mukaan muun muassa lopettaa rauhaa tukevan aseistariisumistoiminannan. SS näki sosialidemokraattien velvollisuudeksi puolustaa kansainvälisyyden aatetta fasisteja ja ”muuta ’isänmaallisia’ ” vastaan, jotka hyökkäisivät demokraattista Eurooppaa kohtaan.²¹³

Kuten edellä todettiin, IKL suhtautui Kansainliittoon hyvin kriittisesti erityisesti Neuvostoliiton liittyttyä järjestöön. Ajan Suunnassa Kansainliiton nähtiin hyödyttävän pääasiassa Neuvostoliittoa. Lehden mukaan sosialidemokraateille kansainliiton tehtävä oli hyökätä Saksaa ja Italiaa kohtaan sekä suojella Neuvostoliittoa. Kansainliittopolitiikka oli sama asia kuin Moskovan politiikka.²¹⁴ Neuvostoliitto kävi hyväkseen Kansainliittoa Suomea vastaan muun muassa Ahvenanmaan linnoituskysymyksessä²¹⁵. Sosialidemokraatit puolustaessaan ja tukiessaan Kansainliittoa ja sen politiikkaa, se siis todellisuudessa puolusti Neuvostoliitto ja sen tavoitteita maailmanpolitiikassa Suomen edun vastaisesti. Vihollisen kansainvälisyys oli kaikissa muodoissaan isänmaan edun vastaista.

Kuten aiemmin jo todettiin, AS pyrki yhdistämään SDP:n myös Moskovaan. Sosialidemokraattien johto oli jo 1918 liittoutunut Moskovan kommunistien kanssa samalla, kun Suomen kansa oli vapauttamassa itseään satavuotisesta Venäjän sorrosta, aiheuttaen verisen sisällissodan. Vaikka osa johtajista pakeni Moskovan turviin, oli yhä sosialidemokraattien johtajien keskuudessa samoja maanpettureita.²¹⁶

Sosialidemokratia ideologiana myös pyrittiin vahvasti yhdistämään kommunismiin ja SDP sitä kautta kotimaisiin, Moskovan ohjauksessa oleviin, kommunisteihin ja Neuvostoliittoon. Usein, kun lehdessä puhuttiin sosialidemokraateista, heistä käytettiin nimitystä marxilaiset ja heidän ideologiastaan (kansainvälisenä) marxilaisuutena²¹⁷. Näin sosialidemokraatit yhdistettiin kaikkiin kotimaisiin ja ulkomaisiin marxilaisuuden alle sopiviin aatteisiin ja liikkeisiin, erityisesti kommunisteihin ja Neuvostoliittoon. Marxilaisuuden kuvaaminen kansainvälisenä taas teki siitä Suomelle vieraan ulkomaalaisen aatteen sekä kansallisen isänmaallisen aatteen vastakohtan. Lehdessä asetettiinkin Suomen vaihtoehtoiksi kaksi vastakkaista suuntaa: ”*marxilais-kansainvälinen*” ja ”*Suomalais-isänmaallinen*”²¹⁸.

²¹³ Suomen Sosialidemokraatti 23.4.1933, pk.

²¹⁴ Ajan Suunta 18.5.1936, ”Kansainliitto ja marxilaiset”.

²¹⁵ Ajan Suunta 3.6.1939, pk.

²¹⁶ Ajan Suunta 29.6.1933, ”Työväki hereille!”

²¹⁷ Esimerkiksi Ajan Suunta 15.4.1939 ”Marxilaiset pelkäävät lainsäädäntöä, joka tekisi oikeutta työväestölle ja lopettaisi lakkotaistelut. Minimipalkkalakia ei vielääkään tahdota”.

²¹⁸ Ajan Suunta 10.6.1933, ”Kaksi suuntaa”.

Jako meihin suomalaisiin isänmaallisiin ja isänmaalle vahingollista ulkomaista aatetta seuraaviin toisiin.

IKL:n Venäjä- ja venäläisvastaisuuden juuret löytyvät erityisesti AKS:n vahvasta ”ryssävihasta”, jota se pyrki myös levittämään laajemmin yhteiskuntaan. Tähän kuului vahvasti kommunismivastaisuus ja myös epäluulo liian suopeasti Venäjään suhtautuviin sosialidemokraatteihin²¹⁹. Jo sisällissodasta lähtien punaisten yhdistäminen Venäläisiin oli osa heihin kohdistettua toiseuttamista.²²⁰ Vihollisen yhdistämisellä isänmaan vihollisena pidettyyn itänaapuriin oli siis oikeistolle tyypillinen keino erityisesti vasemmistoa vastaan hyökätessä jo itsenäisyyden alkua ajoista asti.

SDP pyrittiin siis vahvasti liittämään jo tuttuun ulkoiseen uhkaan ja kansan viholliseen. Sosialidemokraattien nähtiin yhä edistävän Venäjän etua ja seuraavan sieltä saatavia ohjeita muun muassa levittämällä Venäjän sotapropagandaa ja seuraamalla kommunistien internationaalien Kominternin ohjeita ”fasismin” vastaisesta taistelusta. Pakinoitsija Sasu Punanen käänsi syytökset tiiviistä Moskovan suhteista myös IKL:ää itseään vastaan. Sasun mukaan IKL:n takana olevat ”isänmaalliset” porvarit tekivät kauppaa ja solmivat sopimuksia Moskovan kanssa samalla, kun syyttivät työväenliikettä Moskovan kytköksistä. IKL ei kuitenkaan hyökännyt vientiteollisuuden porvareiden kimppuun samoin kuin työväenliikkeen kimppuun, osoittaen heidän tekopyhyytensä.²²¹ Lehdessä myös yhdistettiin IKL Neuvostoliittoon ja sen johtoon nimityksellä ”oikeistobolshevikit” yhdistävinä tekijöinä olivat ainakin radikaali vallankumouksellisuus ja diktatorisuus²²². Näin pyrittiin näyttämään, että IKL ja sen suurin vihollinen olivat oikeastaan hyvin samanlaisia ja käyttivät hyödykseen väkivaltaan vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen muuttamiseksi radikaalisti.

Lisäksi Ajan Suunnassa tehtiin selväksi, että marxilaisuuden kokonaisuuteen kuuluvat kommunismi, sosialismi ja sosialidemokratia olivat kaikki käytännössä yhtä ja samaa ideologiaa ja poliittista liikettä ja niillä oli sama tavoite. Kommunismi ja sosialidemokratia olivat yhtä vaarallisia Suomen kansalle ja sen valtiolliselle olemassaololle.²²³ Marxilaisuus kaikissa muodoissaan oli Suomelle vieras ulkomainen aate, joka oli tuotu muualta maahan²²⁴. Näin vahvistettiin viholliskuvaa SDP:stä ulkopoliittisena uhkana.

Suomen Sosialidemokraatissa tätä yhtenäisyyttä kommunismin kanssa ei nähty, vaan lehti selkeästi jakoi kommunistit omaksi ryhmäkseen ja ideologiakseen. Kommunistit eivät olleet SDP:lle niinkään

²¹⁹ Karemaa 1998, 155–156 ja 193–194.

²²⁰ Karemaa 1998, 197.

²²¹ *Suomen Sosialidemokraatti* 13.6.1936, nimimerkki Sasu Punasen pakina ”Mitä Sasulle kuuluu”.

²²² *Suomen Sosialidemokraatti* 15.6.1933, ”Lapualaisen oikeistobolshevismien luonne”.

²²³ Esimerkiksi *Ajan Suunta* 11.5.1936, ”Kansan ääni, Nyt on ajateltava omilla aivoilla!”

²²⁴ *Ajan Suunta* 16.6.1936, pk.

kumppaneita, vaan enemminkin kilpailijoita, joiden kanssa se oli aiemmin kilpaillut muun muassa ammattiyhdistysliikkeen hallinnasta varsinkin 1920-luvulla²²⁵. Suomen Sosialidemokraatin mukaan sosialidemokratia oli lähellä ”*leutoa länsimäistä sosialismia*” ja kaukana Itä-Euroopan kommunistista²²⁶. Lehdessä myös syytettiin kommunisteja taantumuksen vahvistamisesta. Kommunistien radikaalit tavoitteet ja toimintatavat olivat osasyynä taantumuksellisen fasismin nousuun.²²⁷ SS:ssä maalattiin siis SDP:stä kuvaa maltillisempänä vasemmistolaisena voimana, joka kansanvallan keinoin edisti työväenluokan oikeuksia ja taisteli radikaaleja vastaan, olivatpa ne sen oikealla tai vasemmalla. Radikalismi ruokki sen mukaan vain lisää radikalismia.

Suomen Sosialidemokraatissa puolestaan IKL pyrittiin yhdistämään erityisesti Saksan kansallissosialisteihin ja Italian fasisteihin. Puolueiden ideologioita sovitettiin yhteen fasismin ja taantumuksen käsitteiden alle. Fasismi, niin maailmalla kuin kotimaassa, hyökkäsi kansanvaltaa ja työväenliikettä kohtaan, kuten vuoden 1939 vaalien alla lehdessä julistettiin:

*”Meidänkin maassamme toimiva IKL on fascistinen ja siis sellaisena otettava. Sillä on samat tunnusmerkit kuin muidenkin maiden fascistisilla liikkeillä. Se on siis alinomaisena uhkana kansan vapaudelle.”*²²⁸

Lapuanliikkeen ja sen jatkajan IKL:n takana oli kotimaisen taantumuksellisen porvariston halu muuttaa työväenliike.²²⁹ IKL:n koko ohjelma ja toimintatavat olivat ulkomaista lainatavaraa²³⁰. Muun muassa IKL:n ajama korporativismi oli suoraa lainatavaraa Mussolinilta Italiasta²³¹. IKL:n aate oli siis työväen vihollisen, kapitalistisen luokan, muualta maahan tuoma ase työväkeä, sen oikeuksia ja järjestöjä kohtaan. SS:ssä käytettiin siis samanlaisia keinoja kuin AS:ssä

Lehden mukaan siis IKL ajoi Suomeen samanlaista yhteiskuntamallia, kuin mitä Hitler toteutti Saksassa ja Mussolini Italiassa. Tähän kuuluivat muun muassa demokratian korvaaminen diktatuurilla²³², työväen orjuuttaminen, keskitysleirit²³³ ja naisten alistaminen²³⁴. Sasu osoitti myös epäloogisuuden IKL:n suhtautumisessa eri maihin. Venäjää (Neuvostoliittoa) vihattiin, koska se oli diktatuuri, mutta

²²⁵ Soikkanen, Hannu 1975, 492–494.

²²⁶ *Suomen Sosialidemokraatti* 23.4.1933, pk.

²²⁷ *Suomen Sosialidemokraatti* 28.5.1933, ”Kapitalistinen maailmanpula ajaa epätoivoisia aineksia kannattamaan diktatuuripyrkimyksiä”.

²²⁸ *Suomen Sosialidemokraatti* 30.6.1939, vaalimainos ”Meidänkin maassamme toimiva IKL on fascistinen...”.

²²⁹ *Suomen Sosialidemokraatti* 1.7.1933, ”Hävitettyä korjaamaan, uutta rakentamaan!”

²³⁰ *Suomen Sosialidemokraatti* 6.6.1936, ”Taistelukuukausi on alkanut”.

²³¹ *Suomen Sosialidemokraatti* 14.6.1939, ”Korporatiivinen valtio”.

²³² *Suomen Sosialidemokraatti* 10.6.1933, ”Pääkaupungin työ kansa on valveilla”.

²³³ *Suomen Sosialidemokraatti* 28.6.1936, ”IKL tekojensa kuvastimessa eli sanoja ja valheita kansalle; tekoja ja palveluksia kapitalisteille”.

²³⁴ *Suomen Sosialidemokraatti* 20.6.1933, ”Naiset, kansalaisoikeutenne ovat vaarassa!”

Saksaa ja Italiaa, jotka olivat vain myös diktatuureja, mutta eri värisiä, taas ihailtiin²³⁵. Ajan Suunnassa Hitleriä puolustettiin kertomalla hänen pelastaneen Saksan kommunistiselta vallankumoukselta ja IKL:n kerrottiin seuraavan Saksan mallia ja jatkavan sosialidemokraatteja vastaan taistelemista, kunnes marxilaisuus oli murskattu Suomessa²³⁶.

Samoin kuin marxismi AS:ssä, fasismi SS:ssä edusti Suomelle vierasta ulkomaista aatetta, jonka avulla IKL pyrki orjuuttamaan Suomen kansan. Ideologian vierasta luonnetta korosti se, että lehden mukaan fasistiselle diktatuurille ei Suomessa ollut ”*luonnollisia edellytyksiä*” vaan sitä edistettiin väkivaltaisoin keinoin²³⁷. SS ja SDP eivät myöskään olleet ainoita, jotka kuvasivat IKL:ää fasistisena liikkeenä, vaan myös Helsingin Sanomissa IKL:ää kutsuttiin fasistiseksi²³⁸. Fasismi oli siis SS:n mukaan Suomelle vieras aate, jonka edistäminen vaatii pakkoa ja väkivaltaa, jota vihollinen myös harjoitti sen edistämiseksi.

Ajan Suunnan mukaan tämä sosialidemokraattien fasismin vastainen taisteluretoriikka oli suoraan Neuvostoliitosta ohjattua²³⁹. Ajan Suunnan lainaaman Elias Simojoen mukaan sosialidemokraateille fasismia edusti kaikki isänmaallisille suomalaisille kallisarvoinen: isänmaanrakkaus, suomalaisuu-denaate ja kristinusko²⁴⁰. Lehden mukaan siis SDP:n fasismin vastainen taistelu oli todellisuudessa ulkoapäin johdettu hyökkäys kaikille Suomen kansalle tärkeitä isänmaallisuutta ja kristinuskoa kohtaan.

Samoin kansanrintaman tai yhteisrintaman rakentamisyhtymykset nähtiin Venäjältä ohjattuina. Sosialidemokraattien vuoden 1936 vapun uusi tunnus ”*yhteisrintama*” oli lehden mukaan Kominternin taistelulause ja otettu mukaan ”kommunistipoikasten mieliksi”²⁴¹. Cajanderin hallitusta lehdessä vuoden 1939 kutsuttiin yleensä kansanrintamaksi²⁴² sen yhdistämiseksi Venäjään ja kommunisteihin.

Suomessa erityisesti Ranskasta ja Espanjasta vaikutteita saamaa fasismin vastaista kansanrintama-ajatusta kannattivat pääasiassa SDP:n sisäisen akateemisen vasemmisto-opposition edustajat. Samat henkilöt olivat jo aiemmin kannattaneet työläisistä, talonpojista ja älymystöstä koostuvaa yhteisrintamaa. Vuodesta 1935 ajatus muuttui Ranskan mallin mukaisesti pikkuporvaristosta, työläisistä, kansallisista vähemmistöistä ja talonpojista koostuvaksi fasismin vastaiseksi kansanrintamaksi. SDP:stä,

²³⁵ *Suomen Sosialidemokraatti* 19.5.1936, nimimerkki Sasu Punasen pakina ”Mitä Sasulle kuuluu”.

²³⁶ *Ajan Suunta* 19.5.1933, ”Mihin IKL pyrkii?”.

²³⁷ *Suomen Sosialidemokraatti* 10.6.1933, ”Pääkaupungin työkansa on valveilla”.

²³⁸ Koskipalo 2008, 82.

²³⁹ *Ajan Suunta* 16.6.1936, pk.

²⁴⁰ *Ajan Suunta* 4.4.1936, ”Uuden nuorison taistelujulistus kuuluu ahdistuksenkin alta vaatavana ja ankarana”.

²⁴¹ *Ajan Suunta* 2.5.1936, ”Ei työläiskansaa ikuisesti petetä, herrat marxilaisfyyrerit!”

²⁴² Esimerkiksi *Ajan Suunta* 3.5.1939, ”Salmiala: IKL tahtoo säilyttää kansanvallan; sen pohjalle voidaan kansan tulevaisuus rakentaa”.

Maalaisliitosta ja Edistyspuolueesta koostuvaa Cajanderin hallitusta hei eivät tällaisena kuitenkaan pitäneet, koska siltä puuttui aktiivinen kansanliike taustalta.²⁴³ Vuoden 1939 vaaleissa maan alla toimineet kommunistit olivat kääntyneet myös kansanrintama-ajatuksen taakse ja siksi tukivat SDP:tä vaaleissa, vaikka SDP itse ei ajatusta sellaisenaan sisäistänyt ja sen vaalikampanja oli entistä maltillisempi. Kommunistien asettuminen kansanrintama-ajatuksen taakse oikeastaan mahdollisesti maltillisemmän linjan vaaleissa keskemällä olevien äänestäjien houkuttelemiseksi ilman, että se menettäisi ääniä vasemmalta. Puolueen tavoitteena oli mahdollisimman suuri tuki Cajanderin punamultahallituksen puolueiden taakse.²⁴⁴

Ajan Suunnassa edellä mainittu kommunistien tuki ”kansanrintamahallitukselle” huomattiin ja sitä käsiteltiin sekä uutisartikkelissa että pääkirjoituksessa. Uutisartikkelissa lainattiin SKP:n keskuskomitean julistusta, jossa IKL ja AKS nimettiin vihollisiksi, joita vastaan taistelemiseksi ja demokratian puolustamiseksi tuli ihmisten äänestää demokratiaa kannattavia ja fasismia vastaan taistelevia ehdokkaita, joita löytyi erityisesti SDP:stä, mutta myös sen hallituskumppaneista Maalaisliitosta ja Edistyspuolueesta²⁴⁵. Maanpetoksellisten kommunistien tuki oli ”*Jälleen uusi syy kavahtaa kaikkia ’kansanrintamapuolueita’ ja kaikkia niiden ehdokkaita.*”²⁴⁶

Vihollisen liittäminen ulkoapäin tulevaan viholliseen oli siis yksi lehtien käyttämistä toiseuttamisen keinoista. Ulkoapäin tuleva Suomelle vieras aate pyrki saamaan Suomen valtaansa kyseenalaisin, jopa laittomin, keinoin ja alistamaan Suomen kansan toisen, kuten kommunistisen Neuvostoliiton tai kansallissosialistisen Saksan, valtion alle. Ulkoapäin tuleva vihollinen, joka uhkaa sinua ja kotimaatasi, on yleensä tehokas keino varsinkin omien kannattajien aktivoimiseen, mutta myös muiden saamiseen omalle puolelleen tätä ulkoista uhkaa kohtaan. Ulkoinen uhka yhdistää ja vahvistaa sisäistä yhteenkuuluvuutta.

²⁴³ Saarela 2019, 170.

²⁴⁴ Soikkanen, Hannu 1987, 66.

²⁴⁵ *Ajan Suunta* 23.6.1939, ”SKP:kin on herännyt”.

²⁴⁶ *Ajan Suunta* 23.6.1939, pk.

4. Taistelu työväen sielusta

Eräs asia, joka yhdisti sosialidemokraatteja ja Isänmaallista kansanliikettä oli pyrkimys puhutella työläisiä ja siten saada heidät äänestämään itseään. Molemmissa lehdissä työväkeä ja työtä koskevat teemat korostuivat selvästi ja tarjosivat molemmille paljon mahdollisuuksia hyökätä vastustajaansa kohtaan sekä luoda jakolinjoja puolueiden välille.

SDP näki itsensä luonnollisena työväenpuolueena ja edustajana, jota kaikkien työtätekevien suomalaisten tulisi äänestää ja suurin osa heistä äänestikin sisällissodan jälkeisessä ”leiri-Suomessa”²⁴⁷. Siksi oli luonnollista, että SS:ssä kiinnitettiin erityistä huomiota työväkeen ja IKL:n pyrkimyksiin puhutella työväkeä. IKL tuli SDP:n apajille, jossa merkittäviä kilpailijoita ei ollut sitten kommunistien kieltämisen²⁴⁸. IKL:lle puolestaan SDP oli keskeinen vihollinen ja uhka maan tulevaisuudelle, joten työväen politiikassa oli myös työväen ohjaamisesta isänmaalliselle linjalle pois marxilaisuudesta. IKL:n työväenpolitiikka erotti sen myös selkeimmin muista oikeistopuolueista.²⁴⁹

SDP kuitenkin siis näki IKL:n edes pienenä uhkana työväen äänistä taistellessa, sillä Suomen sosialidemokraatissa IKL:stä rakennettiin selkeää kuvaa työväen vihollisena ja kapitalistien edunvalvojana. IKL puolestaan pyrki kuvaamaan SDP:tä puolueena, joka johti työväkeä harhaan ja ajoi vain johtajiensa omaa etua. IKL näki mahdollisena voittaa työväki puolelleen tai isänmaalle, kuten he itse asian näkivät.

Ammattiyhdistysliike näytteli taistossa työväestä merkittävää roolia. Kuten edellä on todettu, ammattiyhdistysliike oli yksi keskeisistä tekijöistä työväenpuolueen perustamisen taustalla. Se oli myös puoluehajaannuksen aikana yksi suomalaisen vasemmiston sisäisestä taisteluareenasta, mutta 1930-luvulla SDP:n leiriin kuului vahvasti sosialidemokraattien hallussa ollut Suomen Ammattiyhdistysten keskusliitto (SAK), joka perustettiin 1930 aiemman Suomen Ammattijärjestön (SAJ) tilalle Sosialidemokraattien jättäessä kommunistien valtaan päätyneen järjestön.²⁵⁰

IKL puolestaan perusti oman ammattijärjestönsä, Suomen Kansallinen Ammattikuntajärjestö (SKA), kilpailemaan sosialidemokraattien SAK:n kanssa. Oma ammattijärjestö oli IKL:lle tärkeä, koska sen tavoitteena oli Italian mallin mukaisesti korporatistinen valtion, joka perustuu valtiollisiin ammattijärjestöihin, joiden edustajat toimivat edustuksellisenä elimenä puolueiden ja vaaleilla valitun

²⁴⁷ Mickelsson 2015, 78–79.

²⁴⁸ Soikkanen, Hannu 1975, 551–552.

²⁴⁹ Uola 1982, 70–71.

²⁵⁰ Soikkanen, Hannu 1975, 548–549.

parlamentin sijaan²⁵¹. Siksi AS:ssä korostettiin myös työväen järjestöjen järjestämistä ”kansalliselle pohjalle” ajamaan isänmaan ja kansan kokonaisuutta kansaa jakavan marxilaisen luokka-aatteen sijaan²⁵².

Tämän kappaleen ensimmäisessä alakappaleessa käsitellään puolueiden erilaisia näkemyksiä työväestä ja heidän asemastaan osana yhteiskuntaa ja politiikkaa luokkataistelun ja kansankokonaisuuden käsitteiden kautta. Taustalla vaikuttivat puolueiden hyvin erilaiset ihmiskuvat, maailmankuvat ja ideologiat. SDP:n ajattelu perustui marxilaiselle luokka-ajattelulle, kun IKL taas nojasi kansankokonaisuuden käsitteeseen.

Toisessa kappaleessa taas käsitellään tarkemmin puolueiden ajatuksia työväen asemasta ja luonteesta sekä puolueiden suhteista heihin. SS:ssä SDP nähtiin työväen omana liikkeenä ja luonnollisena edustajana, jonka tehtävä oli työväen sivistäminen ja vapauttaminen kapitalismin sorrosta, kun IKL taas halusi vapauttaa työväen marxilaisuuden pauloista.

4.1. Kansankokonaisuus vai luokkataistelu?

Ymmärtääkseen puolueiden kamppailua työväenluokasta tulee ensin tarkastella sitä, miten puolueet näkivät itse työväen ja sen aseman laajemmin yhteiskunnassa sekä heidän politiikassaan. Molemmat puolueet näkivät edustavansa työväen parasta etua, vaikka heidän näkemyksensä työväestä olivat hyvin erilaiset, mikä näkyi merkittävinä eroina puolueiden poliittisissa tavoitteissa, retoriikassa ja suhtautumisessa toisiinsa. Kun SS korosti nimenomaan työväen oikeuksien ja edun edistämistä, AS painotti isänmaan ja koko kansan yhtenäistä etua yksittäisten luokkien tai poliittisten ryhmien edun sijaan.

Marxilaiseen luokka-ajatteluun pohjaava Suomen Sosialidemokraatti puhui yleensä nimenomaan työväenluokasta. Korostaen työväen muodostavan oman luokkansa yhteiskunnassa. Palkkatyöllään itsensä elättävän työväenluokan, proletariaatin, vastapuolena nähtiin tuotantovälineet ja pääoman omistava kapitalistinen luokka, suomalaisittain yleensä porvarit. Näiden luokkien edut ja tavoitteet nähtiin lähtökohtaisesti vastakkaisena toisilleen ja luokkien välillä vallitsi luokkataistelu tai luokkasota.²⁵³ Sosialidemokraattien ajatus siis perustui jo hyvin vahvalle jaottelulle meidän ja heidän välillä. Työväenluokan vihollinen oli selkeä toinen, jonka viholliskuvaa jatkuvasti pidettiin yllä SS:ssä.

²⁵¹ Uola 1982, 71–78.

²⁵² *Ajan Suunta* 15.4.1939, ”Marxilaiset pelkäävät lainsäädäntöä, joka tekisi oikeutta työväestölle ja lopettaisi lakkotaiselut. Minimipalkkalakia ei vielääkään tahdota”.

²⁵³ Marx ja Engels 2002, 219–233.

Puolue ja lehti katsoivat myös IKL:ää ja sen toimia tämän maailmankatsomuksen kautta ja SS pyrki asettamaan IKL:n osaksi tätä jaottelua osaksi vihollisleiriä.

Ajan Suunta puolestaan näki työväen ensisijaisesti osana yhtenäistä kansaa nojaten niin sanottuun kansankokonaisuus ajatteluun. IKL:n ajattelussa kansakunta eli kansankokonaisuus oli jopa valtion yläpuolella. Kansankokonaisuudessa jokaisessa kansaryhmällä ja kansalaisille oli oma osansa, omat velvollisuutensa ja oikeutensa. Jokaisen kansalaisen tärkein velvollisuus oli toimiminen isänmaan edun hyväksi. Tämä edellytti oman edun ja erilaisten ryhmä- ja luokkaristiriitojen unohtamista eheän kansan luomiseksi.²⁵⁴ Vaikka SDP ja IKL jakoivat tavoitteita työväen tilanteen parantamiseksi, tämä perustavanlaatuista oleva ero luokkapolitiikan ja kansankokonaisuusajattelun välillä muokkasi merkittävästi puolueiden kuvaa toisistaan työväenkysymyksen ympärillä.

IKL:n kansankokonaisuusajattelun näkökulmasta SDP:n edustama luokka-ajattelu, tai luokkaviha, kuten lehdessä sitä yleensä nimitettiin, tarkoituksellisesti ja tuhoisasti jakoi kansaa. AS:n mukaan kaikki ryhmätua ajava politiikka luo tarpeettomia jakolinjoja ja unohtaa sen tärkeimmän, isänmaan edun. Ryhmätuihin perustuva politiikka johti vain sekasortoon, jossa ryhmät taistelevat keskenään ja jokainen jää tyytymättömäksi.²⁵⁵ SDP kuvattiin näin vaarallisena myös työväelle, jonka etua se väitti edistävänsä. Yhtenäinen kansa oli myös työväen paras etu. Luokkavihan yllyttäminen oli vain keino ”alkeellisen ajattelukyvyn omaavien joukkojen” puhuttelemiseen²⁵⁶ ja pohjautui ”ihmisten alhaisimpiin vaistoihin”²⁵⁷. Näin SDP maalattiin manipuloivaksi liikkeeksi ja hyväksikäytti ihmisten alhaisia vaistoja ja tunteita.

AS:ssä kiteytettiin ajatus seuraavasti:

*”Luokkavihan ja puolue-etuilun merkeissä keskenämme tapellen emme me saa mitään aikaan. Mutta lyödäänpä kaikki yhteen ja puhalletaan voimalla samaan hiileen, niin jo aleni leipävarras köyhälle kansalle.”*²⁵⁸

AS:n mukaan SDP:n johto levitti perusteetonta luokkavihaa ja katkeruutta työntajia kohtaan²⁵⁹. Viha ei kuitenkaan ollut ratkaisu työväen tai kenenkään muun ongelmiin, vaan viha synnytti aina vain uutta

²⁵⁴ Punkki 2002, 27–28.

²⁵⁵ *Ajan Suunta* 10.4.1933, ”Valtiollisissa tilaisuuksissa meillä ennennäkemättömän kansanjoukon kokosi I.K.L:n eilen juhla vanhaan eduskuntataloon ylevien valtiolisten ja kansallisten tunnuksien ympärille.”

²⁵⁶ *Ajan Suunta* 21.6.1933, ”Punainen marxilaisuus on murskattava!”

²⁵⁷ *Ajan Suunta* 10.4.1933, ”Valtiollisissa tilaisuuksissa meillä ennennäkemättömän kansanjoukon kokosi I.K.L:n eilen juhla vanhaan eduskuntataloon ylevien valtiolisten ja kansallisten tunnuksien ympärille”.

²⁵⁸ *Ajan Suunta* 2.5.1936, ”Kansallisen työn juhlapäivä”.

²⁵⁹ *Ajan Suunta* 18.4.1936, ”Työmaaterroria ei kukaan ole harjoittanut niin peittelemättä ja johdonmukaisesti kuin marxilaiset”.

vihaa²⁶⁰. IKL sen sijaan edusti AS:n mukaan ”yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden ja rakkauden tie[tä]”²⁶¹. Jako ja vaihtoehdot olivat siis selvät. Luokkavihaa, jakolinjoja ja sekasortoa luova SDP tai yhtenäisyyttä, yhteistä hyvää, oikeudenmukaisuutta, rakkautta ja isänmaan parasta edistävä IKL. Kun vihollinen vain levitti vihaa, pyrki IKL yhdistämään ja aidosti edistämään yhteistä hyvää ja oikeudenmukaisuutta.

SS:lle IKL:n julistama kansankokonaisuuden etu eli vain savuverho, jonka varjolla IKL todellisuudessa edisti vain työnantajan tavoitteita työntekijöiden kustannuksella. IKL:n taloudellinen ohjelma tarjosi työväellä vain kauniita fraaseja, ei yhtään aitoa ratkaisua²⁶².

Suomen sosialidemokraatissa korostettiin sen sijaan erityisesti työväenluokan yhtenäisyyden merkitystä ja näki IKL:n pyrkimyksenä olevan työväenluokan yhtenäisyyden rikkomisen ja sen toimintamahdollisuuksien heikentäminen. Työväenluokan yhtenäisyys oli välttämätöntä työväen aseman edistämiseksi²⁶³. SS:lle työväenluokka oli jatkuvasti kasvava luokka ja tulevaisuuden lipunkantaja, jonka voitto oli välttämätön²⁶⁴. IKL ja muu oikeisto oli tämän välttämättömän voiton esteenä. IKL:n pyrkimys saada työväkeä puolelleen väittämällä ajavansa koko kansan etua oli vain poliittista peliä, kun todellisuudessa puolue ajoi vain työnantajien etua²⁶⁵.

SS:lle työväenluokan ja työnantajien eturistiriita oli selvä ja myös se, että molemmat luokat toimivat oman etunsa varmistamiseksi. Kapitalistit edistivät omaa etuaan muun muassa tukemalla IKL:ää, jonka tavoitteena oli järjestäytyneen työväenliikkeen tuhoaminen työnantajien eduksi²⁶⁶. Lehti siis loi jatkuvasti selkeää jaottelua meidän työläisten ja heidän sortavien työnantajien ja omistajien välille, missä IKL asetettiin selkeästi vihollisen puolelle uhkaksi työväenluokalle sekä sen oikeuksille ja järjestöille.

IKL:n työväenpolitiikka perustui myös kansankokonaisuusajattelulle. Työväki oli vain yksi osa kansan koneistoa tai kansan ruumista, jonka tuli muiden ryhmien tavoin täyttää oma osansa. Työväenky symys ei saanut olla luokkakysymys, vaan sen piti olla kansakunnan yhteinen asia.²⁶⁷

AS:ssä usein korostettiin, että työntekijöiden ja työnantajien edut olivat todellisuudessa yhteisiä ja oman vastuunsa tunteva tehtailija piti huolta työntekijöistään²⁶⁸. SDP:n korostama erottelu

²⁶⁰ *Ajan Suunta* 22.4.1936, ”Luokkatietoiselle työmiehelle”.

²⁶¹ *Ajan Suunta* 27.7.1936, pk.

²⁶² *Suomen Sosialidemokraatti* 18.6.1933, pk.

²⁶³ Esimerkiksi *Suomen Sosialidemokraatti* 18.4.1933, ”Kansanvallan ja työväen oikeuksien puolesta!”

²⁶⁴ *Suomen Sosialidemokraatti* 14.5.1933, pk.

²⁶⁵ Esimerkiksi *Suomen Sosialidemokraatti* 13.5.1933, ”Helsingin työkansalle!”

²⁶⁶ *Suomen Sosialidemokraatti* 12.5.1933, ”Juttua Uudeltamaalta”.

²⁶⁷ *Ajan Suunta* 13.5.1933, pk.

²⁶⁸ *Ajan Suunta* 13.5.1933, pk.

työnantajan ja työntekijän välillä oli AS:n mukaan vain näennäinen²⁶⁹. Kuitenkin myös SS:ssä korostettiin, luokkaristiriidoista huolimatta, työntekijän etua myös työnantajan edun mukaisena. Lyhyempi työaika sekä paremmat palkat ja työehdot olivat lehden mukaan myös työnantajan etu ja työttömyys teki myös työnantajat työttömäksi ja vailla asiakkaita²⁷⁰.

Molemmissa puolueissa omaa näkökulmaa pyrittiin perustelemaan kaikkien yhteisellä edulla, mutta näkökulma oli tavallaan päinvastainen siinä kumpi tuli ensin yhteinen etu vai työväen etu. IKL:n mukaan yhteinen etu edisti myös työväen asemaa ja SDP:n luokkaetua korostava politiikka tarkoitti työväen erityiskohtelua. SDP:lle sen sijaan työväen nostaminen hyödytti kaikkia ja IKL:n luokkaerot ohittava politiikka palveli vain valmiiksi hyvässä asemassa olevia porvareita.

Ajan Suunnan ja Suomen Sosialidemokraatin sivuilta löytyy kuitenkin myös yllättäviä yhtenäisyyksiä ajattelussa. SS:n sivuilla puhuttiin luokkataistelusta ja luokkien välisistä eturistiriidoista, mutta oikeastaan molemmat SS ja AS näkivät puolueidensa politiikan edustavan koko kansan parasta. Eräässä SS:n pääkirjoituksessa voidaan nähdä hyvin paljon kansankokonaisuusajattelua myötäilevää kieltä. Pääkirjoituksessa todetaan porvaripuolueiden, joihin SS ja SDP laskivat myös IKL:n kuuluvan, pitäisi myöntää olevansa myös luokkapuolueita. SS:n mukaan porvarit syyttävät SDP:tä vain yhden kansanosan edun ajamista koko kansan edun vastaisesti. Kyseinen väite todella toistui usein AS:n jutuissa ja IKL:n edustajien puheenvuoroissa. SS:n mukaan todellisuus on kuitenkin, että sosialidemokratia on aate, joka hyödyttää kaikista eniten koko kansaa. Sen mukaan ”*työväen edut sulautuvat eroittamattomasti koko kansakunnan yhteishyvään*”²⁷¹. SS meni niinkin pitkälle, että työväen paras oli myös koko ihmiskunnan parhaaksi. Seuraava lainaus pääkirjoituksesta voisi lähes yhtä hyvin olla Ajan Suunnasta:

”Sen vuoksi ei yhteiskunta kokonaisuudessaankaan voi tulla terveeksi ja hyvinvoivaksi niin kauan kuin työväki on vailla omaisuutta ja turvallisuutta sekä henkisesti ja useassa tapauksessa myös siiveillisesti alaspainettu. Jos joku ruumiinosa on vaikeasti sairas, niin se vaikuttaa haitallisesti koko elimistön terveyteen.”

Koska kansankokonaisuusajattelussa kansakuntaa verrattiin elävään olentoon²⁷², vertauskuva elimistön toimintaan ja ruumiinosiin muistuttaa hyvin paljon IKL:n edustamaa ajattelua ja Ajan Suunnassa esiintyneitä näkemyksiä.

²⁶⁹ Ajan Suunta 21.6.1933, pk.

²⁷⁰ Suomen Sosialidemokraatti 14.5.1933, pk.

²⁷¹ Suomen Sosialidemokraatti 14.5.1933, pk.

²⁷² Majjala 2005, 44.

Vaikka molemmissa lehdissä korostettiin oman politiikkansa edistävän koko kansan ja Suomen parasta on niiden näkemyksissä nähtävissä selkeä näkökulmaero. AS:ssä IKL:n näkemys lähti liikkeelle kansankokonaisuuden ja isänmaan parhaasta, joka samalla edisti työväen parasta. Sosialidemokratian ajattelu sen sijaan lähti työväenluokan parhaasta, josta hyötyisi lopulta myös koko maa. IKL:n jakolinja oli kansan yhtenäisyyden edistäjien ja kansan jakajien kesken, kun taas SDP:llä sama jakolinja kulki työväenluokan ja sen tukijoiden sekä omistavan luokan ja sen tukijoiden välillä. Näitä jakolinjoja hyväksikäyttäen puolueet loivat toisistaan viholliskuvaa, joko kansan tai työväenluokan vihollisena.

AS:lle työn tekeminen oli jokaisen velvollisuus, joten sen työväenpolitiikan keskeinen tavoite oli työn saaminen kaikille.²⁷³ AS korosti erityisesti ihmisten velvollisuutta työntekoon isänmaan puolesta. Velvollisuudet sidottiin myös oikeuksiin ja nähtiin jopa niiden ehtona. Sosialidemokraatit vaativat AS:n mukaan työväelle vain oikeuksia ja sivuutti heille kuuluvat velvollisuudet, joiden pitäisi tulla oikeuksien edelle²⁷⁴. SDP IKL:n mukaan neuvoi työläisiä keskinkertaisiin saavutuksiin, mutta vaati samalla korkeampaa palkkaa. Sokea ryhmäedun ajaminen johti voimavarojen tuhlaamiseen ja kansakunnan heikentymiseen. Työväen velvollisuuksien kieltäminen ja omien etujen nostaminen isänmaan edun yläpuolelle johti näin myös työväenelinyhteisön heikkenemiseen.²⁷⁵ Luokka-ajattelu kansakunnan edun vastaisuuden lisäksi oli siis myös yksilön edun vastaista. Se riistää yksilöltä kunnianhimon ja estää työläisen vaurastumisen ja itsensä kehittämisen. Yksilön tuli alistua marxilaisuuden ja sen johtajien tahtoon ja hylätä oma kunnianhimonensa.²⁷⁶

AS:ssä esitetyt näkemykset ovat tässä ristiriitaisia keskenään. Samalla sosialidemokraatteja kritisoi-
ttiin kovasanaisesti yksilön edun ja kunnianhimon alistamisesta aatteelle ja luokkataistelulle, mutta samalla puolue itse vaati yksilön edun syrjäyttämistä sekä isänmaan ja kansankokonaisuuden edun palvelemista joko vapaaehtoisesti tai nöyrästi alistumalla²⁷⁷. Vastustajaa syytettiin toisaalta yksilön edun alistamisesta yhteisön/luokan edun edelle, mutta samalla itse vaadittiin yksilön edun alistamista kansankokonaisuuden ja isänmaan eduille. Sama vaatimus oli vihollisen suusta tuhoisaa, mutta omasta suusta suuri hyve.

Suomen Sosialidemokratissakin puhuttiin työläisten velvollisuuksista, mutta SS:n mukaan työläisillä oli velvollisuus omaa luokkaansa kohtaan. Työläinen oli velvollinen taistelemaan oikeuksiensa

²⁷³ Blomster 1998, 48.

²⁷⁴ *Ajan Suunta* 10.4.1933, ”Valtiollisissa tilaisuuksissa meillä ennennäkemättömän kansanjoukon kokosi I.K.L:n eilinen juhla vanhaan eduskuntataloon ylevien valtiolisten ja kansallisten tunnuksien ympärille”.

²⁷⁵ *Ajan Suunta* 13.5.1933, pk.

²⁷⁶ *Ajan Suunta* 11.5.1933, pk.

²⁷⁷ *Ajan Suunta* 10.4.1933, ”Valtiollisissa tilaisuuksissa meillä ennennäkemättömän kansanjoukon kokosi I.K.L:n eilinen juhla vanhaan eduskuntataloon ylevien valtiolisten ja kansallisten tunnuksien ympärille”.

puolesta ja niitä uhkaavaa taantumusta, jota erityisesti IKL edusti, vastaan²⁷⁸. Työläinen, joka ei tunnistanut luokka-asemaansa ja velvollisuuttaan luokkaansa kohtaan, oli altis IKL:n porvarilliselle ”siirenilaululle”²⁷⁹. IKL:lle tällainen velvollisuus yhtä ryhmää kohtaan oli epäisänmaallista. Sosialidemokraateille sen sijaan IKL:n vaatimus luokkaetujen hylkäämisestä ”isänmaan edun” nimissä palveli vain työväenluokkaa alistavia kapitalisteja ja pyrki heikentämään työväen yhtenäisyyttä ja taistelua sen oikeuksien puolesta. Molempien mielestä siis vihollisen tavoitteena oli jakojen luominen. SDP:n politiikka jakoi kansakuntaa ja IKL puolestaan työväenluokkaa.

Ajan Suunnan mukaan SDP:n edustama marxilaisuus opettaa työläiselle myös, että hänen ja työnantajan edut ovat toisilleen vastakkaisia ja vain työntekijä tekee työtä ja pitää teollisuuden pyörät pyörimässä. AS:n mukaan todellisuudessa työntekijöiden ja työläisten edut olivat yhteisiä ja vain heidän yhteistoimintansa voi edistää koko kansan ja isänmaan etua. Vaikka työläiset pystyisivät pysäyttämään teollisuuden pyörät, vaati niiden pyörittäminen sekä työläistä että yrittäjää.²⁸⁰ Mikään ryhmä ei pärjännyt yksinään, vaan kansan eri osat tarvitsivat aina toisiaan. AS:ssä myönnettiin, että joitain luokkavastakohtia oli, mutta SDP vain käytti niitä hyväkseen kiihottaessaan kansaan sosialismin ja kommunismin hyväksi²⁸¹.

AS:ssä korostettiin usein myös yrittäjän ja omistajan suurta työmäärää ja vaatimatonta palkkiota vaativasta työstä. Antti Suomenpoika nimen alla pakinoinut Aarne Somersalo ei olisi halunnut vaihtaa paikkaa tehtailijan kanssa, joka joutuu työskentelemään 13–14 tuntisia työpäiviä, kantamaan valtavan vastuun tuhansista työntekijöistä ja vielä kuuntelemaan jatkuvasti sosialidemokraattien hyökkäyksiä itseään kohtaan.²⁸² Näin hän pyrki tuomaan työntekijöitä ja työnantajia lähemmäs toisiaan ja samalla maalasi SDP:n molempien viholliseksi.

Omistajia vastaan yllytetty luokkaviha ja jakolinjojen luominen oli IKL:n mukaan myös harhauttamista todellisten vihollisten vastaisesta taistelusta. Vihollinen ei todellisuudessa löytynyt maan sisältä vaan maan ulkopuolelta. Todellisia vihollisia olivat kansainvälinen marxilaisuus ja epäkansallinen pääoma²⁸³. Todellinen vihollinen oli siis myös luokkavihaa kylvävä SDP, joka oli kansainvälisen marxilaisuuden edustaja Suomessa. Samalla SDP myös liitettiin sen omaan viholliseen kansainväliseen pääomaan, koska IKL:n mukaan jakolinja ei ollut maan sisäinen vaan koko Suomi vastaan sen ulkopuoliset voimat.

²⁷⁸ *Suomen sosialidemokraatti* 23.6.1933, ”SAK:n vaalijulistus”.

²⁷⁹ *Suomen Sosialidemokraatti* 23.6.1936, ”Ja aivan erikoista työväenrakkauttaan julistaa IKL”.

²⁸⁰ *Ajan Suunta* 11.5.1933, pk.

²⁸¹ *Ajan Suunta* 21.6.1933, pk.

²⁸² *Ajan Suunta* 16.4.1936, ”Ed. Annalan (IKL) lausunto välikysymyskeskustelussa eduskunnassa viime yönä”.

²⁸³ *Ajan Suunta* 21.6.1933, pk.

AS:n mukaan Suomessa ei oikeastaan kapitalistista luokkaa juuri olekaan, vaan varsinkin kansainvälisessä vertailussa koko Suomi oli köyhää. Tehtailijoiden ja muiden omistajien sijaan yhteiskunnan loisia ovat marxilaiset johtajat.²⁸⁴ SDP:n johdosta haluttiin siis maalata kuvaa työväestä vieraantuneena joukkona, joka pyrki luokkavihan kylvämisen avulla edistämään vain omaa asemaansa.

Vaikka Ajan Suunnassa kritisoitiin paljon sosialidemokraattien hyökkäyksiä kapitalismia ja kapitalisteja vastaan oli AS:llä myös omat kritiikkinsä kapitalistista talousjärjestelmää vastaan. Osansa saivat myös porvaripuolueet. Myös IKL:n entinen kumppani kokoomus, joka oli etäännytynyt IKL:stä vuoden 1933 vaalien jälkeen. Yhteiskunnan jakaminen keskenään taisteleviin luokkiin ja ryhmiin ei ollut pelkästään marxilaisten syy vaan myös kapitalistinen liberaali talousjärjestelmä ja porvaripuolueet edistivät jakolinjojen syntymistä²⁸⁵. SS:ssä IKL:n kapitalismikritiikkiin ei uskottu, sillä puolueen teot, jotka vain tukivat työväenluokan sortoa, osoittivat sen vain puheeksi²⁸⁶. Saksan ja Italian esimerkit myös tekivät selväksi, että IKL:n edustama fasismi oli kykenemätön, ja halutun, korjaamaan kapitalismin aiheuttamia epäkohtia²⁸⁷.

Marxilaiset ja porvarilliset puolueet toimivat IKL:n ajattelussa saman kolikon vastakkaisina puolina. Molemmat hyötyivät yhteiskuntaluokkien jaottelusta ja keskinäisestä taistelusta sekä pyrkivät tarkoituksella lietsomaan sitä. Porvarit olivat IKL:n Vilho Annalan mukaan luovuttaneet työväen marxilaisuudelle²⁸⁸. Ajan Suunnassa viitattiin jopa suunnitelmaan vallan kolmijaosta puolueiden kesken: ”maalaisliitolle talonpoikain sielut, sosialidemokratialle työläisten sielut ja edistykselle muun suomalaisen väestön sielut.”²⁸⁹. AS:n suhtautumisessa näkyy myös sen yleinen puoluevastaisuus, joka oli keskeinen osa puolueen politiikkaa²⁹⁰. SDP ei myöskään ollut ainoa, joka IKL:n mukaan jakoi kansaa, vaan syypäitä olivat kaikki puolueet. Näin luotiin selkeä jako IKL:n muiden luokka- tai ryhmäetupolueiden välillä. Vain IKL ajatteli koko kansan parasta.

IKL:n ratkaisukeino työnantajien ja työntekijöiden etujen yhteensovittamisen ja kansaa jakavan puoluevallan tilalle oli, kuten jo aiemmin todettiin, korporatiivinen valtio, jossa ammattikunnittain jaotellut valtion osana olevat järjestöt toimivat edustuksellisina päättävinä eliminä. Suomen Sosialidemokraatissa tätä ratkaisua kritisoitiin kovasanaisesti. SS:n mukaan IKL:n esittämässä järjestelmässä ei

²⁸⁴ *Ajan Suunta* 3.5.1933, nimimerkki Antti Suomenpojan pakina ”Tarkkailijan tähtäimessä”.

²⁸⁵ *Ajan Suunta* 27.7.1936, pk.

²⁸⁶ *Suomen Sosialidemokraatti* 28.6.1936, ”IKL:n suhde kapitalisteihin”.

²⁸⁷ *Suomen Sosialidemokraatti* 28.5.1933, ”Kapitalistinen maailmanpula ajaa epätoivoisia aineksia kannattamaan diktaatturipyrkimyksiä”.

²⁸⁸ *Ajan Suunta* 16.4.1936, ”Ed. Annalan (IKL) lausunto välikysymyskeskustelussa eduskunnassa viime yönä”.

²⁸⁹ *Ajan Suunta* 10.4.1933, ”Valtiollisissa tilaisuuksissa meillä ennennäkemättömän kansanjoukon kokosi I.K.L:n eilinen juhla vanhaan eduskuntataloon ylevien valtiollisten ja kansallisten tunnuksien ympärille”.

²⁹⁰ Uola 1982, 62 ja 72.

ollut kyse työväen edun ajamisesta tai edustuksen takaamisesta vaan diktatuurin naamioimisesta. Järjestelmää verrattiin ennen eduskuntauudistusta vallinneeseen sääty-yhteiskuntaan, jossa ryhmien edustus oli hyvin epäoikeudenmukainen.²⁹¹ Lisäksi sen tavoitteena SS:n mukaan oli työväen alistaminen työnantajan määräysvaltaan ja sen omien pyrkimysten polkeminen, kuten IKL:n esimerkki- maassa Italiassa oli jo tehty²⁹².

SS:ssä myös toistui marxilaiseen teoriaan pohjaava ajatus fasismiin, jota lapuanliike ja IKL sen mukaan edustivat Suomessa, takana olivat myös taloudelliset ja yhteiskuntaluokkiin liittyvät tekijät. SS:n mukaan pula-aika, kun keskiluokkaan kuuluvat ihmiset köyhtyivät ja joutuivat työttömäksi, muuttuen yhä enemmän työväenluokkaiseksi. Tämä johti kasvavaan yhteiskunnalliseen tyytymättömyyteen ja kapitalistit pyrkivät kaikin tavoin suojelemaan omaa asemaansa ja valtaansa. Työkaluksi tähän valjastetaan demokratian vastainen fasistinen liike, jonka keinoja ovat ulkopuolisella viholiisella pelottelu, uskonnollisuus ja isänmaallisuus sekä valtion koneistoon soluttautuminen. Koska kapitalistinen luokka yksin ei riitä yhteiskunnalliseen muutokseen se etsii kannattajia vaikuttamiselle alttiista proletarisoituvasta keskiluokasta. Poliittinen taisto tuli ratkaisemaan kääntyykö tämä keskiluokka fasismiin vai sosialidemokratian puolelle.²⁹³ SS:n mukaan fasismia edustava IKL ajoi kapitalistisen luokan asiaa omasta asemastaan huolissaan olevan keskiluokan tuella. Tulkinta fasismista asemiaan menettäneen keskiluokan tai pikkuporvariston liikkeenä oli yleinen näkemys aikakauden Euroopan vasemmistoälymyyden keskuudessa ja Suomessakin SDP:n sisällä ajatusta levittivät erityisesti puolueen vasemmistosiipeen kuuluneen Akateemisen sosialistiseuran (ASS) edustajat²⁹⁴.

SS:lle Euroopassa nouseva fasismi oli siis kapitalismin viimeinen oljenkorsi yhä kasvavaa ja vahvistuvaa työväenluokkaa vastaan. IKL edusti Suomessa tätä radikaalia porvarillista taantumusta, jonka tarkoituksena oli työväenliikkeen saavuttamien poliittisten, sosiaalisten ja taloudellisten oikeuksien tuhoaminen sekä työväen orjuuttaminen²⁹⁵. Paras keino tämän taantumuksen voittamiseen oli työväen yhteinen toiminta ja taistelu, sekä tietenkin sosialidemokraattien äänestäminen²⁹⁶. Työväkeä vastaan hyökkäävän taantumuksen, vastustaminen olikin yksi keskeisistä sosialidemokraattien vaalitunnuksista erityisesti vuoden 1933 vaaleissa, mutta nousi esiin myös vuosien 1936 ja 1939 vaalien alla lehdessä esiin.

²⁹¹ *Suomen Sosialidemokraatti* 14.6.1936, ”Korporatiivinen valtio”.

²⁹² *Suomen Sosialidemokraatti* 15.6.1936, ”Taloudellinen ja yhteiskunnallinen korporatismi”.

²⁹³ *Suomen Sosialidemokraatti* 30.6.1939, ”Fasismi kapitalismin oljenkorsi”.

²⁹⁴ Saarela 2019, 160–163.

²⁹⁵ *Suomen Sosialidemokraatti* 23.4.1933, ”Uudenmaan Sosialidemokraattinen piirikokous päätti eilen antaa yleispoliittisesta tilanteesta seuraavan julkilausuman”.

²⁹⁶ *Suomen Sosialidemokraatti* 13.5.1933, ”Helsingin työkansalle!”

SS:ssä myös korostettiin, että myös porvaripuolueet, joihin se laski myös IKL:n, olivat myös luokkapuolueita, vaikka sitä eivät halunneetkaan myöntää²⁹⁷. Tällä SS loi selkeää jakolinjaa työväen ystävien ja vihollisten välille. Kun SDP oli työväenluokan puolue, olivat oikeiston luokkapuolueet, IKL mukaan lukien, omistavan ja työväkeä sortavan, luokan puolueita.

Työväenluokan aseman tarkastelu tarjosi siis lehdille hyvän mahdollisuuden viholliskuvan luomiselle. Vahvaan luokkajaotteluun ajattelunsa perustavan SS:n oli helppoa kuvata IKL:n luokka-ajattelua vastustava ja luokkaeroja vähättelevä puhe työväenluokan vihollisen puheeksi, jonka taustalla todellisena tavoitteena oli työnantajien edun edistäminen ja työväenluokan yhtenäisyyden hajottaminen. IKL:n kansankokonaisuuteen perustuva ajattelu puolestaan näki luokka-ajattelun valheellisena ja haitallisena ei vain työnantajille, vaan myös työntekijöille itselleen sekä koko isänmaalle. Molemmissa lehdissä tosin omaa näkökulmaa pyrittiin perustelemaan yhteisellä hyvällä, joka asetti vihollisen yhteisen hyvän vastustajaksi, joka tavoitteli vain pienen ryhmän omaa etua.

4.2. Marxilaisuuden harhaanjohtamat vai luokkatietoiset työläiset?

Työväki oli siis molemmilla puolueilla tärkeä vaikuttamisen kohde ja lehdissä usein avattiin erilaisia näkemyksiä siitä, miksi työläiset kannattivat omaa tai vihollispuoluetta sekä omia ja vastustajien vaikuttamiskeinoja työväen voittamiseksi puolelleen. Tämä teema mahdollistaa myös sen tarkastelun, miten lehdet suhtautuivat vastustajan äänestäjiin ja miten puolueet pyrkivät luomaan viholliskuvaa vastustajastaan ilman, että se ajaisi pois potentiaalisia kannattajia, jotka nyt äänestivät vihollista.

Suomen Sosialidemokraatti piti itsestään selvänä, että sosialidemokraattinen puolue oli työväen oma puolue ja ainoa, joka edusti työväen etua. Työläiset eivät olleet vain puolueen kannattajia vaan puolue itse koostui aktiivisista työläisistä, jotka sen avulla ajoivat omaa etuaan. Vain liittymällä yhteen SDP:n taakse vaaleissa pystyi työväki saavuttamaan johtavan aseman politiikassa.²⁹⁸ SDP ei ollut vain puolue, jota työväki äänesti, koska se edisti sen etua, vaan se oli työväen oman poliittisen toiminnan tuotos ja väline.

Ajan Suunnan mukaan todellisuudessa SDP oli vain johtajiansa puolue, joka manipuloi työläisiä vedoten heidän alhaisimpiin vaistoihinsa²⁹⁹. Luokkavihan levittäminen ja jakolinjojen luominen

²⁹⁷ *Suomen Sosialidemokraatti* 14.5.1933, pk.

²⁹⁸ *Suomen Sosialidemokraatti* 28.5.1936, ”Suomen kovia kokeneelle työväenluokalle”.

²⁹⁹ *Ajan Suunta* 10.4.1933, ”Valtiollisissa tilaisuuksissa meillä ennennäkemättömän kansanjoukon kokosi I.K.L:n eilinen juhla vanhaan eduskuntataloon ylevien valtiollisten ja kansallisten tunnuksien ympärille”.

työläisten ja muiden välille olivat SDP:n keinoja oman vallan pönkittämiseksi³⁰⁰. Kuten aiemmin on todettu, SDP:n johto pyrittiin myös liittämään erityisesti maan ulkopuolisiin voimiin, joka vielä vahvisti kuvaa puolueen johtajista työväen ulkopuolisina toimijoina sekä työväen ja isänmaan vihollisina.

Suomen Sosialidemokraatti sen sijaan piti sosialidemokraattisen liikkeen keskeisenä tehtävänä työväenluokan sivistämisen. Lehden mukaan puolue perustettiin luokkatietoisuuden noustua esiin työväen keskuudessa Suomessa, mutta työväki oli tuolloin vielä pääasiassa henkisesti kehittymätöntä. Työväki kuitenkin oman liikkeensä avulla oli saavuttanut valtavasti sivistyksellisesti ja myös sen taloudellinen tilanne oli kehittynyt huomattavasti.³⁰¹ Lehden mukaan työväki oli pohjimmiltaan halukas oppimaan ja oli jo jopa ohittanut keskiluokan sivistyksen tasossa³⁰². Korkean sivistyksensä takia työväki ei lehden mukaan ollut altis IKL:n valheille ja houkuttelulle. He, jotka vihollisen valheet ostivat, voitaisiin vielä sivistää työväenliikkeen puolelle. Sen sijaan lehti antoi ymmärtää keskiluokan olevan helpommin IKL:n ohjattavissa, koska se oli jäänyt työväen taakse sivistyksen tasossaan.

Molemmat puolueet ja lehdet korostivat valistuksen ja oman viestinsä levittämistä erimielisten keskuudessa. Omat kannattajat olivat jo valistuneita ja tietoisia, mikä oli oman luokkansa tai isänmaan parhaaksi, mutta oli vielä merkittävä joukko ihmisiä, jotka olivat harhaanjohtettuja tai tietämättömiä asioiden oikeasta laadusta. SS:n ”Juttua Uudeltamaalta” -palstalla piirisihteeri kiteytti asian seuraavasti:

*”Meidän puolellamme on kansan valistunein osa. Mutta meidän olisi vielä valistettava sekin joukko, joka yksinkertaisuudessaan kulkee porvariensa talutusnuorassa.”*³⁰³

AS:ssä puolestaan nähtiin, että suurin osa SDP:n harhauttamista työläisistä tuskin edes tiesi, minkä puolesta he taistelivat ja jos tietäisivät, jättäisivät he aatteen nopeasti:

*”Useimmat heistä tuskin tietänevätkään, mitä marxilaisuus todella merkitsee, ja sinä päivänä kun se heille vaikenee, he sen opin jättävät. Marxilaisen valhepinnan alla asuu heissä useimmissa rehti suomalainen sydän ja isänmaallinen mieli.”*³⁰⁴

Suomalaisen työmiehen ”marxilaisuus” oli jäänyt pintatasolle ja tämänkin SDP oli saavutettu ”vain uskottelemalla ajavansa työväestön taloudellisia etuja” ja koska suomalainen työmies oli

³⁰⁰ *Ajan Suunta* 14.6.1933, ”Kansakokonaisuuden edun tulee kaikessa taloustoiminnassa käydä ryhmäetujen edellä”.

³⁰¹ *Suomen Sosialidemokraatti* 18.5.1939, pk.

³⁰² *Suomen Sosialidemokraatti* 1.7.1939, ”Vielä yhdennellätoista hetkellä vetosivat sosialidemokraattiset puhujat Kallion työläisiin”.

³⁰³ *Suomen Sosialidemokraatti* 12.5.1933, ”Juttua Uudeltamaalta”.

³⁰⁴ *Ajan Suunta* 16.4.1936, ”Yhteiskunnallinen kehitys käy vastustamattomalla voimalla kansakunnan vaarallisten risti-riitojen torjumista ja sovittelua kohti”.

sydämessään isänmaallinen kristitty, riitti, että hänelle tarjottiin toinen tie taloudellisten oikeuksien saavuttamiseksi³⁰⁵. AS:n mukaan suomalainen työväki siis kannatti SDP:tä vain, koska muut puolueet eivät edes pyrkineet puhuttelemaan heitä ja SDP houkuttelevine valheineen näyttäytyi ainoana vaihtoehtona oman tilanteen parantamiseksi. Ajan Suunnassa kohdistettiin kritiikkiä myös porvaripuolueita kohtaan, erityisesti edistyspuoluetta ja maalaisliittoa, jotka eivät tätä tuntuneet ymmärtävän, vaan jättivät työväen täysin SDP:n käsiin³⁰⁶. IKL:n tehtävänä nähtiin SDP:n todellisen luonteen paljastaminen harhaanjohdetuille työläisille sekä tarjota vaihtoehtoinen isänmaallinen keino asemansa parantamiseksi.

IKL:n keskeisenä tehtävänä pidettiin isänmaan pelastamista ja vapauttamista marxilaisuudelta, mikä vaati koko aatteen tuhoamista maassa. Tähän pystyttiin ainoastaan viemällä siltä kannatuspohja eli ”voittamalla työväki isänmaalle”. Työväen vapauttaminen ”marxilaisuuden kahleista” ja ”irroittaminen luokkavihan talutusnuorasta” sekä heidän siirtämisensä IKL:n edustamaan isänmaalliseen rintamaan oli ainoa keino tuhota marxilaisuus. Tämä selittää IKL:n suurta mielenkiintoa työväkeä kohtaan ja AS:n työväen suuntaan kohdistaman viestinnän merkittävää määrää.

Oman isänmaallisen vaihtoehdon esittämisen lisäksi IKL:ssä pidettiin tärkeänä työväen olojen käytännön parantamista, jotta marxilaisuuden houkuttelevuudelta vietäisiin pohja Suomessa³⁰⁷. Nälkä oli ”punikki” ja nälän poistaminen oli ratkaisu punaisuuden poistamiseen³⁰⁸. Viholliselta haluttiin viedä pois olemassaolon syyn.

Suomen Sosialidemokraatissa sen sijaan uskottiin, että marxilaisuutta ei voitu edes tuhota, koska se ”elää työläisten sielussa niin kauan kuin on olemassa kapitalistinen yhteiskunta kaikkine kurjuuksineen ja puutteineen”³⁰⁹. Puolueet olivat siis siitä samaa mieltä, että työväen kurjat olot olivat marxilaisuuden kannatuksen takana, mutta SS:n mukaan IKL ei pystynyt enää johtamaan luokkatietoista työväenluokkaa harhapoluille. Marxilainen valistustyö esti työväen kääntymistä IKL:n edustamalle fasismille³¹⁰. IKL oli pystynyt väitetyllä työväenystävyydellään ”ostamaan” vain ”joitakin heikkoja yksilöitä”³¹¹. Suomalainen työväki oli siis pohjimmiltaan sivistynyttä, luokkatietoista ja marxilaista, minkä takia vihollisen valheet onnistuivat puhuttelemaan pientä heikointa osaa työväestä.

³⁰⁵ *Ajan Suunta* 15.6.1936, ”Marxilaisuus ei ole työväestömme keskuudessa päässyt pintaa syvemmälle”.

³⁰⁶ *Ajan Suunta* 24.4.1936, pk.

³⁰⁷ *Ajan Suunta* 2.5.1936, ”Kaksikin innostavaa taistelujuhlaa vappuna Tampereella”.

³⁰⁸ *Ajan Suunta* 22.4.1936, ”’Luokkatietoiselle’ työmiehelle”.

³⁰⁹ *Suomen Sosialidemokraatti* 1.7.1933, ”Vielä yhdennellätoista hetkellä vetosivat sosialidemokraattiset puhujat Kallion työläisiin”.

³¹⁰ *Suomen Sosialidemokraatti* 11.7.1933, pk.

³¹¹ *Suomen Sosialidemokraatti* 18.5.1936, ”Työväen vaalitaistelun alkajaisjuhla pidettiin eilen Vallilan työväentalossa”.

Ajan Suunnassa puolestaan uskottiin, että Suomalainen työväki oli pohjimmiltaan isänmaallista ja sen sydämessä kyti isänmaanrakkaus, jota marxilaisuus pyrki tukahduttamaan. IKL:n tehtävä oli taistella tätä vastaan ja luoda ”*uusi isänmaallinen herätys*”³¹². IKL:ssä luotiin siis myös jaottelua isänmaallisen Suomalaisen työmiehen ja marxilaisuuden harhaanjohtamien työläisten välillä. SDP:llä taas sama jako meni luokkatietoisien työläisen ja IKL:n valheisiin langenneen työläisen välille.

Molemmat lehdet ja puolueet jakoivat ihmiskuvan, jossa ihminen ei ollut muuttumaton, vaan johdattavissa niin hyvään kuin pahaan. Molemmissa lehdissä työväki nähtiin pohjimmiltaan hyvänä. AS:ssä isänmaallisena ja kristillisenä ja SS:ssä luokkatietoisena ja sosialidemokraattisena. Vihollinen pystyi saamaan työväkeä puolelleen vain valehtelemalla ja peittelemällä oikeita tavoitteitaan.

Vastustajien kannattajien kuvaaminen enemmänkin harhaan johdettuina tai tietämättöminä eikä puhtaasti pahoina tai huonoina ihmisinä osoittaa, että kaikkia liikkeen kannattajia tai edes jäseniä ei nähty pelkästään vihollisina vaan myös mahdollisina omina kannattajina. Heihin piti vain päästä vaikuttamaan omalla valistustoiminnalla, joka ohjaisi heidät oikealle reitille. Lehdissä siis erotettiin vihollinen, puolue ja sen johto, sen harhaan johdetuista kannattajista.

Ajan Suunnassa ja Suomen Sosialidemokraatissa molemmissa korostettiin tarvetta vapauttaa Suomen työväki sorron ja vihollisen vallan alta. SS:ssä toistui viesti työväen vapauttamisesta työnantajien ja kapitalismin sorron alta³¹³, kun taas AS:ssä haluttiin vapauttaa työväki marxilaisuuden (socialidemokraattien ja kommunistien) pauloista. IKL:lle ei myöskään riittänyt vain työväen ”riistäminen” SDP:ltä vaan AS julisti myös 2.5.1936 myös, että:

*”me tulemme riistämään marxilaisilta sen ainoankin päivän vuodessa, jonka he katsovat kuuluvan erityisesti itselleen ja noiden tuhonoppien julistukselle koettaessaan pitää työväestöä alemmuudentunnossa ”kansainvälisen proletariaatin” herjausnimen merkityksen mukaan. Me riistämme marxilaisilta jokaisen vuoden päivän ja jokaisen askelenalan maata.”*³¹⁴

SS:lle IKL edusti taantumusta, joka oli syypäänä työväen ja koko maan sekavaan ja heikentyneeseen tilaan. Työväen tehtävänä oli vapauttaa itsensä ja koko maa IKL:n ja muun taantumusoikeiston käsistä.³¹⁵ Tämä näkemys korostui lehdissä erityisesti vuosien 1933 ja 1936 vaalien alla. Vuoden 1939 tilanne oli olennaisesti erilainen SDP:n ollessa hallituksessa. Taistelussa oli kyse ”*työväenluokan valtiollisesta olemassaolosta*” ja uhattuna olivat kaikki viimeisten vuosikymmenten aikana saavutetut

³¹² *Ajan Suunta* 2.5.1936, ”Kansallisen työn juhlapäivä”.

³¹³ *Suomen Sosialidemokraatti* 19.6.1936, ”Jätätkö lapsesi fascistien orjaksi?”

³¹⁴ *Ajan Suunta* 2.4.1936, ”Kansallisen työn juhlapäivä”.

³¹⁵ *Suomen Sosialidemokraatti* 20.6.1933, pk.

poliittiset ja taloudelliset oikeudet. Koska yläluokka ei suostuisi koskaan luopumaan vapaaehtoisesti oikeuksista, vaan taistelee kaikin keinoin työväenluokan vaatimuksia vastaan, oli työväenluokan itse noustava vaatimaan oikeuksiaan ja vapauttamaan itse itsensä.³¹⁶ IKL:n ja lapuanliikkeen osuus tässä oli toimia yhtenä keinoista vastustaa työväen vaatimuksia. IKL:ää siis kuvattiin taantumuksellisena liikkeenä ja vapauden vihollisena, jota vastaan työväen tuli taistella. Taistelussa vihollista vastaan oli työväenluokan perustavaa laatua olevista oikeuksista ja vapauksista.

AS:ssä oikeastaan rakennettiin SDP:stä hyvin samanlaista viholliskuvaa. AS:lle työväen omana liikkeenä ja työväen ystävänä esiintyvä SDP edusti todellisuudessa työväen ja koko Suomen kansan vapauden vihollista, jonka tavoitteena oli itänaapurin mallin mukaisesti orjuuttaa työväki ja koko Suomen kansa pienen marxilaiseliitin alle³¹⁷. SDP ja laajempi marxilaisuus oli vihollinen, joka uhkasi kaikkien Suomalaisten vapautta ja jopa isänmaan itsenäisyyttä.

IKL ja AS puolestaan suhtautuivat työväestöön enemmän paternalistisesti ja näkivät työväen helposti harhaanjohdettavana, minkä takia se oli altis erityisesti omien sanojensa mukaan marxilaiselle kiihokukselle ja harhautukselle. AS näkee IKL:n tehtävänä työväen ohjaamisen isänmaalliseen toimintaan osana kansan kokonaisuutta. Vaikka myös AS:ssä paikoin korostetaan työväen omaa toimijuutta, kun halutaan erottaa työväki ja sitä harhaan johtavat marxilaiset³¹⁸, AS:n kuvailema työväki on helposti johdettavissa harhaan ja vaatii ohjaamista löytääkseen oikean isänmaallisen polun.

Lehdet eivät siis pyrkineet demonisoimaan ja toiseuttamaan vastustajansa kannattajia, toisin kuin puolueiden johtoa, poliitikkoja ja aktiiveja, jotka yleensä kuvattiin vain pahoina ja vaarallisina. Varsinkin IKL:lle kaikkien SDP:n kannattajien maalaaminen vihollisena olisi tehnyt uusien kannattajien käännättämisen vaikeaksi SDP:n suuren kannatuksen takia.

Vaikka tarkastelujakson lehdissä tämä ei juuri näykään, SDP:ssä oli erilaisia näkemyksiä IKL:n viestien mahdollisuuksista puhutella työväkeä ja muun muassa 1926–1936 vuosina puoluesihteerinä toiminut K. H. Wiik näki erityisesti kasvaneen työttömyyden altistavan myös työläisiä IKL:n viestille³¹⁹. Luultavasti osittain tämän takia SS:kään ei kuvattu kaikkia IKL:ää äänestäviä ja tukevia ihmisiä vihollisina tai luokkapettureina, joina heitä olisi voinut pitää luokka-ajatteluun nojaavassa liikkeessä, vaan enemmänkin väärälle polulle harhautuneina. Puolueessa pidettiin vielä mahdollisena heidän kääntämisensä osaksi työväenluokan yhteistä rintamaa.

³¹⁶ *Suomen Sosialidemokraatti*, 28.6.1933, ”Työväki puhuu”.

³¹⁷ *Ajan Suunta* 26.6.1933, ”Työväki hereille!”

³¹⁸ *Ajan Suunta* 2.7.1936, ”Työväki”.

³¹⁹ Soikkanen, Hannu 1975, 551–552.

Taistelussa työväestä ei siis ollut kyse pelkästään taistelusta äänistä vaan taistelusta työväen sieluista ja mielistä. IKL:n mukaan työväen sielut oli jätetty SDP:n valtaan ja AS:n lainaaman IKL:n kansanedustajan K. R. Kareksen mukaan marxilaiset pyrkivät kasvattamaan työläisistä orjasieluja, jotka sokeasti seuraavat johtajiaan³²⁰. Työväen sielut tuli pelastaa marxilaisuuden otteesta³²¹. Myös Sosialidemokraattien puolella puhuttiin kamppailusta työväen sieluista³²². Vihollinen pyrki orjuuttamaan ja myrkyttämään pohjimmiltaan hyvän työväen sielut omalla pahalla aatteellaan ja vain työväen oma puolue ja aate pystyi pelastamaan työväen näiltä pyrkimyksiltä ja sen kokemalta sorrolta. Myös näin lehdessä pyrittiin erottamaan puolueet niiden äänestäjistä. Vihollinen oli puolue sekä sen johto ja aate, ei sitä seurannut harhaanjohdettu työläinen, joka oli vielä johdateltavissa oikealle polulle.

4.3. Kapitalistien kätyrit ja punafyrrerit

Usein toistuva tema molemmissa lehdissä oli vastustajan sanojen ja tekojen välinen ristiriita sekä pyrkimys paljastaa vastustajan ”todelliset” tavoitteet ja motivaattorit. Vastustajan tavoitteena ei suinkaan ollut työväen aseman parantaminen vaan omaan edun tai jonkin muun tahon tahdon ja edun edistäminen työväkeä hyväksikäyttäen.

SS:n mukaan IKL:n, ja jo sitä edeltäneen lapuanliikkeen, koko olemassaolon syy oli tehtaanomistajien ja muiden rikkaiden edun ajaminen sekä työväenliikkeen tuhoaminen ja lopulta työväenluokan orjuuttaminen ja asettaminen ”paarialuokan asemaan”, kuten Saksassa oli sen mukaan jo tehty³²³. AS:n mukaan sen sijaan marxilaisten, eli SDP:n ja sosialidemokraattijohtoisen ammattiliikkeen, toimintaa ajoi todellisuudessa vain johtajien oma taloudellinen etu sekä vallanhalu. Kotimaisten johtajien lisäksi taustalla oli joko sosialistinen internationaali, Venäjän bolševikkijohto tai epämääräinen juutalaiskopla, joka lehden mukaan johti näitä molempia taustalla.³²⁴

Vastustajan sanojen ja tekojen nähdyn ristiriidan osoittaminen nähtiin lehdissä niin tärkeäksi, että molemmissa lehdissä niille oli osoitettu omat juttusarjansa. Ajan Suunnassa julkaistu ”Työväki” -kolumnisarja keskittyä pääasiassa sosialidemokraattien sanojen ja tekojen ristiriidan paljastamiseen ja Suomen sosialidemokraatti puolestaan julkaisi vuoden 1936 vaalien alla juttusarjaa otsikolla ”IKL

³²⁰ *Ajan Suunta* 18.4.1936, ”Työmaaterroria ei kukaan ole harjoittanut niin peittelemättä ja johdonmukaisesti kuin marxilaiset”.

³²¹ *Ajan Suunta* 11.5.1933, pk. ja *Suomen Sosialidemokraatti* 1.7.1933, ”Vielä yhdennellätoista hetkellä vetosivat sosialidemokraattiset puhujat Kallion työläisiin”.

³²² Esimerkiksi *Suomen Sosialidemokraatti* 23.6.1936, ”Työväenluokka nousee sorretusta asemastaan”.

³²³ Esimerkiksi *Suomen Sosialidemokraatti* 16.4.1936, ”Työntajain jatkuva työmaaterrori oli eilisiltana eduskunnassa pitkän ja valaisevan keskustelun alaisena”.

³²⁴ *Ajan Suunta* 26.6.1933, ”Työväki hereille!”

tekojensa kuvastimessa”. Molemmista lehdissä korostettiin, että puolueita, myös niiden omia puolueita, tulisi arvioida nimenomaan niiden tekojen perusteella.

Ajan Suunta pyrki kuvaamaan SDP:n ja sosialidemokraattisen ammattiyhdistysliikkeen johtajat työväen todellisuudesta irtautuneina pelkän oman edun ja aseman pönkittäjinä. Ajan Suunnan mukaan työväki oli sosialidemokraattien johdolle, tai ”*marxilaispomoille*”³²⁵, ”*sosialistiherroille*”³²⁶ tai ”*punafyrrereille*”³²⁷, vain väline päästä valtaan. Työväen tehtävä oli vain maksaa jäsenmaksuja johtajien rikastuttamiseksi ja äänestää heitä, jotta puoluejohtajat pystyivät pitämään kiinni omista asemistaan³²⁸. Punafyrreri on erityisen mielenkiintoinen pilkkanimi, sillä IKL:n suhtautuminen Hitlerin Saksaan oli pääasiassa positiivinen.

Ajan Suunnassa haluttiin myös muistuttaa, että olivathan sosialidemokraatit itsekin työnantajia ja vieläpä aika julmia sellaisia. Esimerkkejä löytyi sosialidemokraattien johtamasta osuusliikkeestä ja erityisesti Osuusliike Elannon johdossa ollut Väinö Tanner sai osakseen syytöksiä työntekijöiden sortamisesta³²⁹. AS:ssä pyrittiin näin luomaan SDP:n johtajista kuvaa toisena ja työväestä täysin erillisenä joukkona, joka kauniista sanoistaan huolimatta todellisuudessa oli myös suomalaisen työväen vihollinen.

Näiden lisäksi Ajan Suunnassa nousee usein esiin myös antisemitistinen salaliittoteoria juutalaisista kansainvälisen marxilaisen liikkeen todellisina johtajina ja nukkemestareina kaiken taustalla. Vaikka liikkeen ohjelmissa ei juutalaisia juuri mainittu, antisemitismi nousi usein esiin IKL:n retoriikassa ja Ajan Suunnassa. Vuonna 1938 julkaisussa IKL:n ideologisessa julkaisussa näkyi myös laajempi antisemitistinen ajatus juutalaisten pyrkimyksistä ottaa haltuunsa talous ja alistaa muut ihmisryhmät valtaansa.³³⁰ IKL:n juutalaisvastaisuus ei ollut kovin jäsenneltyä, mutta antisemitistinen retoriikka oli puolueessa ja sen lehdissä yleistä. IKL:ssä juutalaisuus yhdistettiin yleensä erityisesti kansainvälisyyteen ja heidän nähtiin tavoittelevan maailmanvallankumousta, jossa välineenä oli kansainvälinen sosialismi ja kommunismi.³³¹ Tätä kautta IKL:n ajattelussa myös SDP yhdistyi juutalaisiin.

Ajan Suunnan sivuilla näkyy myös väite juutalaisista kansainvälisen marxilaisen liikehdinnän taustalla. Vuoden 1933 vaalien alla tämä todettiin suoraan AS:n etusivun täyttävässä vaalimainoksessa:

³²⁵ *Ajan Suunta* 14.5.1939, ”Työmiehen testamentti”.

³²⁶ *Ajan Suunta* 17.6.1933, ”Eduskuntaan uudet miehet ja uusi henki!”

³²⁷ *Ajan Suunta* 2.5.1936, ”Ei työläiskansaa ikuisesti petetä herrat marxilaisfyrreri!”

³²⁸ *Ajan Suunta* 5.6.1936, ”Köyhälistön asianajaja”.

³²⁹ *Ajan Suunta* 25.5.1936, nimimerkki Kansallisesti ajattelevan työmiehen kolumni ”Marxilaisuus ja nälkäpalkat” ja *Ajan Suunta* 15.6.1936, nimimerkki Henkisen alan työtön kolumni ”Tosiasiat puhuvat”.

³³⁰ Uola 1982, 93–94.

³³¹ Punkki 2002, 117–119.

”Edessä ovat vaalit, joissa eräs hämäräperäinen juutalaiskoplajälleen yrittää orjuuttaa Suomen vapaan työväen likaiseen palvelukseensa, »laillisuuden», kansanvallan» ja parlamentarismien» valhenaamarilla sitä liehitellen ja luvaten sille työtä ja leipää». Suomen sosialidemokraattisen puolueen ja salaisen kommunistipuolueen johtajat toimivat sen palkattuina käytyreinä.”³³²

Juutalaiskoplalla viitattiin sekä Neuvostoliiton että sosialistisen internationaalien johtoon, jotka Ajan Suunnan mukaan koostuivat erityisesti juutalaisista. Samassa koko etusivun täyttämässä mainoksessa ja muutamassa muussa lehtinumerossa viitataan juutalaiseen internationaalien johtoon tai ”juutalais-internatsionaaleen”³³³. Suomalainen marxilainen puolue- ja ammattiyhdistysjohto ovat Ajan Suunnan mukaan siis vain tämän kansainvälisen ”juutalaiskoplän” käytyreitä, joita ohjaa vain heidän oma taloudellinen menestyksensä ja vallanhalunsa. Tämä toimi yhtenä keinona vahvistaa jo aiemmin tässä kappaleessa käsiteltyä kuvaa sosialidemokraattien ja ammattiyhdistysliikkeen johtajista vain oman edun ja taloudellisen hyödyn tavoittelijoina, joille työväki sekä köyhien kurjuus ovat vain ja ainoastaan välineitä oman edun tavoittelussa. Näin myös yhdistettiin liike maan ulkoiseen uhkaan.

Vuoden 1936 toisena vaalipäivänä kapitalismia, marxilaisuutta ja fasismia käsittelevässä tekstissä kansainvälisen marxilaisuuden ”punainen myrkky” kuvataan pelkästään keinona sen ”juutalaisille miljonäärijohtajille” alistaa ihmiskunta valtansa alle³³⁴. Näin SDP pyrittiin yhdistämään myös joukkoon, miljonääreihin, jonka se väitti olevan sen vihollinen. Lehdessä myös muistutettiin, että olihan myös marxilaisten oppi-isä Karl Marx juutalainen³³⁵.

Juutalaisuus yhdistettiin myös Neuvostoliittoon ja bolševikkeihin. Aiemmin mainitussa etusivun vaalimainoksessa todettiin myös ”Moskovassa istuu parikymmentä juutalaista –” viitaten Neuvostoliiton johtoon, joka mainoksen mukaan on hävittänyt kansalaisten oikeudet ja orjuuttanut työväen³³⁶. Kuu-kautta aiemmin Tarkkailijan tähtäimessä -pakinassa todettiin kansainvälisen juutalaisen johdon käyttävän myös Suomen työväkeä hyväkseen ”ryssän sosialistisia saavutuksia” puolustamiseen nousemalla 1918 tavoin uuteen vallankumoukseen³³⁷. Ajan Suunta syyttää siis SDP:tä myös vieraan vallan etujen edistämisestä ja suomalainen työmiehen on vain pelinappula muiden valtapyrkimyksissä.

Suomen sosialidemokraatissa ei tarkasteluajanjaksona juurikaan käsitelty Ajan Suunnassa esitettyjä väitteitä juutalaisten salaliitosta liikkeen taustalla. Ainoaksi maininnaksi jäi Sasun pakina, jossa

³³² *Ajan Suunta* 29.6.1933, ”Työväki hereille!”

³³³ *Ajan Suunta* 29.6.1933, ”Työväki hereille!”

³³⁴ *Ajan Suunta* 2.7.1936, ”Kapitalismi – marxilaisuus – ’fascismi’”.

³³⁵ *Ajan Suunta* 16.5.1933, ”Kansallis-isänmaallinen herätys Helsingissä”.

³³⁶ *Ajan Suunta* 29.6.1933, ”Työväki hereille!”

³³⁷ *Ajan Suunta* 29.6.1933, ”Työväki hereille!”

todettiin Marxin todellakin olleen juutalainen, mutta niin olivat myös Jeesus ja Raamatun kirjoittajat³³⁸. Kristinuskoa korostava IKL siis seurasi myös juutalaisten luomia oppeja, mutta kristinuskon kohdalla tämä ei ollutkaan ongelma toisin kuin Marxin juutalaisuus.

Ehkä lehdessä ei nähty tarpeellisena toistaa ja kumota täysin perättömiä juutalaisvastaisia salaliittoteorioita. Ehkäpä lehdessä ei myöskään nähty, että tällaisille salaliittoteorioille olisi juurikaan maaperää lehden lukijakunnassa, joten niiden kumoamisellekaan ei nähty tarvetta. Vaikka myös Suomessa jaettiin Euroopassa yleisiä antisemitismisiä ajatuksia, valtaosa Suomalaisista ei juurikaan edes ajatellut aihetta arjessaan³³⁹, joten SS:ssä tuskin nähtiin tarvetta kyseisiin syytöksiin vastaamiseen.

Lehdissä siis luotiin monin eri keinoin vastustajasta kuvaa työväen vihollisena, jota ohjasi työnantajat, vallanhaluinen johto tai vieras ulkopuolinen voima. Erityisesti ulkoisen voiman tai joukon ohjattavissa oleva vastustaja loi selkeää jakolinjaa meidän ja heidän välillään. Vihollisen sanaan ei voinut luottaa, koska ne vain piilottivat taakseen puolueiden todelliset tavoitteet. Sen sijaan teot, tai tekojen puute oli oikea osoitus vihollisen todellisista tarkoituksista.

4.3.1 Palkat ylös lailla vai lakoilla?

Seuraavissa alakappaleissa käsitellään vielä kaksi hyvää esimerkkitapausta, joiden keskustelussa nousee hyvin esiin puolueiden väitteet vastustajansa todellisista intresseistä sekä heidän sanojen ja toimien ristiriidasta ovat eduskunnassa ja lehtien sivuilla käyty keskustelut työmaaterrorista ja minimipalkkalainsäädännöstä. Keskustelua työmaaterrorista käytiin eduskunnassa vuoden 1936 huhtikuussa, mutta lehtien sivuilla asiasta teemasta kirjoitettiin myös jo vuonna 1933. Minimipalkasta puolestaan keskusteltiin eduskunnassa huhtikuussa 1939 IKL:n aloitteesta, mutta palkkakysymystä käsiteltiin lehdissä myös 1933 ja 1936. Molemmista aiheista kirjoitettiin lehdistä merkittävästi ja ne toimivat hyvinä esimerkkeinä tekopyhyssyytöksistä.

Keskeinen osa palkkakeskustelua tarkastelujaksona oli eduskunnassa huhtikuussa 1939 käyty keskustelu IKL:n aloitteesta minimipalkkalainsäädännöksi. IKL:n edustajien jättämässä toimenpitealioitteessa esitettiin valtioneuvoston ryhtymistä toimenpiteisiin, joilla turvattaisiin riittävä palkka työntekijöille. Tämä oli jo kolmas kerta, kun palkkakysymys oli eduskunnan käsiteltävissä IKL:n toimessa. Hallitus ei kuitenkaan ollut ryhtynyt heidän mielestään riittäviin toimiin edellisten vuosien lausumien täyttämiseksi, joten IKL:n edustajat uusivat aloitteensa.³⁴⁰ Hallituksen toimimattomuuden

³³⁸ *Suomen Sosialidemokraatti* 19.6.1936, nimimerkki Sasu Punasen pakina ”Mitä Sasulle kuuluu”.

³³⁹ Hanski 2006, 293.

³⁴⁰ *Ajan Suunta* 15.4.1939, ”Marxilaiset pelkäävät lainsäädäntöä, joka tekisi oikeutta työväestölle ja lopettaisi lakkotaislut”.

pystyi vuonna 1939 laittamaan ainakin osittain myös SDP:n syyksi, kun se oli osa hallituskokoonpanoa.

AS lainasi pitkästi kansanedustaja Elias Simojokea, joka avasi IKL:n aloitteen perusteluja, mutta sitäkin enemmän hyökkäsi sosialidemokraattien kimppuun. SDP ei kannattanut IKL:n aloitetta, mutta oli jättänyt valiokunnan enemmistön hylkäämistä esittävään mietintöön oman vastalauseensa. Vastalauseessaan SDP vastusti yleistä kaikkia palkkatyöntekijäitä koskevaa minimipalkkalakia, mutta kannatti metsä- ja uittotyöläisten palkkojen määräämisestä lailla³⁴¹.

Molemmissa lehdissä tehtiin selväksi, että niiden puolueet ovat aidosti huolissaan työntekijöiden palkkojen pienuudesta ja halusivat ratkaista tilanteen. Vastustajan tarkoitusperät ja selitykset sen sijaan kyseenalaistettiin. Vastustajan toiminnan taustalla nähtiin muut tavoitteet, kuin työntekijöiden edun ajaminen.³⁴² Puolueiden ratkaisut palkkakysymykseen olivat myös erilaiset.

Kun IKL näki ratkaisuna lainsäädännön, jolla määrättäisiin aloille kohtuullisesta minimipalkasta, SDP piti oikeana ratkaisuna työntekijöiden järjestäytymistä työtaisteluja ja työehtosopimuksia. SDP:n mielestä riittävän palkkatason saavuttaisi parhaiten työväki itse omalla toiminnallaan, tarvittaessa viimesijaisesti työtaisteluilla eli pääasiassa lakoilla. SDP oli kuitenkin valmis säätämään nimenomaan metsä- ja uittotyöläisten vähimmäispalkoista, koska järjestäytyminen ja työtaistelut sekä palkkavalvonta olivat erityisen haastavia alalla.³⁴³

Tämän näkemyseron takia SDP:ssä nähtiin IKL:n minimipalkkaesityksen takana pyrkimys rikkoa työväen yhtenäisyyttä ja vähentää työväenjärjestöjen valtaa ja työntekijöiden mahdollisuuksia itse parantaa omaa asemaansa³⁴⁴. IKL:n minimipalkkalaki, jonka päällisin puolin voisi katsoa ajavan työntekijöiden etua, oli SDP:n mielestä todellisuudessa osoitus IKL:n aidoista tavoitteista eli työnantajien edun edistämisestä ja työväen alistamisesta.

Suomen Sosialidemokraatin lainaama Tuomas Bryggari kysyikin eduskunnassa, mitä aloitteen tekijä IKL:n kansanedustaja Vilho Annala tarkoittaakaan kohtuullisella palkalla. Hän syytti IKL:n aloitteen tarkoituksella jättävän tämän epäselväksi ja vaati suoraa vastausta, onko kohtuullinen palkka

³⁴¹ *Suomen Sosialidemokraatti* 13.4.1939, ”Eduskunta hyväksyi, eilen lopullisesti teknillisiä ja ammattioppilaitoksia koskevat lait”.

³⁴² *Ajan Suunta* 15.4.1939 ”Marxilaiset pelkäävät lainsäädäntöä, joka tekisi oikeutta työväestölle ja lopettaisi lakkotaiselut.” ja SS 13.4.1939, ”Eduskunta hyväksyi, eilen lopullisesti teknillisiä ja ammattioppilaitoksia koskevat lait”.

³⁴³ *Suomen Sosialidemokraatti* 13.4.1939, ”Eduskunta hyväksyi, eilen lopullisesti teknillisiä ja ammattioppilaitoksia koskevat lait”.

³⁴⁴ *Suomen Sosialidemokraatti* 13.4.1939, ”Eduskunta hyväksyi, eilen lopullisesti teknillisiä ja ammattioppilaitoksia koskevat lait”.

työntekijän vai työnantajan käsityksen mukainen kohtuullinen palkka. Bryggarin ja muun SDP:n ryhmän vastaus oli selvä:

”Kun te [IKL] pyritte lailla määräämään työntekijöille kohtuullisen palkan, niin onko se käsitettävä, että pyritte alentamaan palkkatason niin alhaiseksi, että työläinen saa palkallaan ravinnokseen voin y.m. elintarpeiden vastikkeita, kuten kuuluu tilanne olevan esim. Saksassa.”³⁴⁵

SDP:n mielestä siis IKL:n tavoitteena oli minimipalkalla säätää työnantajille sopiva, mutta työntekijöille riittämätön minimipalkka, jonka turvin työnantaja voi maksaa vain minimipalkan mukaista palkkaa. Kun työntekijät vaativat lisää palkkaa voi työnantaja vedota maksavansa jo lain vaatimaa ”kohtuullista palkkaa”. Bryggari myös käytti vertauksena SDP:lle ja SS:lle tyypillisesti kansallissosialistien johtamaa Saksaa, jonka nähtiin toimivan IKL:n esikuvana.

Simojoki vastasi Bryggarin väitteisiin IKL:n pyrkimyksestä alentaa palkkoja ”kurjuustasoon” seuraavasti:

”Tämä hillitön kielenkäyttö osoittaa, kuinka sillä taholla pelätään lainsäädäntöä, joka lopettaisi lakkotaistelun ja tekisi oikeutta työväestölle ja työnantajille tuottaisi rauhan työmarkkinoille ja murtaisi siten, kansainvälisten voimien johdettavissa olevan marxilaisen ammattijärjestön mahdin, sekä murtaisi myöskin n.s. lakkotoimitsijoiden vallan, jotka piirit ehkä ovat ed. Bryggaria hyvinkin lähellä.”³⁴⁶

Simojoki siis näki lailla potentiaalin tehdä lakot tarpeettomiksi ja luoda rauha työmarkkinoille. Sosialidemokraateille tämä olisi ollut IKL:n näkemyksen mukaan tuhoisaa, koska työväen kurjuus ja erityisesti alhaiset palkat nähtiin SDP:n ja ammattiliittojen keskeisenä keinona kerätä kannatusta, jäseniä ja rahaa sekä niiden kautta valtaa johtajilleen. Palkkojen nostaminen lailla ja lakkojen tekeminen tarpeettomaksi olisi siis myrkyä SDP:lle ja sen kannatukselle IKL:n arvioissa.

IKL:n työnantajia myötäilevän politiikan seuraava askel oli myös selvä Bryggarille:

”Odotamme, että sanotte suoraan tarkoituksenne olevan työlakkojen ja työväenjärjestöjen toiminta-oikeuksien kieltämisen sekä paikkojen alentamisen kurjuus tasoon, sehän on kuitenkin pyrkimyksenne.”³⁴⁷

³⁴⁵ Suomen Sosialidemokraatti 13.4.1939, ”Eduskunta hyväksyi, eilen lopullisesti teknillisiä ja ammattioppilaitoksia koskevat lait”.

³⁴⁶ Ajan Suunta 15.4.1939, ”Marxilaiset pelkäävät lainsäädäntöä, joka tekisi oikeutta työväestölle ja lopettaisi lakkotaistelut”.

³⁴⁷ Suomen Sosialidemokraatti 13.4.1939 Eduskunta hyväksyi, eilen lopullisesti teknillisiä ja ammattioppilaitoksia koskevat lait.”

IKL:stä myönnettiin AS:n lainaaman Simojoen suulla, että heidän esittämänsä minimipalkkalain yhtenä tavoitteena todella oli lakkojen vähentäminen ja jopa niiden tekeminen kokonaan tarpeettomiksi. Väitteet työntekijöiden järjestäytymisen kieltämisestä kuitenkin kiellettiin, mutta ”marxilais-ten” ammattijärjestöille ja niiden lakkoilulle ei ymmärrystä löytynyt.³⁴⁸ Kuten edellä on todettu, AS:ssä pyrittiin erottamaan työväki ja sen oikeus järjestäytymiseen SDP:stä ja ”marxilaisesta” ammattiyhdistysliikkeestä.

Aloitteesta äänestettäessä kuusi kahdeksasta paikalla olleesta IKL:n edustajasta lopulta äänesti SDP:n vastalauseen puolesta. SS:n Sasu Punasen pakina äänestyksen jälkeen pani merkille kuuden IKL:n edustajan äänestyspäätöksen. Kiitosta Sasulta kuitenkin oli turha odottaa, vaan vuorostaan maalaisliittoa lyödessään Sasu totesi, että yleensä ”*työmiehen rokkatorvessa*” kiinni olevat ”*iikooäl-lätkään*” eivät tällä kertaa uskaltaneet olla yritysten puolella³⁴⁹. Harvinaisina kertoina, kun SS:ssä nähtiin IKL:n toimineen kerrankin työläisten edun puolesta, oli kyseessä vain uskalluksen puute, eikä aito halu edistää työväen asiaa. Huomauttipa Sasu myös, että kaksi paikalla ollutta IKL:n edustajaa äänesti vastaan ja loput eivät tuntuneet pitävän äänestystä kovinkaan tärkeänä vaan olivat ”*sauna-matkoilla tietysti*”³⁵⁰.

AS:ssä toistui muutenkin ajatus siitä, että SDP vain hyötyy Suomessa olevasta puutteesta ja kurjuudesta. Työmies-nimimerkillä julkaistu kolumni pyrki voittamaan työläisiä sosialidemokraateilta toteamalla:

*”Suomalainen työmies! Ajattele tarkoin marxilaisjohtajien politiikkaa, niin Sinä hämmästykseksi huomaat, että he tuskin haluavatkaas poistaa puutetta ja kurjuutta, tästä maasta... Heidän valtansa olisi silloin lopussa!”*³⁵¹

Suomessa käydyt lakot nähtiin AS:ssä pääasiassa marxilaisten valtataistelun keinona, minkä takia lakkoihin suhtauduttiin yleensä hyvin kriittisesti, mutta niiden tunnustettiin olevan työntekijöiden laillinen keino palkkojen korottamiseksi samoin kuin työsulku oli työnantajien laillinen keino tuotantokustannusten laskemiseksi. Lakoilla ei kuitenkaan lehden mukaan saanut tehdä politiikkaa ja ne tuli pystyä kieltämään, jos niiden katsottiin olevan kansallisen edun vastaisia.³⁵² Sosialidemokraattien

³⁴⁸ *Ajan Suunta* 15.4.1939, ”Marxilaiset pelkäävät lainsäädäntöä, joka tekisi oikeutta työväestölle ja lopettaisi lakkotaitelut.”

³⁴⁹ *Suomen Sosialidemokraatti* 16.4.1939, nimimerkki Sasu Punasen pakina ”Mitä Sasulle kuuluu”.

³⁵⁰ *Suomen Sosialidemokraatti* 16.4.1939, nimimerkki Sasu Punasen pakina ”Mitä Sasulle kuuluu”.

³⁵¹ *Ajan Suunta* 14.5.1939, nimimerkki Työmiehen kolumni ”Työmiehen ’testamentti’”.

³⁵² *Ajan Suunta* 13.5.1933, pk.

johtamien ammattiliittojen katsottiin käyttävän lakkoja vain oman valtansa pönkittämiseksi tai jopa vieraan vallan, yleensä Neuvostoliiton, hyväksi³⁵³.

AS:n Työväki-palstalla nimimerkki K. U. S. totesi lakkojen tarkoitusperistä seuraavasti:

*”On selviö, ettei palkkataisteluissa, kommunismin ja marxilaisten järjestämissä lakoissa, ole määrävänä ja ainoana vaikutteena palkankorotus, vaan päätekijänä työläisjoukkojen kokoaminen ja kietominen puoluepyyteitä tukemaan ja palvelemaan.”*³⁵⁴

Työläisten halua lähteä mukaan parempia palkkoja lupaavien marxilaisten lakkoihin ei ihmetelty, sillä kukapa ei haluaisi lisää palkkaa, mutta heidät nähtiin vain harhaanjohtettuina pelinappuloina marxilaisten valtapelissä. Joskus marxilaisten lakot saattoivat johtaa työläisten voittoon ja palkankorotuksiin, mutta K. U. S.:n mukaan lakoilla ei luoda mitään pysyvää ja niillä saavutettu hyöty joudutaan yleensä maksamaan joko työttömyytenä tai heikompana palkkakehityksenä myöhemmin³⁵⁵.

Sosialidemokraateille puolestaan lakot olivat luonnollinen osa työväen taistelua omien etujensa ja oikeuksiensa puolesta. SDP:n mielestä IKL:n esitys minimipalkkalaista häiritsisi luonnollista palkkakehitystä työnantajien hyväksi jarruttaen palkkojen nousua³⁵⁶. SDP:lle työntekijöiden järjestäytyminen ja työtaistelut olivat luonnollisen ja riittävän palkkakehityksen tae, ja IKL:n nähtiin haluavan lainsäädännöllä estää tämän luonnollisen kehityksen työnantajien eduksi. SS:ssä pidettiin myös itseltään selvänä, että lakot olivat työväen itse järjestämiä, olihan heillä valta omassa itsenäisesti toimivassa liitossaan päättää lakosta³⁵⁷.

AS:ssä nostettiin tarkasteluajanjaksona myös esimerkkejä lakoista, joiden seuraukset olivat negatiivisia työläisille ja myös koko maalle. Tällaisia olivat muun muassa vuoden 1928 satamalakko, jota lehdessä kutsuttiin rikokseksi *”maata ja erikoisesti työväestöä ja talonpoikaa kohtaan”*. AS:n mukaan lakon seurauksista kärsitään vieläkin ja ainoa hyötyjä lakosta oli Suomen *”pahin vihollinen”* eli Venäjä³⁵⁸. Myöhemmin *”Tarkkailijan tähtäimessä”* -pakinassa samaisen lakon todettiin alentaneen metsätyöläisten palkkoja. Pakinassa todettiin, että palkat olisivat kyllä nousseet ilman lakkojakin aikojen parantuessa, sillä kyllä työnantaja tietää, että parhaat tekijät saa vain hyvällä palkalla.³⁵⁹

³⁵³ *Ajan Suunta* 2.6.1933, ”Mikä on tärkeintä?”.

³⁵⁴ *Ajan Suunta* 18.6.1936, nimimerkki K.U.S:n kolumni ”Työläisen mietteitä palkkataistelusta”.

³⁵⁵ *Ajan Suunta* 18.6.1936, nimimerkki K.U.S:n kolumni ”Työläisen mietteitä palkkataistelusta”.

³⁵⁶ *Suomen Sosialidemokraatti* 15.4.1939, ”Laajassa keskustelussa eilen eduskunnassa sos.-dem. edustajat valaisivat palkkatyötilannetta metsätöissä”.

³⁵⁷ *Suomen Sosialidemokraatti* 16.6.1936, ”Länsimainen ay-liike rakentuu puolueista riippumattomasti”.

³⁵⁸ *Ajan Suunta* 13.5.1933, ”Sosialidemokratian työläisillemme tuomaa ”hyötyä””.

³⁵⁹ *Ajan Suunta* 27.5.1933, nimimerkki Antti Suomenpojan pakin ”Tarkkailijan tähtäimestä”.

Kun taas Suomen Sosialidemokraatissa pohdittiin, mitä IKL on tehnyt palkkojen ”korottamiseksi” löytyi pitkä lista kertoja, jolloin IKL oli lehden mukaan toiminut palkkakysymyksessä aina työnantajan asialla. Sanoissa IKL:n Vilho Annala ja Ajan Suunta julistivat palkkojen riittämättömyyttä ja perheen elättämiseen riittävän palkan merkitystä, mutta teoissa puolue toimi aina toisin ja toimi työnantajan asialla.³⁶⁰

Lista esimerkkejä oli pitkä. Lehti listasi useita tapauksia eduskunnasta, joissa IKL äänesti SDP:n tekemiä palkkausta käsitteleviä esityksiä vastaan työntajien tahdon mukaisesti. Helsingin kaupunginvaltuustossa taas IKL vastusti ”*aivan kuin työntajaliiton käskystä*” työehtosopimuksen sopimista kaupungin työntekijöille. IKL:ltä löytyi SS:n mukaan vain sanoja työntekijöille eikä ”*ainoatakaan työläisystävällistä tekoa*”.³⁶¹ SS:n mukaan IKL siis pyrki vain johtamaan harhaan työntekijöitä kauniilla sanoilla, mutta todellisuudessa aina tilaisuuden tullessa se toimi työntajien ohjeiden mukaan. IKL, kuten jo lapuanliike ennen sitä, oli työntajien työkalu työntekijöiden polkemisessa.

SS:ssä toistua useampaan kertaa väite, että lapuanliikkeen alkuperäinen tarkoitus oli työväen järjestyntymisen rikkominen ja palkkojen alentaminen pula-aikana³⁶² ja koska SS ja SDP pitivät IKL:ää suoraan lapuanliikkeen seuraajana, olivat lapuanliikkeen synnit aina myös IKL:n syntejä. Kun IKL:stä puhuttiin työläisten liian alhaisista palkoista, muistutti SS yleensä, että syypäänä alhaisiin palkkoihin on lapuanliike³⁶³. SS:ssä lapuanliikettä syytettiin tehtailijoiden kanssa veljeilystä, väkivallasta työväenliikettä kohtaan sekä lakkorikkureiden organisoinnista palkankorotuksia tavoittelevien lakkojen rikkomisesta³⁶⁴. SS nosti esiin lapuanliikkeen lakkorikkuritoiminnan ja syytti myös IKL:ää tämän työn jatkamisesta, josta se käytti esimerkkinä Pietarsaaren satamalakko, jonne IKL keräsi rikkureita³⁶⁵. Lehdessä esitetty näkemys lapuanliikkeen ja IKL:n synnyn taustoista seurasi melko tarkkaan eurooppalaisia käsityksiä fasismien synnystä monopolikapitalistien tarpeeseen laskea palkkoja ja heikentää työväenliikettä³⁶⁶.

IKL:n tekoja arvioivassa artikkelissa SS:ssä todettiin myös seuraavaa:

”On myös muistettava, että milloin työläiset ovat joko lakolla tai muulla tavalla vaatineet parannusta kurjiin palkkoihinsa, ovat IKL:t leimanneet ne kommunistien tai yleensä marxilaisten juonitteluiksi.”

³⁶⁰ Suomen Sosialidemokraatti 27.6.1936, ”IKL tekojensa kuvastimessa”.

³⁶¹ Suomen Sosialidemokraatti 27.6.1936, ”IKL tekojensa kuvastimessa”.

³⁶² Esimerkiksi Suomen Sosialidemokraatti 15.6.1933, ”Lapualaisen oikeistobolshevismien luonne”.

³⁶³ Suomen Sosialidemokraatti 18.6.1933, pk.

³⁶⁴ Suomen Sosialidemokraatti 12.6.1933, ”Onko lapualaisuus vain poliittista seikkailua?”

³⁶⁵ Suomen Sosialidemokraatti 27.6.1936, ”IKL tekojensa kuvastimessa”.

³⁶⁶ Saarela 2019, 166–167.

Kuten edellä on jo todettu, tämä oli Ajan Suunnan sivuilla yleinen asenne lakkoja kohtaan. SS:lle tämä näyttäytyi taas kerran vain yhtenä esimerkkinä työnantajien edun ajamisesta ja työläisten taiston mustamaalaamisesta sekä pyrkimyksenä johtaa harhaan työläisiä.

4.3.2. Punaista vai valkoista työmaaterroria?

Palkkakysymyksen tapaan keskustelu työmaaterrorista tarjosi lehdille hyvän tilaisuuden paljastaa vihollisen todelliset kasvot ja antaa konkreettisia esimerkkejä työpaikoilta. Niin sanottu työmaaterrori oli ollut yleistä varsinkin edellisellä vuosikymmenellä, kun kommunistit olivat vahvoilla ammattiyhdistysliikkeessä. Se esiintyi muun muassa pyrkimyksinä karkottaa työpaikoilta rikkureita ja suojeluskuntalaisia, mutta käsite laajennettiin kattamaan kaikenlainen kiusanteko. Erityisesti kommunistien harrastama työmaaterrori oli myös yksi vaikuttimista lapuanliikkeen syntyyn ja sen yhtenä keskeisenä tavoitteena oli tähän puuttuminen ja toisaalta myös lakkojen rikkominen. Lapuanliikkeessä toimineet näkivät tämän osana isänmaan ja valkoisen Suomen puolustamista.³⁶⁷

Kun SS syytti työnantajia työntekijöiden pakottamisesta suojeluskuntaan tai muuhun oikeistolaiseksi pidettyyn järjestöön, AS syytti sosialidemokraatteja kannattavia työntekijöitä kollegoidensa painostamisesta liittymään SDP:hen tai ammattiliittoon sekä tästä kieltäytyneiden ahdistelusta tai jopa pahoinpitelystä.

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä jätti 27.3.1936 välikysymyksen ”työntekijöiden oikeudesta kuulua ammatillisiin, poliittisiin urheilu- ym. järjestöihin” eli niin sanotun työmaaterrorivälikysymyksen. Keskustelussa työmaaterrorista lehdissä syytettiin vihollista työmaaterrorista sekä työntekijöiden painostamisesta ja yhdistymisvapauden rikkomisesta työpaikoilla. Välikysymyskeskustelun lisäksi työmaaterrorin teema nousi esiin lehdissä uutisina työmaaterroritapauksista sekä muuten muistutuksina vastustajan likaisista toimintatavoista.

Välikysymyksen ensimmäinen allekirjoittaja SDP:n kansanedustaja Aleksi Aaltonen SS:n lainaamassa eduskuntapuheenvuorossaan aloitti työmaaterrorilaista, joka hänen mukaansa oli alun perin ”*n.s. kansanliikkeen*”, tässä tapauksessa lapuanliikkeen, nostaman hallituksen säätämä työnantajien hyväksi vuonna 1930. Esityksen esittelevänä ministerinä vieläpä oli IKL:n nykyinen kansanedustaja. Jo ennen puolueen perustamista säädetty laki toimi Aaltosen mukaan ”*erinomaisen vakuuttavana ja paljon puhuvana todistuskappaleena n. s. isänmaallisen kansanliikkeen ’työläisrakkaudesta’*.”³⁶⁸

³⁶⁷ Siltala 1985, 43–45.

³⁶⁸ *Suomen Sosialidemokraatti* 16.4.1936, ”Työnantajain jatkuva työmaaterrori oli eilisiltana eduskunnassa pitkän ja valaisevan keskustelun alaisena”.

AS:n pakinassaan nimimerkki Tapani Tarkka puolestaan kertoi lain syntyneen suojaamaan erityisesti ei-marxilaisia työläisiä, mutta huomautti, että laki koskee kaikkia yhtäläisesti³⁶⁹.

Puheenvuorossaan Aaltonen myös syytti IKL:ää työmailla tapahtuvasta työntekijöiden terrorisoinnista. Aaltosen mukaan työnantajat ympäri maan syrjivät työläisiä, jotka kuuluvat erilaisiin työväenjärjestöihin ja samalla jopa pakottaneet liittymään oikeistolaisiin järjestöihin, kuten suojelukuntaan tai jopa IKL:ään³⁷⁰. Syypäistä työmaaterroriin Aaltonen totesi seuraavaa:

*“- näyttää siltä, että työmaaterrorin harjoittajina ovat pääasiallisesti esiintyneet alemmat työnjohtajat, jotka useissa tapauksissa ovat poliittisia kiihkoilijoita, etupäässä ikl:n paikallisia toimihenkilöitä.”*³⁷¹

Sasu puolestaan nimesi IKL:n työnantajapiirin “käytyreiksi” aiheesta kirjoittaessaan³⁷². IKL ja sen jäsenet olivat siis sosialidemokraattien mukaan suurin syyppää työmaaterroriin. Sanoissaan työväenrakkautta julistava IKL oli siis todellisuudessa vain työväenluokan vihollisen kätyri.

Ajan Suunnassa myös tunnistettiin työmaaterrori merkittävänä ongelmana työpaikoilla ympäri Suomen, mutta syyppäänä eivät suinkaan olleet työnantajat, työnjohtajat tai varsinkaan IKL:n jäsenet vaan marxilaiset puolue- ja ammattiliittoaktiivit. Ajan Suunnan tulkinta huhtikuussa 1936 käydystä välikysymyskeskustelusta oli selvä:

*“Välikysymyskeskustelussa osoitettiin marxilaisterroria työläisiä vastaan jatkuvasti esiintyvän ja sen olevan ilmeisesti kiihtymässä.”*³⁷³

Todellisia syyppäitä työmailla tapahtuvaan terroriin olivat siis marxilaiset, jotka esittivät lehdissään ja eduskunnan täysistunnossa uhria. Välikysymystä pidettiin pelkkänä hämäyksenä ja äänen kalasteleluna. SDP:llä ei nähty mitään oikeutta edes tehdä välikysymystä aiheesta.³⁷⁴ Olihan se suoranainen tekopyhyiden huippu, että työmaaterrorin suurin aiheuttaja esitti eduskunnassa huolta työmaaterrorista. AS:n lainaaman IKL:n kansanedustaja Vilho Annalan mukaan välikysymyksen tavoitteina olivat sosialidemokraattien omien järjestöjen suojelu sekä työläisten äänen kalastelu väittämällä, että erityisesti työnantajat ovat työläisen vihollisia ja sortajia ja vain sosialidemokraatit valvoivat työväen

³⁶⁹ *Ajan Suunta* 16.4.1936, nimimerkki Tapani Tarkan pakina ”Tarkkailijan tähtäimestä”.

³⁷⁰ *Suomen Sosialidemokraatti* 16.4.1936, ”Työnantajain jatkuva työmaaterrori oli eilisiltana eduskunnassa pitkän ja valaisevan keskustelun alaisena”.

³⁷¹ *Suomen Sosialidemokraatti* 16.4.1936, ”Työnantajain jatkuva työmaaterrori oli eilisiltana eduskunnassa pitkän ja valaisevan keskustelun alaisena”.

³⁷² *Suomen Sosialidemokraatti* 17.4.1936, ”Porvaristo sulki silmänsä ja korvansa työmaaterroriasiaassa”.

³⁷³ *Ajan Suunta* 16.4.1936, ”Työmaaterrori”.

³⁷⁴ *Ajan Suunta* 16.4.1936 ”Työmaaterrori”.

etua. Todellisuudessa kyse oli vain sanoista eikä teoista, sillä SDP, ja kommunistit, olivat ainoat, jotka oikeastaan hyötyivät työväen huonoista oloista³⁷⁵. Puheiden takana oli taas vain poliitikkojen oma etu.

Sosialidemokraattien mukaan työmaaterrori oli työnantajien keino työväenluokan vapauden ja järjestyttymisen rajoittamiseksi. Työmaaterrori oli porvariston vastaus vahvistuvaa työväenliikettä vastaan.³⁷⁶ Työmaaterrori oli sosialidemokraattien mukaan siis vain yksi keino lisätä työnantajille ja heidän palvelijoilleen IKL:lle rikkoa työväen järjestyttymistä ja heikentää sen voimaa.

Yhtenä todisteena käytettiin Simpeleen tehtaan tapahtumia, joissa työntekijä menetti työpaikkansa, koska hän oli osallistunut Työväen Urheiluliiton (TUL) juhlaan, mutta porvarillisiin tai IKL:n tilaisuuksiin julkisesti osallistuneet työntekijät saivat jatkaa työssään. Työnantajien vaino kohdistui siis vain työläisten omien järjestöjen toimintaan osallistuneihin. Toinen esimerkki löytyi Ruskealan marmorilouhokselta, jossa IKL:n aktiivina toimiva työnjohtaja oli ilmoittanut, että IKL:n jäsenyys oli ehto työn saamiselle.³⁷⁷

Esimerkkejä marxilaisesta punaisesta työmaaterrorista löytyi myös useita AS:n sivuilta eri vuosilta. Syinä marxilaisten ahdisteluun työpaikoilla saattoi haluttomuus liittyä marxilaiseen ammattiliittoon³⁷⁸, isänmaallinen toiminta, kuten suojeluskuntaan kuuluminen³⁷⁹ tai IKL:n hopeasormus³⁸⁰.

Vaikka AS:ssä ei myönnetty sosialidemokraattien kuvaileman työmaaterrorin olemassaoloa, työnantajien negatiivinen suhtautuminen marxilaisiin järjestöihin ymmärrettiin oikein hyvin. Se nähtiin oikeastaan ihan luonnollisena, koska marxilaisen liikkeen ”*korkeimpana pyrkimyksenä [on] yksityisen omistusoikeuden hävittäminen, s.o. kaiken vapaan yrittäjätoiminnan tuhoaminen*”³⁸¹. Marxilaisen liikkeen tarkoituksena oli lehden mukaan myös vihan lietsominen työnantajaa kohtaan. Marxilaista vihan kylvämistä tai epäisänmaallisuutta ei pitänyt kukaan sietää tai sallia työmailla. Punaisessa

³⁷⁵ *Ajan Suunta* 16.4.1936, ”Todellinen työrauha turvataan yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden toteuttamisella ja työnantajan sekä työntekijäin etujen yhteisyyden tunnustamisella”.

³⁷⁶ *Suomen Sosialidemokraatti* 18.4.1936, ”Miksi porvaristo suhtautuu välinpitämättömästi vallitsevaan työmaaterroriin?”

³⁷⁷ *Suomen Sosialidemokraatti* 18.4.1936, ”Miksi porvaristo suhtautuu välinpitämättömästi vallitsevaan työmaaterroriin?”

³⁷⁸ *Ajan Suunta* 8.4.1936, nimimerkin Y.K. yleisönosastokirjoitus ”Sosialistien terrori työmailla”.

³⁷⁹ *Ajan Suunta* 16.4.1936, ”Ed. Somersalon lausunto välikysymyskeskustelussa eduskunnassa viime yönä”.

³⁸⁰ *Ajan Suunta* 7.5.1939, ”Törkeä työmaaterroritapaus Turussa”.

³⁸¹ *Ajan Suunta* 16.4.1936, ”Todellinen työrauha turvataan yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden toteuttamisella ja työnantajan sekä työntekijäin etujen yhteisyyden tunnustamisella”.

työmaaterrorissa oli AS:n lainaaman Annalan mukaan lapuanliikkeen ja IKL:n synnyn syy.³⁸² Työmaaterrori oli siis isänmaalliselle liikkeelle keskeinen syy olla olemassa ja toimia.

SS:ssä ja SDP:ssä tämä tulkittiin pyrkimyksenä heikentää työväen valtaa hajottamalla sen omat järjestöt. Olihan SDP ja ammattiyhdistysliike työväen oma liike ja yhteenliittymä. Ne olivat työväen itsensä rakentamia ja johtamia liikkeitä, joiden avulla työväki oli vuosien saatossa voittanut itselleen enemmän oikeuksia ja paremmat työolot³⁸³. Sosialidemokraateille oli siis itsestään selvää, että hyökkäys sosialidemokraattista poliittista ja ammatillista työväenliikettä vastaan oli myös suora hyökkäys työväenluokkaa kohtaan.

IKL:n mukaan kyse ei siis ollut työväen järjestäytymisen vastainen toiminta, vaan IKL vastusti epäisänmaallisia työväkeä harhaanjohtavia marxilaisia liittoja vastaan. Kannattihan IKL työväenjärjestöihin pohjautuvaa korporatistista valtiomallia. Työväellä, kuten myös työnantajilla oli täysi oikeus järjestäytymiseen. Työväen järjestäytyminen tulisi vain järjestää ”kansalliselle pohjalle” palvelemaan isänmaan etua marxilaisjohtajien sijaan.³⁸⁴ IKL ajoi työväen vapautta ja oikeutta työhön ja toimeentuloon, minkä esteenä punainen työmaaterrori oli³⁸⁵. Marxilaiset olivat siis todellisuudessa työväen oikeuksien toteutumista vastaan eikä niitä edistämässä. Sanojen ja tekojen räikeä ristiriita oli selvä.

³⁸² *Ajan Suunta* 16.4.1936, ”Todellinen työrauha turvataan yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden toteuttamisella ja työnantajan sekä työntekijäin etujen yhteisyyden tunnustamisella”.

³⁸³ *Suomen Sosialidemokraatti* 18.4.1936, Miksi porvaristo suhtautuu välinpitämättömästi vallitsevaan työmaaterroriin?”

³⁸⁴ *Ajan Suunta* 10.4.1933, ”Valtiollisissa tilaisuuksissa meillä ennennäkemättömän kansanjoukon koko I.K.L.:n eilinen juhla vanhaan eduskuntataloon ylevien valtiollisten ja kansallisten tunnuksien ympärille”.

³⁸⁵ *Ajan Suunta* 16.5.1933, ”Kansallis-isänmaallinen herätys Helsingissä”.

5. Kansanvallan ja yhteiskuntajärjestyksen viholliset

Tässä luvussa ja sen alaluvuissa tarkoituksena tarkastella erityisesti laillisuuteen ja demokratiaan liittyviä teemoja. Molemmissa puolueissa vaadittiin toisen puolueen kieltämistä lailla ja tähän myös pyrittiin erilaisin käytännön keinoin.

Puolueiden toiminnan kieltämiseen teema kietoutui tiivistii myös puheeseen kansanvallasta ja diktatuurista. Toisaalta vihollisen pyrkimys edistää diktatuuria oli yksi perusteista kieltää puolue ja toisaalta vihollisen pyrkimys kieltää oma puolue oli todiste sen demokratian vastaisesta toiminnasta. Siksi kansanvallan ja diktatuurin teemoja käsitellään yhdessä kieltopyrkimysten kanssa.

5.1. Fasistinen vai punainen diktatuuri?

Kansanvalta ja diktatuurin uhka olivat 1930-luvun kaikissa vaaleissa merkittävä teema. Kansanvaltaa uhkasivat niin maan sisäiset radikaalit liikkeet, kuin ulkomaiset uhat ja maailman kehitys. Molemmissa lehdissä vastustajaa syytettiin jatkuvasti pyrkimyksistä tuhota kansanvalta ja luoda joko Italian tai Saksan kaltainen fasistinen tai Venäjän mallia seuraava punainen diktatuuri. Kansanvalta nähtiin uhattuna ja vihollisen toimien takia jo valmiiksi huonossa tilassa. Molemmissa puolueissa siis luotiin selkeää jakolinjaa kansanvallan tukijoiden ja vihollisten välille. Kuitenkin se, miten kansanvalta määriteltiin erosi merkittävästi.

Erityisesti SDP:lle kansanvallan puolustaminen lapuanliikettä ja IKL:ää vastaan oli keskeinen teema kaikissa 1930-luvun eduskuntavaaleissa³⁸⁶. Tähän kuului siis keskeisesti kansanvallan vihollisena nähtyä IKL:ää vastaan hyökkääminen ja jakolinjan luominen kansavallan vihollisten ja puolustajien välillä. Tähän aiheeseen kietoutui keskeisesti myös laillisuuden korostaminen.

IKL:ssä myös korostettiin kansanvaltaa, mutta hyvin erilaisesta näkökulmasta. Kun SDP:n kansanvallan puolustus keskittyi paljon olemassa olevan järjestelmän korostamiseen, olivathan yhtäläiset poliittiset oikeudet työväenliikkeen keskeinen saavutus, keskittyi IKL kritisoimaan olemassa olevaa järjestelmää ja erityisesti puolueita, jotka eivät sen mukaan edustaneet aitoa kansanvaltaa. IKL:n ohjelmaan kuului maan poliittisen järjestelmän perinpohjainen muuttaminen ja erityisesti puoluevaltan rikkominen.

³⁸⁶ Soikkanen, Hannu 1975, 545–547 ja 569–572 ja Soikkanen, Hannu 1987, 66–71.

Suomen Sosialidemokraatissa kansanvallan teema oli keskeinen osa jokaisissa tarkasteltavana olevissa eduskuntavaaleissa keskeinen vaaliteema. SDP:stä rakennettiin kuvaa kansanvallan puolustajana vaarallista oikeistolaista taantumusta ja diktatuuriin pyrkivää fasismia vastaan. Kansanvallan puolustamiseksi erityisesti työläisten ja ”*vähäväkisen kansan*” tuli järjestäytyä yhteen työväenliikkeen taakse, sillä sosialidemokraateille kansanvallassa oli erityisesti työväen, pienviljelijöiden ja vähävaraisten oikeuksista osallistua, vaikuttaa ja äänestää ja juuri näiden ryhmien vaikutusvaltaa pyrittiin nyt heikentämään. Näillä yhteiskunnan ryhmillä ei ollut ennen yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta juurikaan mahdollisuutta vaikuttaa ja nyt sen tuli käyttää tätä arvokasta oikeuttaan kansanvallan ja isänmaan pelastamiseksi. Ongelma oli, että liian harva käytti äänioikeuttaan.³⁸⁷ Työväenluokan suoranaisten velvollisuus oli toimia, taas kerran, kansanvallan puolustamisen eturintamassa.³⁸⁸

Sosialidemokraateille kansanvallan suojelussa oli siis kyse erityisesti saavutettujen oikeuksien puolustamisesta. Yleinen ja yhtäläinen äänioikeus sekä yhdistymis-, kokoontumis- ja painovapaudet olivat kansanvallan toteutumisen kannalta keskeisiä ja näitä tuli nyt suojella.³⁸⁹ Vuoden 1933 vaalien alla todettiin, että näiden ansiosta Suomi oli muodollisesti kansanvalta, mutta ei enää todellisuudessa. Diktatuuriin pyrkivät lapuanliike ja sen seuraaja IKL käytännössä terrorillaan rajoitti kansanvallan toteuttamista ja erityisesti työväenliikkeen laillista toimintaa työväen vastarinnan purkamiseksi.³⁹⁰ IKL:n edustama fasismi ja taantumus SS:n mukaan hyökkäsi nimenomaan työväenliikkeen kimppuun, koska se oli työväenliikkeen vahvin ja varmin puolustaja³⁹¹.

Vuoden 1933 vaalien alla SS:ssä nostettiin esiin myös erityisesti IKL:n riveistä tullut esitys, jossa veronmaksuvelvollisuus asetettaisiin äänioikeuden ehdoksi kunnallisvaaleissa ja valtakunnallisissa vaaleissa äänestäjän tulisi maksaa esimerkiksi 25 markan ”*ääniraha*” ”*pääsymaksuna*” äänioikeuden käyttämiseksi. SS:ssä tämä nähtiin täysin kansanvallan vastaisena pyrkimyksenä viedä äänioikeus pois pienituloisilta työläisiltä, mikä hyödyttäisi luonnollisesti IKL:ää ja muuta oikeistoa vaaleissa.³⁹² Kun vihollinen ei voinut voittaa rehellisen keinoin, se pyrki kirjoittamaan kilpailun sääntöjä uudelleen itselleen edullisella tavalla.

Vuoden 1936 vaalien alla sen sijaan pariinkin kertaan lehdessä olleessa puolueen vaaliohjelmassa vaadittiin ”*täyden kansanvallan palauttamista*” kumoamalla työväen vapauksia ja toimintamahdollisuuksia rajoittavat ”taantumuslait” ja jättää hyväksymättä vaalien yli jätetyt esitykset, jotka

³⁸⁷ *Suomen Sosialidemokraatti* 15.6.1939, ”Valloittakaa vaaleissa isänmaa kansalle!”

³⁸⁸ *Suomen Sosialidemokraatti* 18.4.1933, ”Kansanvallan ja työväen oikeuksien puolesta!”

³⁸⁹ *Suomen Sosialidemokraatti* 18.4.1933, ”Kansanvallan ja työväen oikeuksien puolesta!”

³⁹⁰ *Suomen Sosialidemokraatti* 20.6.1933, ”Sosialidemokraattisen puolueen vaalikehotus”.

³⁹¹ *Suomen Sosialidemokraatti* 18.4.1933, ”Kansanvallan ja työväen oikeuksien puolesta!”

³⁹² *Suomen Sosialidemokraatti* 18.4.1933, ”’Kansanliikkeen’ vaaliohjelma hahmoittuu: 25 mkn pääsymaksu vaaliuurnille”.

rajoittaisivat demokraattisia vapauksia. Lisäksi oikeuslaitos ja puolustuslaitos tuli ”kansanvaltaista”, jotta ne eivät olleet vain vallassa olevan luokan välineitä ja hallitsevia. Lisäksi ”fasistiset juonittelijat” tuli pitää kurissa.³⁹³

Samoin vuoden 1939 vaaleissa kansanvalta oli keskeinen teema ja lehdessä julistettiin vaalitaistoon lähdeettävän ”kansanvallan lujittamisen merkeissä” kansanvallan vihollisia vastaan³⁹⁴. Jokaisten vaalien alla siis lehdissä luotiin selkeää jakoa meidän kansanvallan puolustajien ja vahvistajien välillä ja kansanvallan vihollisten välillä. Vihollinen uhkasi kaikkia taistelulla saavutettuja demokraattisia oikeuksia ja jokainen vaali oli tärkeä tilaisuus niiden suojelemiseksi. Koska vihollinen halusi murskata kansanvallan³⁹⁵ tuli vihollinen murskata lopullisesti, jotta kansanvalta voitiin pelastaa³⁹⁶.

Ajan Suunnassa SDP:n kansanvallanpuolustus-retoriikkaa ei luonnollisesti uskottu vaan se nähtiin pelkkänä äänestäjien harhaanjohtamisen todellisten tavoitteiden piilottamiseksi. Lehden mukaan laillisuutta, kansanvaltaa ja parlamentarismia käytettiin vain kiihotuksen välineinä IKL:ää vastaan. Todisteina IKL:n kansanvallan vastaisuudesta käytettiin vain valheita ja ennen puolueen perustamista tapahtuneita tapahtumia³⁹⁷. SDP itsehän vastusti vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä ja halusi kumota sen jopa väkivaltaisesti Venäjän mallin mukaisesti³⁹⁸. Venäjällähän oli jo tuhottu kaikki kansan demokraattiset vapaudet marxilaisten toimesta³⁹⁹. Suomen Sosialidemokraatissa vastattiin vaalien 1939 alla toisen lehden samanlaisiin väitteisiin toteamalla demokratian olevan keskeinen osa sosialismia, joka pyrki laajentamaan kansanvallan konttorilla myös talouden puolelle⁴⁰⁰.

IKL:ää sen sijaan kuvattiin kansanvallan todellisena edistäjänä ja suojeelijana. IKL oli se puolue, joka oli aidosti taistellut kansan demokraattisten vapauksien puolesta muun muassa vastustamalla suojelelakia ja kritisoimalla kiihotuslain poliittista toimeenpanoa⁴⁰¹. IKL myös edisti politiikallaan aitoa kansanvaltaa, sillä sen mielestä Suomi ei aidosti ollut edes kansanvalta vaan puoluevalta:

”...kansanvalta on tähän asti rajoittunut siihen, että kansan kolmen vuoden väliajoin sallitaan vetävän viivansa edustajanurien kohdalle, edustajan, jota hän itse ei ole edes saanut määrätä. Tällainen

³⁹³ Suomen Sosialidemokraatti 16.6.1936, ”Mitä työväki vaatii uudelta eduskunnalta?”

³⁹⁴ Suomen Sosialidemokraatti 17.6.1939, ”Demokratia voittoon, se olkoon tunnuksemme”.

³⁹⁵ Suomen Sosialidemokraatti 15.6.1933, ”Lapualaisen oikeistobolshevismmin luonne”.

³⁹⁶ Suomen Sosialidemokraatti 20.6.1936, ”Kansanvallan viholliset murskattava lopullisesti”.

³⁹⁷ Ajan Suunta 10.7.1933, pk.

³⁹⁸ Ajan Suunta 2.5.1933, ”Naisten sunnuntai”.

³⁹⁹ Ajan Suunta 29.4.1933, ”Työläiset! Pienviljelijät! Teitä törkeästi petetään!”

⁴⁰⁰ Suomen Sosialidemokraatti 6.6.1939, ”Demokratia ja sosialismi”.

⁴⁰¹ Ajan Suunta 4.4.1936, ”Uuden nuorison taistelujulistus kuuluu ahdistuksenkin alta vaativana ja ankarana”.

kansanvalta ei ole kansanvaltaa. Se on puoluejuonittelijain valtaa ja sen IKL tahtoo tuhota toteutukseen maassa todellisen kansanvallan.”⁴⁰²

AS:ssä esitettiin vuoden 1936 vaalien alla myös IKL:n ratkaisut aidon kansanvallan rakentamiseksi, joka asetettiin vastakkain kansaa jakavan luokka- ja puoluevihaa ylläpitävän järjestelmän korvaamiseksi. Siihen kuuluivat suora presidentinvaali, ”pienempi ja asiantuntevampi eduskunta” ja kansanäänestykset, joilla voitaisiin ratkoa eduskunnan ja hallituksen välisiä erimielisyyksiä. Kielto-laista pidettyä kansanäänestystä pidettiin esimerkkinä siitä, miten kansan ja puolueiden tahto eivät kohdanneet, minkä takia puolueiden valtaa tuli vähentää ja samalla kansan lisätä. Tällaisen järjestelmän avulla rakennettaisiin yhtenäisempää kansaa ja päästäisiin eroon kansaa jakavasta puoluepolitiikasta.⁴⁰³ Ajan Suunnan mukaan kansanvalta tarkoitti, että kansalla oli aina viimeinen sana päätöksenteossa ja kansa oli aina eduskunnankin yläpuolella.⁴⁰⁴ Lisäksi IKL kannatti aiemmin käsiteltyä korporatiivista yhteiskuntamallia, joka SS:n mukaan toimi Italiassa vain näennäisenä edustuskeinona, jonka todellinen tavoite oli antaa legitimitettä fasistiselle diktatuurille.

IKL siis loi jakolinjaa kansan ja puolueiden välillä. IKL katsoi itse edustavansa kansaa ja sen parasta ja taisteli heidän puolestaan kansaa jakavia vihollisia, puolueita, vastaan. Erityisesti SDP ja sen edustava marxilaisuus olivat kansalle ja kansanvallalle vaarallisia sen levittämän luokkavihan takia. Tämän takia SDP edusti oikeasti kansanvallan sijaan vain luokkavaltaa, ”*proletariaatin diktatuuriin*”, joka sekin käytännössä tarkoitti vain puoluejohdon valtaa⁴⁰⁵. AS:N mukaan, kun puolueet väittivät suojelevansa kansanvaltaa, ne suojelivat todellisuudessa luokkapuoluejärjestelmää, joka piti ne vallassa⁴⁰⁶.

Suomen Sosialidemokraatissa AS:n ja IKL:n väitteitä todellisesta kansanvallasta ei tietenkään uskottu. Lehden ”*muut lehdet*” -palstalla lainattiin maalaisliittolaista Turunmaa lehteä, joka nimitti IKL:n pyrkimystä ”*käyttää kansanvaltaa kansanvallan tuhoiksi*”⁴⁰⁷. Myöhemmin SS:n pääkirjoituksessa myös todettiin IKL:n puheista kansanvallan puolustamisesta ja vahvistamisesta:

”Sen sijaan, että tällöin enää voitaisiin epäilläkään kansanvallan todellisen lujittamispyrkimyksen olevan tarkoituksena, havaitaan, että päinvastoin on kysymys kansalaisten tahallisesta harhaanjohtamisesta määrättyssä tarkoituksessa.”⁴⁰⁸

⁴⁰² *Ajan Suunta* 14.6.1933, ”Kansakokonaisuuden edun tulee kaikessa taloustoiminnassa käydä ryhmäetujen edellä”.

⁴⁰³ *Ajan Suunta* 26.6.1936, ”Kansanvalta lujitettava puoluejohtajien vallan kustannuksella”.

⁴⁰⁴ *Ajan Suunta* 15.6.1939, ”Selvä suunta, Kansanvalta Suomessa”.

⁴⁰⁵ *Ajan Suunta* 26.6.1939, pk.

⁴⁰⁶ *Ajan Suunta* 8.4.1936, pk.

⁴⁰⁷ *Suomen Sosialidemokraatti* 22.4.1936, ”Muut lehdet ’Hölmöläisten yritykseksi’ ”.

⁴⁰⁸ *Suomen Sosialidemokraatti* 27.6.1936, pk.

Lehden mukaan kaikille oli siis selvää, että IKL:n kansanvallan vahvistamisen puheissa oli kyse vain omien tavoitteiden peittämisestä valheiden avulla. Sanoivathan he sen itsekin toistaessaan vaatimusta muiden puolueiden hävittämisestä, joka jättäisi valtaosan kansasta vailla ääntä päätöksenteossa ja valta olisi vain yhdellä mielipideryhmällä, jota IKL edustaisi johtaen kansankokonaisuutta ylhäältäpäin ”johtajaperiaatteen” mukaisesti⁴⁰⁹. Molemmissa lehdissä kuvattu vihollisen tavoite oli sama: rajoittaa kaikki valta vain yhden ryhmän käsiin, jota puolue, jonka edustajana puolue johtaisi diktatorisesti. Näin luotiin jakolinjaa koko kansan kansanvaltaisten oikeuksien puolustajien ja vahvistajien sekä pienen ryhmän diktatuurin kannattajien välillä.

Demokratian puolustamisen esittäminen oli IKL:lle kuitenkin tarpeen vaalien alla, sillä olihan Suomen kansan selkeä enemmistö demokratian kannattajia. Vaalien välillä puolue kyllä hyökkäsi kansalaisten demokraattisia vapauksia kohtaan.⁴¹⁰ SS:n hyökkäys IKL:ää kohtaan ”kansanvallan vahvistajana” oli siis lähes täysin samanlainen kuin AS:ssä hyökkäys SDP:tä kohtaan ”kristinuskon ystävänä”. Molemmissa lehdissä vihollisen kuvattiin käyttävän kansan valtaenemmistön kannattamaa hyvettä aina vaalien alla valhehuntuun äänestäjien karkottamisen välttämiseksi, mutta vaalien välillä vihollinen aina paljasti todelliset tavoitteensa kristinuskoa tai kansanvaltaa vastaan.

Lehden sivuilla tehtiin myös selväksi IKL:N taustalla vaikuttavat voimat, jotka halusivat eroon kansanvallasta. Kuten aiemmin on jo käsitelty, sosialidemokraatit näkivät lapuanliikkeen ja IKL:n synnyn takana olevan sekä asemoitaan menettävän keskiluokan että aina vain lisävoittoja tavoittelevan suurpääoman. Molemmat ryhmät olivat tyytymättömiä kansanvaltaan ja halusivat tuhota sen ja työväenliikkeen omien etujensa edistämiseksi.

Lehden mukaan pula-aikana asemaansa menettäneet keskiluokan ainekset pettymyksessään kääntyivät myös kansanvaltiasta järjestelmää vastaan ja oli altis fasistien yllytykselle ja kiihotukselle⁴¹¹. Toisaalta pula-ajan tyytymättömyyden tarjoamaan tilaisuuteen tarttuivat myös työnantajat ja suurpääoma, jotka näkivät kansanvallan, ja erityisesti työväenliikkeen, haitallisena sen voitontavoittelulle. Koska pääomapiirit eivät olisi voineet saavuttaa haluamaansa valtiollista yksinvaltaa demokraattisin keinoin, turvautui se ulkoparlamentaarisiiin väkivaltaisiin keinoihin, lapuanliikkeen avulla. Näin oli jo kolmen vuoden ajan ylläpidetty ”*puolittaista fasistista komentoa*” keskustapuolueiden heikkouden takia. Vuoden 1933 vaaleissa IKL:n avulla vaaleissa he pyrkivät antamaan vihollisilleen ”*ratkaisevan*

⁴⁰⁹ Suomen Sosialidemokraatti 27.6.1936, pk.

⁴¹⁰ Suomen Sosialidemokraatti 27.6.1939, pk.

⁴¹¹ Suomen Sosialidemokraatti 28.5.1933, ”Kapitalistinen maailmanpula ajaa epätoivoisia aineksia kannattamaan diktatuuripyrkimyksiä”.

iskun”. Suomen kansan vaihtoehdot olivat vaaleissa selkeät vapaus tai orjuus ja vain SDP:n vaalivoitto pystyi takaamaan vapauden.⁴¹²

Vuoden 1933 vaaleissa, jolloin kokoomus ja IKL lähtivät vaaleihin vaaliliitossa, Kansallista Kokoomusta vielä kuvattiin eräänlaisena välikätenä työntajien ja IKL:n välissä. IKL oli kokoomuksen puskurijoukko, jonka avulla se edisti suurpääoman tahtoa ja diktatuuripyrkimyksiä⁴¹³. Vuoden 1933 vaalien alla SS:ssä pyrittiinkin vahvasti kytkemään kokoomus ja IKL vahvasti toisiinsa muun maussa puhumalla lapualaiskokoomuslaisista⁴¹⁴ ja ”Kokoomus-lapualais-isänmaallisesta kansanliikkeestä”⁴¹⁵. Vuoden 1936 vaalien alla kuitenkin Sasu jo totesi kokoomuksenkin saaneen tarpeekseen ”mukuloistaan”⁴¹⁶. IKL:stä rakennettiin siis lehdessä kuvaa työväen perinteisten vihollisten, suurpääoman ja sitä palvelevan kokoomuksen käytyreinä, joka edisti näiden tavoitteita, kuten suurpääomaa suosivaa diktatuuria, lapuanliikkeen tultua tiensä päähän.

IKL:ää syytettiin myös diktatuuriin pyrkimisestä myös soluttamalla omia toimijoitaan virkamiehistöön ja puolustuslaitokseen. Lehdessä vaadittiin ainakin vaalien 1933 alla virkamiehistön ja aseellisten voimien puhdistamista ”kansanvaltaa vastaan vehkeilivästä aineksista”⁴¹⁷. Vuoden 1939 vaalien alla puolestaan tasavallan suojelulakia käsitellessään lehti totesi IKL:n vaaran kansanvallalle ja lailliselle yhteiskuntajärjestykselle olevan sen kannatusta merkittävästi suurempi, koska sen edustama fasismi oli yhä maan virkamiehistön keskuudessa vahvaa⁴¹⁸.

Lehdissä vastustajan kansanvallan vastaisia tendenssejä haluttiin tuoda esiin myös puolueen sisäisen demokratian heikkouksia osoittamalla. Suomen Sosialidemokraatissa vuoden vaalien 1933 alla kirjoitettiin otsikolla ”Kosola on diktaattori” Vihtori Kosolan diktatorisista vallassa puolueen sisällä. IKL oli ”kansaliike”, jossa kansalla ei todellisuudessa ollut yhtään valtaa vaan Kosola määräsi yksi puolueen johdon ja suunnan. Lehti kysyi lukijalta: ”Vai luuletteko, että ”kansanliike”, jolla nyt jo itsellään on diktaattori, kysyy kansalta, mitä se asioista ajattelee?”⁴¹⁹ SS:ssä haluttiin siis selvästi pitää yllä IKL:n uhkaa myös sen kannatuksen heikentyessä. Toisaalta maailman tapahtumat vuosikymmenen aikana olivat antaneet syytäkin pitää IKL:ää silmällä ja toisaalta kyse saattoi olla taktisesta valinnasta vaalikampanjoinnissa. Vaarallisen vihollisen uhkan ylläpitäminen saattoi olla lehdelle keino saada puolueen kannattajia liikkeelle.

⁴¹² Suomen Sosialidemokraatti 12.6.1933 ”Onko lapualaisuus vain poliittista seikkailua?”

⁴¹³ Suomen Sosialidemokraatti 12.6.1933 ”Onko lapualaisuus vain poliittista seikkailua?”

⁴¹⁴ Esimerkiksi Suomen Sosialidemokraatti 20.4.1933, nimimerkki Sasu Punasen pakina ”Mitä Sasulle kuuluu”.

⁴¹⁵ Suomen Sosialidemokraatti 27.5.1933, ”Kun ’ystävyyks’ loppuu”.

⁴¹⁶ Suomen Sosialidemokraatti 23.4.1936, nimimerkki Sasu Punasen pakina ”Mitä Sasulle kuuluu”.

⁴¹⁷ Suomen Sosialidemokraatti 20.6.1933, ”Talouselämä yhteiskunnan valvontaan”.

⁴¹⁸ Suomen Sosialidemokraatti 17.6.1939, pk.

⁴¹⁹ Suomen Sosialidemokraatti 28.6.1933, ”Kosola on diktaattori”.

Ajan Suunnan pääkirjoituksessa muun maussa nostettiin SDP:ssä olleet pyrkimykset lisätä puolue-toimikunnan valtaa rajoittaen samalla puolueuuvoston ja puoluekokouksen, joissa oli merkittävästi puolue-toimikuntaa laajempi edustus. Lehden mukaan SDP oli sisäisesti kehitymässä diktatuuriksi⁴²⁰. Lisäksi lehdessä nostettiin esiin väitteitä, että SDP:n puoluekokouksessa oli rajoitettu puolueen sisäisen opposition edustajien puheenvuoroja. Tällaista oli ”proletaarin demokratia” lehden mukaan.⁴²¹ Molemmat lehdet pyrkivät vahvistamaan kuvaa vastustajasta kansanvallan vihollisena osoittamalla, että edes puolueen sisällä ei pätenyt sen ulospäin julistamat ihanteet, vaan päinvastoin puoluetta johdettiin diktatorisesta, mikä oli osoitus puolueiden johtajien tahdosta myös valtion johtamisen suhteen.

Molemmissa lehdissä luotiin siis selvää jaottelua kansanvallan vihollisten sekä puolustajien ja vahvistajien välillä. Kansanvalta oli viholliselle vain keino harhauttaa kansalaisia puolelleen. Puolueiden teot, sisäiset toimintatavat, ulkomaiset esimallit ja myös puheet todistivat puolueiden todellisen tavoitteen vallan keskittämistä itselle. Selvä merkki vihollisen kansanvallan vastaisuudesta oli myös pyrkimys hiljentää sen kovin vastustaja eli lehden oma puolue. Seuraavassa kappaleessa paneudutaankin tarkemmin tähän teemaan.

5.2. Lapualainen kapinaliike ja internationaalinen käytyripuolue kiellettävä

Lapuanliikkeen keskeinen tavoite ja saavutus oli niin sanottujen kommunistilakien, jotka kielsivät kommunistien toiminnan, säätäminen. IKL:lle ja muulle isänmaalliselle rintamalle tämä ei kuitenkaan riittänyt vaan vastustus laajeni kaikkeen ”marxilaisuuteen” eli myös sosialidemokraattiaan. Vuosina 1933–1934 eduskunnassa tehtiin jopa 6 aloitetta, joissa SDP:n laillisuus kyseenalaistettiin,⁴²² Yksi näistä oli IKL:n vaikutuksesta kokoomuksen huhtikuussa 1933 jättämä välikysymys, jota lehdissä käsiteltiin laajasti huolimatta siitä, että hallitus ei ehtinyt siihen vastata ennen vaaleja. Vuoden 1933 IKL:n päästyä eduskuntaan alkoivat sen edustajat heti syksyllä tehdä aloitteita, jotka tähtäsivät SDP:n kieltämiseen⁴²³. IKL ei siis ollut ainoa puolue, joka kyseenalaisti SDP:n laillisuuden. IKL:n ja kokoomuksen lisäksi jopa maalaisliitosta löytyi SDP:n kieltöhaluja, vaikka sen sisällä löytyi jo epäluuloa myös IKL:ää kohtaan⁴²⁴.

IKL:n kieltämiseen tähtääviä aloitteita tehtiin erityisesti sosialidemokraattien toimesta; osa jo ennen sen pääsemistä eduskuntaan vuoden 1933 vaaleissa. Kuitenkin lopulta varsinainen kieltöyritys, joka

⁴²⁰ *Ajan Suunta* 6.5.1936, pk.

⁴²¹ *Ajan Suunta* 15.6.1936, ”Ilmaa vain”.

⁴²² Laamanen ja Okkonen 2018, 10.

⁴²³ Valtonen 2025, 338.

⁴²⁴ Valtonen 2025, 359.

lopulta ratkaistiin tuomioistuimessa IKL:n hyväksi, tuli maalaisliiton suunnasta Cajanderin hallituksen sisäministeriltä Urho Kekkosealta, joka saadessaan hallitukselta, ja jälkeinpäin myös eduskunnalta, hyväksynnän kielsi IKL:n toiminnan marraskuussa 1938. Helsingin raastuvanoikeus kuitenkin kumosi päätöksen. Sisäministeriössä kuitenkin jatkettiin vielä suunnitelmia IKL:n kieltämiseksi vielä tämänkin jälkeen.⁴²⁵

Sosialidemokraateille yksi keskeisimmistä perusteluista IKL:n kieltämiselle oli sen toiminta lapuanliikkeen työn jatkajana. Erityisesti vuoden 1933 vaalien alla, kun Mäntsälän kapinasta ja lapuanliikkeen kieltämisestä oli vain vähän yli vuosi aikaa, Suomen Sosialidemokraatissa IKL:stä ja sen edustajista puhuessa lehti käytti yleisimmin termiä ”*lapualaiset*” ja IKL:ää kutsuttiin muun muassa kokoomuspuolueen ”*lapualaisiiveksi*”⁴²⁶. Tämä osoittaa, että lehti piti itsestään selvänä, että kyseessä oli saman liikkeen jatko. Lapuan liikkeen jatkona puolueelle ei lehden mukaan ollut lainmukaista oikeutta olla olemassa⁴²⁷. Vuoden 1932 kapinoitsijat, jotka eivät olleet vielä saaneet tuomioitaan jatkoivat kansan kiihottamista SDP:tä vastaan⁴²⁸. Vielä vuoden 1936 kesäkuussakin lehdessä todettiin IKL:n olevan ”*lapuanliikkeen suoranainen jatko*”⁴²⁹

Ero vuosien välillä näkyy muun muassa vaalien alla käytetyissä lausahduksissa. Kun vaalien 1933 tavoitteena oli Sasun mukaan ”*Lapua on lyötävä*”⁴³⁰ julistettiin seuraavissa vuoden 1936 vaaleissa ”*IKL on lyötävä!*”⁴³¹ Vuoden 1936 vaalien mainoksessa puolestaan julistettiin myös ”*Fascismi nujerrettava lopullisesti*”⁴³² Tämän tarkoituksena oli yhdistää IKL laajempaan eurooppalaiseen kontekstiin ja erityisesti Euroopan diktatuureihin eli Hitlerin kansallissosialistiseen Saksaan ja Mussolinin fasistiseen Italiaan.

SS:ssä IKL:n nähtiin myös jatkavan lapuanliikkeen toimintatapoja, väkivaltaa, häiriköintiä, työmaaterroria ja muita laittomuuksia jopa uudesta kapinayrityksestä kirjoitettiin lehdessä vuoden 1933 keväällä. Lehden mukaan kiersi muun muassa huhuja, että IKL odottaisi ensin vaalitulosta ja lähtisi tarvittaessa uuteen kapinaan eduskunnan voimasuhteista riippuen. Lehti vaati hallitukselta välittömiä toimia tällaisten huhujen ja uhkien kumoamiseksi. Lehti piti julkeana, että kapinahuhujen liikkeessä IKL:llä oli otsaa vaatia SDP:n kieltämistä.⁴³³ Kokoomuksen kevään 1933 välikysymys nähtiinkin

⁴²⁵ Valtonen 2025, 407–412.

⁴²⁶ *Suomen Sosialidemokraatti* 7.5.1933, ”Sosialidemokraattisen puolueen laillisuus”.

⁴²⁷ *Suomen Sosialidemokraatti* 22.4.1933, pk.

⁴²⁸ *Suomen Sosialidemokraatti* 27.5.1933, nimimerkki Sasu Punanen pakina ”Mitä Sasulle kuuluu”.

⁴²⁹ *Suomen Sosialidemokraatti* 26.6.1936, ”IKL tekojensa kuvastimessa”.

⁴³⁰ *Suomen Sosialidemokraatti* 28.6.1933, Työväki nousee vaaleissa valtaan ja murskaa mustan taantumuksen lujalla vaalinyrkillä”.

⁴³¹ *Suomen Sosialidemokraatti* 28.6.1936, nimimerkin Sasu Punanen pakina ”Mitä Sasulle kuuluu?”.

⁴³² *Suomen Sosialidemokraatti* 19.6.1936, ”Työväenpuolue valtaan!”

⁴³³ *Suomen Sosialidemokraatti* 20.4.1933, ”Uusi kaappaussuunnitelma?”

harhautuksena, jolla huomioi vietäisiin IKL:n suunnitelmista⁴³⁴. IKL oli lehden mukaan siis suoraa jatkumoa lapuanliikkeen asettamalle uhalle. Kansanvallan ja työväen vanha vihollinen jatkoi toimintaansa uuden nimen alla.

Vuoden 1933 keväällä IKL:n laillisuudesta keskusteltiin myös niin sanotun puserolain käsittelyn yhteydessä. Lakiesitys oli Kivimäen hallituksen vastaus IKL:n päätökseen perustaa sotilaalliseen tapaan järjestäytyneitä järjestöjä. Lain tarkoituksena oli kieltää tällaiset sotilaallisesti järjestäytyneet poliittisen liikkeen maassa. Lain läpisaamiseksi hallitus tarvitsi SDP:n tukea eduskunnassa.⁴³⁵ Suomen Sosialidemokraatin mukaan oli hallituksen perusteluidenkin perusteella selvää, ketä vastaan laki oli osoitettu. Samoin kokoomuksen ja erityisesti IKL:n piirissä ja lehdissä asiasta aiheutettu melu kertoi samaa viestiä. Nimittäin ”*se koira älähtää, johon kalikka kalahtaa*”. Lehden mukaan, jos hallitus näki tarvitsevansa valtuudet ”*päästäkseen käsiin sotilaallisesti järjestettyyn ’kansanliikkeeseen’*” tuli ne sille antaa.⁴³⁶ Lehti siis näki oikeana ja jopa vaati hallitukselta toimia IKL:n toimintaan puuttumiseksi. Lehden mukaan kerran kapinaan ryhtynyt vihollinen jatkoi toimintaansa sotilaallisesti järjestäytyneenä puolueena, mikä ei voinut olla sallittavaa.

Myös Ajan Suunnalle oli selvää, että puserolain tarkoituksena oli hyökätä IKL:ää vastaan ja lakia pidettiin erityisesti sen epätarkkuuden takia vaarallisena. Lehti kertoi kokoomuksen kansanedustajan Eino Tulenheimon esittäneen lakia muutosta, joka kieltäisi ulkomaisten järjestöjen päätöksiä noudattavien järjestöjen toiminnan.⁴³⁷ Lehden mukaan lain hyväksyminen oli myös osoitus, että eduskunnan keskustapuolueet hyväksyivät, ”*että täysi puhevalta Suomen kansan edustuksessa on sellaisellakin yhteisöllä, joka virallisesti ilmoittaa esiintyvänsä hämäräperäisen ulkomaisen juutalaiskoplan maanpetoksellisten käskyjen toimeenpanijana.*”⁴³⁸ Lehdessä siis hyökättiin SDP:n lisäksi keskustapuolueita kohtaan jotka hyväksyivät SDP:n maanpetoksellisen ja vaarallisen toiminnan, mutta hyökkäsivät isänmaallista liikettä vastaan.

Ajan Suunnalle ja IKL:lle keskeiset perustelut SDP:n kieltämiselle tulivat myös esiin vuoden 1933 vaalien alla, kun lehdessä käsiteltiin kokoomuksen välikysymystä, mutta myös jo ennen sen jättämistä. Keskeisin peruste välikysymyksessä ja AS:ssä SDP:n kieltämiselle oli puolueen ”*lainhengen vastainen ja kansalliselle olemassaololle vaarallinen käskynalaisuusuhdetta marxilaiseen kansainväliseen vallankumoukselliseen Työväen Internationaliin.*”. Tämä ilmi lehden mukaan muun muassa internationaalien säännöistä sekä SDP:n vuoden 1930 hyväksymä ”*lainvastainen ja turmiollinen*”

⁴³⁴ Suomen Sosialidemokraatti 20.4.1933, ”Kokoomus on yhtäkkiä huomannut sosialidemokraattien ohjelman”.

⁴³⁵ Soikkanen, Hannu, 553.

⁴³⁶ Suomen Sosialidemokraatti 8.4.1933, pk.

⁴³⁷ Ajan Suunta 27.4.1933, ”Eduskunnan keskusta hyväksyy marxilaisen kansainvälisyyden”

⁴³⁸ Ajan Suunta 28.4.1933, nimimerkki Antti Suomenpojan pakina ”Tarkkailijan tähtäimestä”.

toimintaperiaate, jonka mukaan kansainvälisessä politiikassa tuli ensisijaisesti noudattaa internationaalien päätöksiä ja vasta viimesijaisesti valtiovallan antamia ohjeita. Marxilaisiin ei siis voinut luottaa missään valtion kansallisissa tehtävissä ja toiminnassa. Lehti vaati hallitusta muuttamaan linjaa ja IKL:n tuhoamisen valmistelun sijaan ryhtymään toimiin SDP:n kieltämiseksi.⁴³⁹ Lehti siis pyrki osoittamaan, että isänmaan etu ja paras eivät olleet sille etusijalla, minkä takia puolue oli epäluotettava ja vaarallinen varsinkin kansainvälisessä toiminnassa.

Toinen keskeinen perustelu SDP:n kieltämiselle oli sen vaarallisuus vallitsevalle yhteiskuntajärjestykselle sekä sen hyväksymät toimintatavat tavoitteidensa saavuttamiseksi. Lehden mukaan SDP tavoitteli vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen ja kansanvallan tuhoamista, eikä sulkenut väkivaltaisia keinoja pois keinovalikoimastaan. Väkivalta kävi puolueelle, kun sitä käytettiin sen tavoitteiden saavuttamiseen vuoden 1918 kapinaa ja silloisen väkivallan oikeuttamista yhteiskunnallisen edistyksen saavuttamisella. AS:n mukaan ”*suunta ja henki oli säilynyt suurin piirtein samana*” kuin vuonna 1918. Lisäksi puolueen negatiivinen suhtautuminen puolustuslaitokseen ja puolustusvelvollisuuteen, kun se ei hyödyttänyt puoluetta itseään, teki SDP:stä vaarallisen isänmaalle.⁴⁴⁰ Lisäksi sosialidemokratiaa ja kommunismia pidettiin yhtenä ja samana aatteena, joilla oli sama tavoite, jonka vaarallisuudesta oli todisteena sen Venäjällä aiheuttama julmuus ja kurjuus⁴⁴¹. Viesti oli selvä: kun kommunistit on jo kielletty vaarallisena poliittisena liikkeenä, tuli luontaisesti myös samat tavoitteet jakava SDP kieltää.

Suomen Sosialidemokraatissa vastattiin suoraan välikysymyksessä esitettyihin ja AS:ssä lainattuihin perusteluihin SDP:n kieltämispyrkimykselle. Lehden mukaan IKL oli jo pidempään valmistellut valtiollista hyökkäystä SDP:tä vastaan ja kieltä vaativa välikysymys nähtiin hyökkäyksen aloittamiseksi. Syytökset vaarasta yhteiskuntajärjestykselle ja laillisuudelle oli suorastaan naurettava, olihan SDP ollut viime vuosina toiminut yhteiskuntarauhan ja valtiojärjestyksen uskollinen puolustaja oikeiston hyökkäyksiä vastaan. Lehden mukaan, kun vihollinen ei voinut hyökätä puolueen kimppuun sen tekojen perusteella, he tarttuivat yksittäisiin ohjelmakirjauksiin, joiden väitetään olevan laittomia tai epäisänmaallisia. Internationaaliin kohdistuva hyökkäys maalattiin tietämättömyydeksi tai vihamielisyydeksi kaikkea kansainvälistä toimintaa kohtaa. Maailman muutos vaati entistä enemmän kansainvälistä toimintaa, varsinkin sellaista, joka perustui ihmisoikeuksien edistämiseen.⁴⁴² Lisäksi sosialidemokraattinen internationaali erosi kommunistien vastaavasta järjestöstä juuri siinä, että se ei

⁴³⁹ *Ajan Suunta* 3.4.1933, pk.

⁴⁴⁰ *Ajan Suunta* 20.4.1933, pk.

⁴⁴¹ *Ajan Suunta* 10.4.1933, ”Valtiollisissa tilaisuuksissa meillä ennennäkemättömän kansanjoukon kokosi I.K.L:n eilinen juhla vanhaan eduskuntataloon ylevien valtiollisten ja kansallisten tunnuksien ympärille”.

⁴⁴² *Suomen Sosialidemokraatti* 20.4.1933, pk.

antanut sitovia määräyksiä vaan se vapaajehtoisia ohjeita, joita toivottiin seurattavan⁴⁴³. Näin toteamalla lehti myös erotti sosialidemokratiaa kommunismista.

Myös SS:ssä lainattiin SDP:n ohjelmaa, sillä kokoomuksen ja IKL:n todettiin käyttävän hyväkseen vain yksittäisiä irrallisia lainauksia välikysymystä perustellessaan. SDP todella tavoitteli merkittävää yhteiskunnallista muutosta ja vallitsevan talousjärjestelmän korvaamista, mutta sen ohjelmassa ei suinkaan ollut mitään laitonta tai hyväksyntää väkivallan käytölle vaan muutosta tavoiteltiin parlamentaarisiin keinoihin. Puolueen leimaaminen vuoden 1918 tapahtumien perusteella ei myöskään ollut osuvaa, sillä ne tapahtuivat erittäin poikkeuksellisissa oloissa, joissa punakaartien johdon valtaama puolueoimikunta toimi puolueen sääntöjen vastaisesti. Tällaisia puheita pidettiin myös ulkokultaisuutena Mäntsälän kapinayrityksen huomioon ottaen. Todellinen uhka kansanvallalle olivat kokoomus ja IKL.⁴⁴⁴ Mäntsälän miehet saattoivat väittää kapinaansa ”lojaali” valtiovallalle, mitä punaka-pinallisetkaan eivät koskaan kehdanneet tehdä, mutta se ei muuttanut tosiasioita⁴⁴⁵. Puolueiden kieltäminen ei kuulunut demokratiaan ja toisin kuin kokoomus SDP oli vuonna 1930 myös vastustanut kommunistien kieltämistä⁴⁴⁶. Ohjelmansa vahvasta puolustamisesta huolimatta välikysymys osaltaan johti vuoden 1933 puoluekokouksessa parlamentarismia korostavan ponnen hyväksyntään, joka myös korosti, että puolue ei ollut sitoutunut noudattamaan Sosialistisen Työväen internationaalien ohjeita kaiken muun edellä⁴⁴⁷.

Lehdessä siis kiistettiin suoraan kaikki syytteet ja korjattiin virheelliset väitteet. Lehden mukaan todellisuudessa SDP oli kansanvallan ja laillisuuden suoja. Kansanvallan ja yhteiskuntajärjestyksen todellinen vihollinen löytyi välikysymyksen tekijöistä ja tukijoista, jotka vain vuosi sitten nousivat kapinaan. Sen mielestä välikysymys oli vain politiikan väline hyökätä SDP:tä kohtaan ja edistää oikeiston omia diktatuuripyrkimyksiä.

SDP:tä vastattiin välikysymykseen myös jättämällä oma välikysymys, jossa hallitukselta, aikooko se ryhtyä toimenpiteisiin kokoomuksen kapinallisia liikkeitä, eli lapuanliikettä ja sitä seurannutta IKL:ää, tukevan politiikan johdosta ja ehkäistäkseen näiden liikkeiden laitonta toimintaa. Välikysymyksessä todettiin suoraan IKL:n olevan kapinallisen toiminnan takia kielletyn lapuanliikkeen jatko, joka jatkoi samaa laitonta toimintaa.⁴⁴⁸ Lehden mukaan ero välikysymyksissä oli siinä, että sosialidemokraattien välikysymys perustui tosiasiallisiin tapahtuneille teoille eikä pelkälle irrallisten

⁴⁴³ *Suomen Sosialidemokraatti* 7.5.1933, Sosialidemokraattisen puolueen laillisuus”.

⁴⁴⁴ *Suomen Sosialidemokraatti* 7.5.1933, Sosialidemokraattisen puolueen laillisuus”.

⁴⁴⁵ *Suomen Sosialidemokraatti* 27.5.1933, nimimerkki Sasu Punanen pakina ”Mitä Sasulle kuuluu”.

⁴⁴⁶ *Suomen Sosialidemokraatti* 22.4.1933, pk.

⁴⁴⁷ Soikkanen, Hannu 1975, 554.

⁴⁴⁸ *Suomen Sosialidemokraatti* 22.4.1933, ”Mihin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryhtyä kokoomuspuolueen väkivaltaisiin keinoihin Suomen valtiota vastaan taistelevaa ryhmäkuntaa suosivan johdosta?”

ohjelmalauseiden tahalliseksi väärintulkinnalle. Kokoomuksen tuki kapinallisille lapualaisille ja sitä seuranneelle IKL:lle, jolla oli samat johtajat ja tavoitteet, olivat tosiasioita, joita ei voitu kieltää, ne tuli vaalien alla nostaa esiin.⁴⁴⁹ SDP ei siis tyytynyt vain puolustautumaan vaan lähti suoraan hyökkäykseen osoittaakseen vihollisen todellisen luonteen ja tavoitteet. Hyökkäys käännettiin suoraan takaisin kokoomusta ja IKL:ää kohtaan, koska he olivat todellisia kansanvallan ja laillisuuden vihollisia ja tämä oli tuotava esille ennen kuin kansa valitsee uuden eduskunnan.

Vuoden vaalien alla puolestaan lehdessä käsiteltiin myös jonkin verran Helsingin raastuvanoikeudessa lopuillaan ollutta IKL:n kieltäjät ja sen lopullisesta päätöstä. Raastuvanoikeus oli jo edellisenä vuonna pian sisäministeriön kieltöpäätöksen jälkeen kumonnut toimintakiellon äänin 2-1, mutta alle kuukausi myöhemmin samassa Helsingin raastuvanoikeuden osastossa aloitettiin oikeudenkäyntiprosessi IKL:n kieltämiseksi yhdistyslain nojalla.⁴⁵⁰ Tämän käsittely tuli päätökseen vasta vuoden 1939 keväällä.

Koska lakkauttamisjutussa vaadittiin myös IKL:n paikallisosastojen lakkauttamista, vastaajina olivat myös paikallisosastojen toimijat, jotka saapuivat huhtikuun lopulla joukolla oikeuden eteen. SS:ssä tämä suuri vastaajien määrä huomioitiin artikkelissa, jossa käsiteltiin oikeuden tilaongelmaa ja kerrottiin huhuista, joiden mukaan suunnitteilla on IKL:n paikallistoimijoiden ”*mielenosoituksellinen marssi suljetuissa riveissä oikeuspaikalle*”⁴⁵¹. Ajan Suunnassa IKL:n paikallistoimijoiden saapuminen kuvattiinkin suorastaan juhlallisena marssina oikeuspaikalle ja ihmeteltiin, että nämä ”*vakaat, harkitsevan näköiset, lujat ja uskolliset*” miehetkö muka ovat isänmaata vastaan toimineita rikollisia. Lehden mielestä näiden ”*vakaiden miesten*” esiintyminen oikeuden edessä nolasi IKL:n vastustajat ja osoitti myös isänmaalliseen liikkeen voimaa ja taipumatonta tahtoa taistella isänmaan puolesta ”*sekä ulkoisia että sisäisiä häiritsijäitä vastaan*”.⁴⁵² AS:ssä luotiin siis jakolinjaa isänmaan parasta ajattelevien vakaiden maakunnan miesten ja isänmaallista liikettä vastaan hyökkäävien, joihin kuului erityisesti hallituspuolueet, vastaan.

Molemmissa lehdissä lainattiin myös syyttäjän argumentteja puolueen kieltämiseksi. Kun SS lainasi syyttäjän väitteitä muun muassa IKL:stä lapuanliikkeen jatkona, joka nostettiin myös otsikkoon,

⁴⁴⁹ Suomen Sosialidemokraatti 22.4.1933, pk.

⁴⁵⁰ Raunio 1998, 51–52 ja 76.

⁴⁵¹ Suomen Sosialidemokraatti 15.4.1939, ”Suuri oikeussali tarvitaan IKL:n jutun käsittelyä varten”.

⁴⁵² Ajan Suunta 26.4.1939, ”Yli puolituhanen haastettujen joukko seurasi eilen sisäministeriön määräyksestä”, nimimerkki Puhtisen pakina ”Tarkkailijan tähtäimestä” ja pk.

sellaisenaan ilman kommentteja⁴⁵³, AS:ssä myös vastattiin syyttäjän väitteeseen ja vastineeksi lainattiin sellaisenaan puolustuksen puheenvuoroja⁴⁵⁴.

Kun oikeus antoi yksimielisen päätöksensä kieltokanteen hylkäämisestä, Ajan Suunnassa jo odotettiin sosialidemokraattien hyökkäystä oikeuslaitosta kohtaan, sillä olihan valtiovarainministeri Tanner jo aiemmin halveksinut saman oikeuden tuomaria. Lehdessä myös todettiin hallituksen jo valmistelevan seuraavaa ottelua uuden tasavallan suojelulain muodossa, koska nykyinen lainsäädäntö ei riittänyt IKL:n kieltämiseen.⁴⁵⁵ SS:ssä sen sijaan huomautettiin, että oikeus lakkautusvaatimuksen hylkäämisestä huolimatta katsoi, että IKL:n tilaisuuksissa oli useasti rikottu lakia⁴⁵⁶. SS:n pääkirjoituksessa todettiin, että vaikka IKL:n kieltämiselle ei löytynytäkään riittäviä juridisia perusteita, oli kansan oikeustaju toinen ja kansaa edustava eduskunta oli IKL:ää itseä lukuun ottamatta myös todennut IKL:n toiminnan maalle vahingolliseksi. Lehden mukaan oli myös erikoista, että voimassa olevat lait olivat riittäviä toisen diktatuuriin pyrkivän liikkeen, kommunistien, kieltämiseen, mutta jostain syystä IKL:n kohdalla lait eivät muka riittäneet.⁴⁵⁷ SS siis asetti vastakkain oikeuden kyseenalaisen päätöksen sekä Suomen kansan ja sen edustajien oikeustajun. Oikeuden päätöksestä huolimatta kansa tiesi IKL:n vaaran ja laittomuuden.

Pelkkä vihollisen voittaminen vaaleissa ei siis riittänyt, vaan vihollinen oli niin vaarallinen kansanvallalle, isänmaalle, Suomen kansalle ja vallitsevalle yhteiskuntajärjestykselle, että ainoa vaihtoehto oli kieltää puolueen toiminta kokonaan ja tuhota lopullisesti se ja sen edustama aate Suomesta. Tätä tavoitetta ei myöskään piiloteltu vaan se sanottiin suoraan. Löytyihän molempien liikkeiden historiasta jo esimerkki pyrkimyksestä kaataa vallitseva yhteiskuntajärjestys väkivaltaisoin keinoin.

Vihollisen omaan puolueeseen kohdistetut kieltoyritykset puolestaan nähtiin esimerkkinä vihollisen demokratiavastaisuudesta. Kaikista äänekkäimmän vihollisen kieltäminen oli ensimmäinen askel pyrkimyksissä tuhota kansanvalta. Kieltopyrkimys oli siis tavallaan myös osoitus oman puolueen omien tavoitteiden oikeellisuudesta ja niiden avulla pyrittiin vahvistamaan omaa rintamaa vihollista vastaan, ja vaikka puolueen toiminta kiellettäisiinkin taistelu oikean asian puolesta ei loppuisi. Vihollisen puheet ja aloitteet puolueen kieltämiseksi saatettiin siis osin nähdä myös mahdollisuutena, vaikka paikoin uhka oli myös todellinen, koska se tarjosi mahdollisuuden aktivoida omaa

⁴⁵³ *Esimerkiksi Suomen Sosialidemokraatti* 15.4.1939, IKL on lapuanliikkeen jatko”.

⁴⁵⁴ *Esimerkiksi Ajan Suunta* 15.4.1939, ”IKL:n lakkauttamisvaatimuksen käsittelyä jatkettiin eilen H:gin R.O:ssa”. ja 24.5.1939, ”’Rikkomuksiksi väitetyt teot hakemalla haettu tueksi toimenpiteille, joiden tarkoitus ei ole oikeudellista, vaan poliittista laatua’, lausui asiamies Borenius”.

⁴⁵⁵ *Ajan Suunta* 26.5.1939, pk.

⁴⁵⁶ *Suomen Sosialidemokraatti* 26.5.1939, ”Raastuvan oikeus hylkäsi IKL:n lakkauttamista koskevan vaatimuksen, vaikka se katsookin, että IKL:n eri tilaisuuksissa on useasti rikottu lakia”.

⁴⁵⁷ *Suomen Sosialidemokraatti* 26.5.1939, pk.

kannattajakuntaa ja osoittaa vihollisen vaarallisuuden. Vaaleissa valta oli kansalla ja kansa pystyi näyttämään tukensa kieltouhan alla olevaa puoluetta kohtaan uurnilla. Tästäkin huolimatta puolueilla, varsinkin SDP:llä, oli varmasti myös aitoa huolta, että puheet saattoivat myös johtaa pahimmillaan puolueen kieltoon tai toiminnan rajoittamiseen. Tämä vain lisäsi vaalien merkitystä. Voittoisaa puoluetta oli vaikeampi kieltää.

Jos vuoden 1933 vaalien alla vihollisen kieltopyrkimykset saatettiin nähdä puolueissa jopa hyödyllisinä kampanjoinnin välineinä, aidosta huolesta huolimatta, vuoden 1939 vaalien alla tapahtunut IKL:n kieltoyritys hallituksen toimesta oli ainakin Uulan mukaan osaltaan vaikuttamassa IKL:n vaalitappioon, mutta siitä kuinka paljon tämä vaikutti, on erimielisyyttä⁴⁵⁸. Tällöin IKL ja Ajan Suunta kävivät todellista taistelua olemassaolonsa puolesta. Tästä huolimatta myös vuoden 1938 sisäministeriön kieltopyrkimyksen epäonnistuttua alettiin puolueen johdossa heti miettiä, miten tilannetta voitaisiin parhaiten käyttää hyödyksi omassa propagandassa⁴⁵⁹.

5.3. Tasavallan suojelulaki: punainen valtalaki vai ulkoista uhkaa vastaan?

Tapaus, jossa kansanvallan, diktatuurin ja kieltopyrkimysten teemat yhdistyivät, oli vuonna 1939 lehdissä käyty keskustelu eduskunnan käsittelyssä olleesta tasavallan suojelulaista. Tasavallan suojelulaki oli alun perin säädetty kommunistien uhkaa vastaan ja sitä oli jatkettu lapuanliikkeen takia, mutta edellisen suojelulain voimassaolo oli päättynyt vuonna 1935 ja Cajanderin hallitus toi vuoden 1939 keväällä eduskuntaan uuden esityksen tasavallan suojelulaiksi. Vuonna 1930 SDP kokonaisuudessaan vastusti suojelulakia, mutta vuonna 1939 puolueen selkeä enemmistö oli lain hyväksymisen puolella, vaikka puolueen vähemmistö oli yhä huolissaan lain antamista mahdollisuuksista puolueen joutessa taas oppositioon.⁴⁶⁰ Lehdissä vuoden 1939 vaalien alla tasavallan suojelulakia käsiteltiin pääkirjoituksissa ja lehdet lainasivat pitkästi laista käytyjä eduskuntakeskusteluja.

Tuolla välillä SDP oli siirtynyt oppositiosta hallitukseen ja sen asema politiikassa oli vahvistunut merkittävästi, eikä puolue enää tuntenut asemaansa samalla lailla uhatuksi kuin aiemmin, joten myös puolueen suhtautuminen lakiin oli muuttunut. Tätäkin lehdissä käsiteltiin. Samalla tilanne maan ulkopuolella oli myös kiristynyt. IKL myös oli aiemminkin vastustanut suojelulakia, koska se ei luottanut, että sitä ei käytettäisi poliittisiin tavoitteisiin⁴⁶¹.

⁴⁵⁸ Valtonen 2025, 411.

⁴⁵⁹ Uola 1982, 358–359.

⁴⁶⁰ Valtonen 2025, 280 ja 412.

⁴⁶¹ *Ajan Suunta* 4.4.1936, ”Uuden nuorison taistelujulistus kuuluu ahdistuksenkin alta vaativana ja ankarana”.

Ajan Suunnalle oli selvää, että tasavallan suojelulain tavoitteena oli IKL:n kieltäminen ja lopulta diktatuuri tuominen Suomeen. Olihan IKL:n toiminnan kieltö yhä Helsingin raastuvanoikeuden käsitte-lyssä samalla, kun suojelulakia käsiteltiin eduskunnassa. Lehden lainaamien IKL:n kansanedustajien mukaan Suomessa on näkynyt jo pyrkimyksiä puolueiden diktatuuriin pyrkimisestä ja tasavallan suo- jelulaki tulisi lopulta johtamaan punaiseen diktatuuriin⁴⁶². Lakia kutsuttiinkin lehdessä ”*punaiseksi valtalaiksi*”⁴⁶³. Lain avulla pyrittiin siis lehden mukaan keskittämään valtaa ja rajoittamaan kansa- laisten vapauksia ja IKL toimi kansanvallan ja kansalaisvapauksien puolustajana hallitusta vastaan⁴⁶⁴.

Suomen Sosialidemokraatissa sen sijaan pyrittiin perustelevaan toisaalta yleisesti lain tarpeellisuutta ja tavoitteita ja toisaalta miksi SDP nyt kannatti lakia, jota se oli aikaisemmin vastustanut. Lehden lainaama SDP:n kansanedustaja Jussi Lonkainen piti valitettavana, että oltiin tilanteessa, jossa suoje- lulain kaltaista poikkeuslainsäädäntöä tarvitaan. Hän oli itse ennen vastustanut poikkeuslainsäädän- töä, koska ei nähnyt sen olevan välttämätöntä tai kun se rajoittaa kansalaisten vapauksia. Porvaristo olikin tällaisia lakeja jo säätänyt vaikeuttaakseen työväen toimintaa. Porvarit olivatkin Lonkaisen mukaan eduskunnassa aina valmiita antamaan tukensa esityksille, jotka hyökkäsivät vasemmistoa kohtaan. Tämän takia hän ja sosialidemokraatit yleensä suhtautuivat hyvin varautuneesti suojelulain kaltaisiin poikkeuslakeihin.⁴⁶⁵ Vallitsevassa tilanteessa kuitenkin tarve laille oli selvä:

*”Maailman tilanne on kuitenkin nyt sellainen, etteivät normaaliset suojatoimenpiteet tunnu riittävil- tä eivätkä lakipykälätäkään riitä eräänlaista tuholais toimintaa ehkäisemään — toimintaa, joka vallitse- vissa oloissa voi merkitä tasavallalle mitä vakavinta uhkaa.”*⁴⁶⁶

Sosialidemokraatit perustelivat lakia siis erityisesti maan ulkopuolisten tapahtumilla ja uhkilla, aivan kuten pääministeri Cajander⁴⁶⁷. Maailman tilanne uhkasi erityisesti Suomen kaltaisia pieniä valtiota sekä niiden kansanvaltaisia järjestelmiä. Suojelulain avulla pystyttäisiin estämään tämän ulkoisen uh- kan muuttuminen myös sisäiseksi uhkaksi. SS:n lainaaman SDP:n kansanedustajan Kivisal- on mukaan erityisesti fasistinen kiihotus oli vaarallista kansanvallalle ja kansalaisvapauksille, joita lain avulla pyrittiin suojelemaan. Jokaisella oli oikeus levittää aatettaan, mutta kansanvaltaisia vapauksia ei ollut tarkoitettu käytettäväksi niiden tuhoamiseen.⁴⁶⁸ Molemmissa lehdissä siis kuvattiin omaa puo- luetta kansanvallan ja kansalaisoikeuksien puolustajana vihollisen osoittamaa uhkaa vastaan.

⁴⁶² *Ajan Suunta* 3.5.1939, ”Pesonen: Isänmaamme kituu puolue-elämän kourissa”.

⁴⁶³ Esimerkiksi *Ajan Suunta* 20.4.1939, nimimerkki Puhtisen pakina ”Tarkkailijan tähtäimestä”.

⁴⁶⁴ *Ajan Suunta* 1.6.1939, ”Suojelulaki ankaran arvostelun kohteena”.

⁴⁶⁵ *Suomen Sosialidemokraatti* 18.5.1939, ”Tasavallan suojelulakiehdotuksesta käytiin eilen eduskunnassa pitkälinen keskustelu”.

⁴⁶⁶ *Suomen Sosialidemokraatti* 18.5.1939, ”Tasavallan suojelulakiehdotuksesta käytiin eilen eduskunnassa pitkälinen keskustelu”.

⁴⁶⁷ Soikkanen, Timo 1983, 295.

⁴⁶⁸ *Suomen Sosialidemokraatti* 1.6.1939, ”Tasavallan suojelulaki hyväksytty toisessa käsittelyssä suuren valiokunnan esittämässä muodossa ilman mitään muutoksia”.

Varsinkin SDP:lle tämä oli tärkeää, sillä se joutui perustelevaan linjansa muutoksen. Sosialidemokraateille vihollisen uhka oli niin suuri, että jouduttiin varautumaan hyvin poikkeuksellisin ja epämuokavin keinoin.

IKL ja koko muu oppositio yksimielisesti vastusti hallituksen esitystä⁴⁶⁹. AS:ssä näitä SDP:n ja sen hallituskumppaneiden selityksiä ulkoisesta uhasta ei uskottu, vaan ne nähtiin pelkkänä sumuverhona todelliselle tavoitteelle eli opposition, erityisesti IKL:n, nujertamiselle. AS:n lainaamassa eduskuntakeskustelussa IKL:n kansanedustaja Reino Ala-Kulju lainasi SDP:n edustajien, kuten Väinö Tannerin, puheenvuoroja vuosilta 1930 ja 1936, joissa he vastustivat silloin käsitellyssä olleita tasavallan suojelulakiesitysten hyväksymistä kutsuen sitä tarpeettomaksi ja vaaralliseksi kansanvallalle, mutta ne he kuitenkin kannattivat lakia ollessaan itse hallituksessa.⁴⁷⁰ SDP:n edustajien menneiden ja nykyisten puheiden selkeän ristiriidan esiintuomisen tarkoitus oli antaa ymmärtää, että kansanvallan puolustamisen retoriikka oli SDP:lle vain väline oman vallan suojelemiseksi. Todellisuudessa suhtautuminen suojelulakiin riippui vain siitä, ketä sitä oli käyttämässä. Oppositiossa lakia vastustettiin, mutta valtaan päästyään samat henkilöt tarttuivat itse samaan työkaluun valta-asemansa varmistamiseksi, piti vain löytää sopiva tekosyy, kuten maan ulkoinen uhka.

IKL:ssä siis uskottiin, että koska hallitus ei onnistunut oikeudellisin keinoin kieltämään IKL:n toimintaa, se päätti käyttää tasavallan suojelulakia tavoitteen loppuun viemiseen. Tämän myös myönnettiin lehden mukaan sosialidemokraattien suusta suoraan. Olihan muun muassa kansanedustaja Lonkainen todennut, että ”*enkä minä puolestani uskoisi hallituksen näitä valtuuksia pyytävankaan, Jos vaara olisi uhkaamassa vasemmalta*”.⁴⁷¹ Jos uhkaa ei nähty vasemmalla oli sen tultava hallituksen mielestä siis oikealta AS:n mukaan, Todellisia tavoitteita ei kuitenkaan suoraan uskallettu sanoa eduskunnan keskusteluissa vaikka eduskunnan ulkopuolella sosialidemokraatit olivat tehneet selväksi sen todelliset tavoitteet IKL:n kieltämisestä⁴⁷².

Suomen Sosialidemokraatin lainaamassa eduskuntakeskustelussa valtiovarainministeri Väinö Tanner vastasi väitteeseen, että lailla pyrittäisiin kieltämään IKL⁴⁷³, vaikka Tanner olikin käyttänyt tätä perusteena laille omalle eduskuntaryhmälleen⁴⁷⁴. Tannerin mukaan hallituksen keskuudessa ei tällaisesta ollut puhuttu, eikä hän muutenkaan tiennyt, mihin puheisiin tässä muka viitattiin. Lain

⁴⁶⁹ Soikkanen, Timo 1983, 295.

⁴⁷⁰ *Ajan Suunta* 20.4.1939, ”Suojelulakiesityksen ulkopoliittiset perustelut vain sumuverho opposition nujertamiseksi”.

⁴⁷¹ *Ajan Suunta* 1.6.1939, ”Suojelulakiesitys ankarana arvostelun kohteena”.

⁴⁷² *Ajan Suunta* 6.6.1939, ”Ei valtiollista vastustajaa väkivaltaisilla keinoin tuhota. Vielä vähemmän silloin kun puolueeton tuomioistuin on todennut, että vastustajaa ei voida syyttää rikollisuudesta tai edes ’hyvien tapojen vastaisesta toiminnasta’ ”.

⁴⁷³ *Suomen Sosialidemokraatti* 1.6.1939, ”Tasavallan suojelulaki hyväksytty toisessa käsitellyssä suuren valiokunnan esittämässä muodossa ilman mitään muutoksia”.

⁴⁷⁴ Soikkanen, Timo 1983, 295.

tarkoituksena oli antaa hallitukselle varokeino ulkoisten uhkien kiihotustoimintaa vastaan. Tämä koski yhtä lailla itärajan takaa inspiraatiota saavaa vasemmistolaista kiihotusta kuin Itämeren eteläpuolelta mallia saavaa oikeistolaista kiihotusta.⁴⁷⁵

Lehden pääkirjoituksessa puolestaan IKL:n vastustus suojelulaille nähtiin sen ainoana konkreettisena tavoitteena vaaleissa. Sen mukaan alhaisesta kannatuksesta kärsivä puolue vastusti lakia, joka kieltäisi kiihotustoiminnan, joka uhkaa maan ulkoista turvallisuutta, koska halusi pitää itsellään laajat toimintavapaudet, siltä varalta, että sopiva tilaisuus tällaiselle kiihotukselle tulisi vastaan. Kokonsa puolesta IKL ei lehden mukaan ollut erityistä uhkaa ja se kyllä omia aikojaan kuolemaan kannatuksen puutteeseen, mutta voisi osoittautua vaaralliseksi tilanteessa, jossa Suomi joutuu suurvaltojen huomion kohteeksi.⁴⁷⁶ Vihollinen kuvattiin siis samalla epäsuosituksi ja vailla merkittävää kannatusta kansan keskuudessa, mutta siitä huolimatta, tai ehkä jopa sen tähden, puolue oli mahdollinen uhka Suomelle, koska se oli valmis mihin keinoihin tahansa päästäkseen valtaan.

Vuoden 1939 tasavallan suojelulain käsittely ennen eduskuntavaaleja tarjosi siis molemmille puolueille ja lehdille mahdollisuuden luoda jakolinjaa kansanvallan puolustajien ja vihollisten välillä. AS pystyi kuvaamaan SDP:n ja muut hallituspuolueet kansanvallan vihollisina, jotka halusivat lain avulla kieltää sille epämieluisan opposition toiminnan, rajoittaa kansalaisvapauksia ja keskittää valtaa ulkomaisten uhkien tarjoaman sumuverhon avulla. IKL teki itsestään marttyyrin, joka ei taistellut vain itsensä vaan myös Suomen kansan puolesta. Tämä ei kuitenkaan pelastanut puoluetta vaalitappiolta.

SS:ssä sen sijaan pystyttiin kuvaamaan SDP vastuullisena isänmaan ja kansanvallan suojelijana, joka oli valmis uhkaavassa kansainvälisessä tilanteessa suojaamaan Suomea ulkoisilta uhilta myös poikkeuksellisin keinoin, vaikka ne eivät olleetkaan sille täysin mieluisia. IKL:n kieltopyrkimyksiä ei myönnetty lehdessä, mutta ei sen mahdollisuutta varsinaisesti suljettukaan, sillä puolueen nähtiin haluavan käyttää maalle vaarallista kiihotusta aseenaan tilaisuuden tullen päästäkseen valtaan.

AS:n ja IKL:n mielestä siis kansanvallan uhka tuli tällä kertaa maan sisältä, kun taas SS ja SDP kuvasivat uhkaa enemmänkin ulkopuolelta tulevana ja IKL oli vain ulkoisen uhan väline sille suosiolisen kiihotuksen levittämiseksi maan sisällä. Tämä poikkeaa aiemmista tapauksista, joissa IKL yleensä korosti SDP:n edustavan maan ulkoista uhkaa, kun sosialidemokraatit puolestaan näkivät IKL:n enemmänkin maan sisäisenä uhkana, joka vedoten ulkoiseen Venäjän tai internationaaliseen uhkaan vaati SDP:n kieltämistä. Osat olivat muutenkin kääntyneet vuosikymmenen alkupuoliskoon nähden. Nyt IKL oli selkeän lakkauttamisuhan alla puolustuskannalla, kun varsinkin vuonna 1933

⁴⁷⁵ *Suomen Sosialidemokraatti* 1.6.1939, ”Tasavallan suojelulaki hyväksytty toisessa käsittelyssä suuren valiokunnan esittämässä muodossa ilman mitään muutoksia”.

⁴⁷⁶ *Suomen Sosialidemokraatti* 17.6.1939, pk.

SDP:n tulevaisuus oli enemmänkin uhatuksi ja oli puolustuskannalla muiden puolueiden siihen kohdistamia hyökkäyksiä vastaan.

6. Johtopäätökset

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella, miten Sosialidemokraattisen Puolueen (SDP) ja Isänmaallisen Kansanliikkeen (IKL) pää-äänenkannattajat, Suomen Sosialidemokraatti ja Ajan Suunta, kuvasivat toisiaan ja itseään eduskuntavaalien alla vuosina 1933, 1936 ja 1939. Tutkimuksessa sovellettiin erityisesti toiseuttamisen ja viholliskuvan käsitteitä. Näiden avulla analysoitiin, millaisilla kielellisillä keinoilla puolueet loivat kuvaa vastapuolestaan ja samalla rakensivat omaa identiteettiään. Tavoitteena oli samalla tarkastella, miten lehdissä määriteltiin omat ja vastapuolen ideologiset lähtökohdat, tavoitteet ja arvot. Tutkimus osoittaa, että näiden kahden ideologisen vastaparina toimineen liikkeen pää-äänenkannattajat rakensivat kuvaa toisilleen vastakkaisista maailmankuvista, joissa poliittinen kamppailu esitettiin myös eksistentiaalisena taisteluna Suomen tulevaisuudesta ja suomalaisten sieluista.

Vaikka tutkielma perustuu temaattiseen jaotteluun, löytyi lehtien kirjoituksissa myös selkeää ajallista muutosta vaalivuosien välillä. Lehtien muuttuva kieli ja painotukset heijastivat Suomen poliittisen ilmapiirin, yhteiskunnallisen tilanteen, puolueiden aseman ja kansainvälisten tapahtumien muutoksia.

Vuoden 1933 vaalien alla vielä hyvin itsevarma IKL oli selkeällä hyökkäyskannalla SDP:tä kohtaan ja sai taustatukea myös muilta oikeistopuolueilta, erityisesti kokoomukselta. Jo pidempään oikeiston hyökkäysten kohteena ollut SDP puolestaan joutui jatkuvasti puolustamaan itseään, ja puolueella oli syytä pelätä olemassaolonsa puolesta. Vaalien alla jätetyn välikysymyksen takia lehdissä keskusteltiin erityisesti SDP:n laillisuudesta, sen (epä)isänmaallisuudesta, toimintatavoista, ohjelmasta ja suhteesta Työväen Sosialistiseen internationaaliin. AS:ssä SDP:tä syytettiin alamaisuudesta maan ulkopuoliselle voimalle sekä lainvastaisesta suhtautumisesta maanpuolustukseen. SS:ssä puolustettiin vaalien alla puoluetta, mutta myös kansanvaltaa ja laillisuutta oikeiston hyökkäystä vastaan.

SS ei kuitenkaan ollut pelkästään puolustuskannalla, vaan myös hyökkäsi takaisin. Suomen Sosialidemokraatin kirjoituksissa korostuivat erityisesti IKL:n yhdistäminen toisaalta edellisenä vuonna kiellettyyn Lapuan liikkeeseen ja sen laittomiin toimintatapoihin sekä toisaalta kokoomuspuolueeseen, jonka kanssa IKL oli vaaliliitossa. SS:lle oli selvää, että IKL oli suora Lapuan liikkeen seuraaja ja pyrki yhdistämään erityisesti Lapuan liikkeen harjoittaman väkivallan ja muut laittomuudet, mutta myös lakkorikkuritoiminnan, IKL:ään.

Vuoden 1936 vaalien alla SS:ssä lapualaistermi alkoi korvautua entistä vahvemmallalla puheella fasismistä, ja lehdet pyrkivät entistä enemmän yhdistämään IKL:ää Saksaan ja Italiaan. Samoin AS:ssä alkoivat vahvistua syytökset SDP:tä kohtaan Neuvostoliiton ohjeiden seuraamisesta. Näin Suomen ulkopuolisen maailman muutokset alkoivat vaikuttaa myös kotimaan poliittiseen keskusteluun.

Maaailman epävarmuuden kasvaessa ulkoiset uhat tarjosivat entistä parempia keinoja vihollisen toiseuttamiseen ulkoisia uhkakuvia hyväksikäyttäen.

Vuoden 1939 vaaleihin tultaessa puolueiden asemat olivat lähes päinvastaiset verrattuna vuoden 1933 asetelmaan. Nyt selkeän uhan alla oli IKL, joka joutui puolustamaan olemassaoloaan. Oikeuden käsittelyssä ollut IKL:n kieltoasia ja eduskunnassa käsitelty tasavallansuojelulaki laittoivat IKL:n ja AS:n vahvasti puolustuskannalle. SDP puolestaan oli itsevarma ja vahva hallituspuolue, jolle IKL ei enää osoittanut erityistä uhkaa. Tästä huolimatta SS:lle IKL toimi yhä hyvänä vihollisena, jonka avulla omia kannattajia saatiin liikkeelle varmistamaan kansanvallan ja itsenäisyyden jatkuminen ulkomaisen ja kotimaisen fasismin uhan edessä. IKL:ää vastaan hyökättiin SS:ssä syytöksillä laittomasta toiminnasta, vaarallisista tavoitteista ja sodan yllyttämisestä.

Ajan Suunnassa puolestaan vuosi 1939 erottuu aiemmista, sillä SDP:n ollessa ensimmäistä kertaa hallituksessa yhdessä poliittisen keskustan puolueiden kanssa kohdistuivat lehden hyökkäykset usein pelkästään SDP:n sijasta hallituskoalitioon, jota AS:ssä kutsuttiin kansanrintamaksi, kokonaisuutena. SDP:n lisäksi edistyspuoluetta ja maalaisliittoa syytettiin marxilaisten apupuolueina toimimisesta.

Vuoden 1939 keskusteluun sisäpoliittisen tilanteen lisäksi vaikutti erityisesti kiristynyt kansainvälinen tilanne, joka lisäsi lehdissä keskustelua erityisesti maanpuolustuksesta. AS:lle tämä tarjosi tilaisuuden rakentaa SDP:stä kuva epäluotettavana ja vaarallisena puolueena, joka puheistaan huolimatta oli yhä haluton panostamaan isänmaan puolustukseen. SS:lle sen sijaan tämä oli mahdollisuus maalata IKL:stä kuva isänmaalle vaarallisena sodanlietsojana ja yhdistää IKL:ää fasistiseen Italiaan ja kansallissosialistiseen Saksaan.

Myös eduskunnan keskustelu tasavallansuojelulaista mahdollisti syytökset molemmista suunnista vihollisen vaarallisuudesta. IKL osoitti vaaran maan turvallisuudelle ja rauhalle. SDP sen sijaan pyrki ulkopoliittisen tilanteen turvin toteuttamaan diktatuuria kotimaassa.

Tutkielmassa käsitellyistä teemoista työväenkysymys jatkui selkeänä läpi kaikkien vaalivuosien. Työväenpuolueen lehtenä SS:lle teeman korostaminen oli luonnollista. Työväen oikeudet ja niiden puolustaminen taantumuksellisia oikeistolaisia voimia vastaan olivat kaikissa vaaleissa keskeinen teema lehdessä. AS:ssä puolestaan teema alkoi korostua erityisesti vuoden 1936 vaalien alla, kun vuoden 1933 pettymyksen jälkeen puolue pyrki laajentamaan kannattajakuntaansa ja erottumaan myös oikeistopuolueista. Sen sijaan työväkiteeman alla olevat aiheet painottuivat eri tavoin vuosien kuluessa, mihin vaikutti erityisesti eduskunnassa käytävät keskustelut. Vuonna 1936 keskiössä oli työmaaterrori, ja vuonna 1939 palkkakysymys.

Työväenteemassa näkyi selvimmin myös lehtien ja puolueiden halu erottaa vihollinen sen kannattajista. Koska vihollisen kannattajat olivat myös potentiaalisia omia kannattajia, erityisesti IKL:lle, ei lehdissä haluttu toiseuttaa mahdollisia äänestäjiä, vaan heidät kuvattiin harhaanjohdetuiksi yksilöiksi, jotka tuli vain johdattaa oikealle polulle.

Internationaalinen käskyläinen, isänmaan petturi, kommunistien aatetoveri, ahneet ja vallanhaluiset johtajat, työväen harhaanjohtaja, luokkavihan kylväjä ja Neuvostoliiton ihailija; tätä kaikkea SDP edusti Ajan Suunnan kirjoittajille. Suomen Sosialidemokraatin mukaan IKL puolestaan oli fasistinen, työnantajien käytyri, Hitlerin osoittaman tien seuraaja, kansanvallan ja työväen vihollinen sekä tekoisänmaallinen kapinaliike, joka jatkoi Lapuan liikkeen työtä työväenliikettä vastaan.

Vihollinen oli uhka, ei vain omalle puolueelle, vaan koko Suomelle ja sen yhteiskuntajärjestykselle. Ainoa tapa voittaa oli lyödä vastustaja kokonaan ja lopullisesti. Tätä näkemystä tukevat myös lehtien sivuilla toistuvat keskustelut ja vaatimukset vastustajan kieltämisestä. Vastustaja kuvattiin lehdissä toimintavoiltaan, tavoitteiltaan ja arvoiltaan niin vaaralliseksi, että ainoa vaihtoehto Suomen ja suomalaisten suojelemiseksi siltä oli liikkeen kieltäminen kokonaan.

Molemmissa lehdissä julistettiin vaalien alla vastustajan lyömisen välttämättömyyttä. Lapua, fasismi, IKL, taantumus ja kansanvallan vihollinen olivat kaikki nimityksiä samalle vastustajalle, joka oli lyötävä, ja ainoa vaihtoehto tämän tekemiseen oli SDP:n äänestäminen lähestyvissä eduskuntavaaleissa. Vain työväenluokan yhtenäisyys SDP:n takana pystyi torjumaan vihollisen. Sosialidemokratia, marxilaisuus, kommunismi, luokkaviha ja punaisuus olivat yksi ja sama vihollinen, jonka kitkeminen oli IKL:n keskeinen tehtävä ja jota vastaan jokaisen isänmaallisen tuli vaaleissa äänestää.

Vaikka pro gradu -tutkielman kohteena ovat lehtien käsitykset puolueista eduskuntavaalien alla, lehdille ja puolueille kyse ei ollut vain yhden puolueen voittamisesta vaaleissa. Vaalikamppailu oli vain osa laajempaa taistelua vastustajapuolueen edustamaa aatetta ja tavoitteita vastaan. Jotta oma puolue pystyi jatkamaan työtään ja saavuttamaan tavoitteensa, tuli toinen voittaa ja tuhota. Kyse oli kahden vastakkaisen maailmankatsomuksen taistelusta, mikä myös sanottiin suoraan molemmissa lehdissä. Kyse oli myös taistelusta Suomen kansan, työväen sielusta ja isänmaan tulevaisuudesta.

Vihollinen voitiin tuhota vain kieltämällä sen toiminta ja/tai poistamalla sen taustalla olleet syyt. IKL:n synnyn taustalla oli lopulta kapitalismi, joka puolusti itseään fasismin avulla, ja SDP:n kannatusta ylläpiti työväenluokan tyytymättömyys ja huonot olot.

Lehtien kuvaukset näistä aatteista ja tavoitteista eivät aina vastanneet todellisuutta tai varsinkaan puolueiden omia luonnehdintoja omista tavoitteistaan. Kyse oli mielikuvien ja viholliskuvien luomisesta,

jossa vastustajasta ei juurikaan löydetty mitään positiivista sanottavaa ja jonka vastakohtana oli lehden oma poliittinen liike ja aate. Vihollisen sanaan ei myöskään voinut luottaa, vaikka se väitti tavoittelevansa samoja asioista, joita oma puolue myös todellisuudessa ajoi. Vihollisen teot todistivat sen todellisen luonteen.

Kyse oli tosiaan taistelusta tai jopa sodasta, mikä kävi selväksi myös lehdissä käytetystä kielestä. Lehdissä vastustajia kohtaan suunnattu kieli oli yleensä hyvin hyökkäävää ja sisälsi paljon sodankäynnistä tuttuja termejä. Puhutaanhan nykyäänkin vaalitaistelusta, mutta Ajan Suunnan ja Suomen Sosialidemokraatin sivuilla rakennettiin aktiivisesti kuvaa puolueiden ja aatteiden välisestä suuresta taistelusta, jota käytiin vaalien lisäksi myös muilla rintamilla. Lehdissä toistuivat usein myös vaatimukset vastustajan ”lyömisestä” tai ”tuhoamisesta”. Puolueet siis pyrkivät kuvaamaan vaalitaistelua ja laajemmin poliittista taistelua jopa sodan kaltaisena eksistentiaalisena taisteluna, josta vain toinen puoli voi voittaa ja selvitä.

Molemmilla lehdillä löytyi myös historiasta ja nykypäivästä riittämiin esimerkkejä tukemaan rakentamaansa kuvaa vaarallisesta isänmaan tai työväen vihollisesta. Kun AS:ssä mielellään muistutettiin SDP:n aloittaneen vuoden 1918 sisällissodan noustessaan kapinaan laillista valtiovaltaa vastaan, SS ei antanut lukijoidensa unohtaa IKL:ää edeltäneen Lapuan liikkeen omaa kapinaa Mäntsälässä vuonna 1932. Jos puolue tai sen edeltäjä oli jo kerran noussut kapinaan, oli odotettavissa, että se pyrkisi vielä samaan uudestaan.

Lehdissä viholliskuvaa rakennettiin myös määrittelemällä vihollisen ideologiaa omasta näkökulmastaan. Puolueen edustama ideologia olikin yleensä se, mikä teki vihollisesta niin vaarallisen.

Ajan Suunnassa SDP:n sosialidemokratian katsottiin edustavan kansainvälistä marxilaisuutta ja olevan käytännössä sama asia kuin kommunismi. SDP:n edustama marxilaisuus perustui lehden mukaan kansaa tarkoituksellisesti jakavalle luokkavihan levittämiseksi ja työväen harhaanjohtamiselle. Väitteet työväen oikeuksien ajamisesta ja tilanteen parantamisesta olivat pelkkiä sanoja ja väline todelliseen tavoitteeseen eli Venäjän kaltaiseen diktatuuriin, jossa pieni ylellisyydessä elävä eliitti johtaa ylhäältäpäin orjuutettua kansaa. Marxilaisuus kielsi isänmaan merkityksen ja velvollisuuden puolustaa sitä sekä pyrki tuhoamaan kristinuskon. Maan ulkopuolelta pienen juutalaisliitin johtama aate oli isänmaalle ja kansalle vieras ja tuhoisa, ja se käytti hyväkseen työväen hyväuskoisuutta ja epätoivoa. Suomen työväki oli kuitenkin pohjimmiltaan isänmaallista ja kristillistä, ja vain IKL pystyi vapauttamaan heidät marxilaisuuden pauloista isänmaan puolelle osaksi kansankokonaisuutta. Puolueen johtoa sen sijaan ei voinut enää pelastaa, eikä Jumalakaan tulisi antamaan anteeksi heidän syntejään isänmaata ja uskoa vastaan.

IKL:n ja AS:n ajattelua puolestaan ohjasivat erityisesti isänmaallisuus, kansallisuusaate, kristinusko ja kansankokonaisuuden käsite. Luokkaetuja ja -vihaa levittävä SDP uhkasi niiden mielestä isänmaata, sen turvallisuutta, kristinuskoa, demokratiaa ja myös työväkeä itseään. Luokka-ajatteluun perustuva politiikka rikkoi lehden mukaan kansan yhtenäisyyttä, työväen puolustustahtoa ja teki eheän kansankokonaisuuden rakentamisen mahdottomaksi. Isänmaan menestys ja selviytyminen vaativat luokkavihaa levittävän liikkeen tuhoamista sekä yhteiskunnan eri ryhmien yhteisen edun tunnistamista.

Suomen Sosialidemokraatissa IKL edusti oikeistolaista taantumusta ja fasismia, joka Saksan ja Italian mallien mukaisesti pyrki fasistiseen diktatuuriin keinoja kaihtamatta. SS:lle fasismi edusti toisaalta pula-ajan köyhdyttämän keskiluokan ja toisaalta yhä kasvavia voittoja tavoittelevan suurpääoman turhautumista kansanvaltaan. Lehden mukaan fasistinen IKL pyrki tuhoamaan työväenliikkeen, koska se seisoj kaikista vahvimpana kansanvallan puolustajana ja taisteli työnantajia vastaan erityisesti korkeampien palkkojen puolesta. Kuten marxilaisuus AS:n mielestä, fasismi oli SS:n mukaan ulkomainen tuontituote, jota levitettiin isänmaallisuutta ja kristinuskoa hyväksikäyttäen ja pyrittiin pakottamaan suomalaisten ylle väkivaltaisoin keinoin. Suomalainen työmies kuitenkin sivistyksensä ansiosta oli lähes immuuni fasismille, joka houkutteli pääasiassa asemiaan menettävää keskiluokkaa.

Sosialidemokraattien ajattelu perustuikin vahvasti luokka-ajattelulle, mikä nousi esiin lähes jokaisessa teemakokonaisuudessa. Luokka-ajattelun keskiössä on jako meihin, työväenluokkaan ja sen liittolaisiin, sekä toiseen eli työväenluokan viholliseen. IKL oli siis työväenluokan ulkopuolinen vihollinen, joka vaati ehdotonta uskollisuutta valtiolle, joka ei edistänyt isänmaan etua, ja pyrki korvaamaan luokkasolidarisuuden kansallismielisellä isänmaallisuudella ja kansankokonaisuusajattelulla, jotka todellisuudessa palvelivat vain kapitalistista luokkaa. Luonnollisesti myös IKL:n hyökkäykset sosialidemokraattista työväenliikettä vastaan nähtiin aina suoraan hyökkäyksenä koko työväenluokkaa vastaan. Työväenliike oli työväen oma väline oikeuksiensa edistämiseksi ja itsensä puolustamiseksi niin työnantajilta kuin IKL:n taantumukselta.

Tutkielman perusteella voidaan todeta, että lehdissä olleet hyökkäykset toista puoluetta kohtaan eivät siis olleet vain satunnaisia hyökkäyksiä vastustajaa kohtaan vaan osa aktiivista suunnitelmallista viholliskuvan luontia ja vastustajan toiseuttamista. Tämän kautta lehdet myös oikeuttivat omaa politiikkansa vihollista vastaan ja laajemminkin. Lehtien keskeisiä keinoja olivat vihollisen liittäminen vieraaseen ulkoiseen aatteeseen ja uhkaan, vihollisen kuvaaminen häikäilemättömänä, tekopyhänä ja moraalisesti turmeltuneena sekä kuvaamalla vihollista kansan harhaanjohtajina. Kun oma liike kuvattiin kansan, tai työväen, todellisena ystävänä ja pelastajana, vihollinen kuvattiin sen eksyttäjänä ja orjuuttajana. Laajemmassa historiallisessa kontekstissa tämä viholliskuvien rakentaminen voidaan

nähdä osana 1930-luvun yhä kärjistyvää tilannetta ja kasvavaa poliittista polarisaatiota myös valtioiden välillä eikä pelkästään niiden sisällä.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että SS:n ja AS:n välinen sanallinen kamppailu vuosina 1933, 1969 ja 1939 oli osa järjestelmällistä prosessia, jossa kansallinen identiteetti ja poliittinen valta määriteltiin uudelleen julkisen keskustelun kautta. Viholliskuvat olivat tärkeä väline tässä prosessissa. Ne toisaalta heijastivat aikakauden poliittisia jakolinjoja, mutta myös samalla tuottivat niitä. Oma lehdistö oli siis puolueille keskeinen väline maan poliittisen todellisuuden rakentamisessa.

Tutkimus antaa myös lähtökohtia laajemmalle pohdinnalle siitä, miten poliittinen lehdistö voi muovata yhteiskunnallista ilmapiiriä. Kun lehdet muuntavat erimielisyyden perustavan laatuiseksi maailmankuvien vihollisuudeksi, on uhkana julkisen keskustelu polarisoituminen entisestään pisteeseen, jossa kompromissit osoittautuvat mahdottomiksi. 1930-luvun Suomen poliittisen taistelun tarkastelu antaa siis myös näkökulmaa nykypäivän poliittiseen polarisoitumiseen ja sen vaaroihin.

Tutkimus siis laajentaa ja syventää olemassa olevaa aiempaa tutkimusta aikakaudesta ja sen poliittisista suhteista. Aikakauden poliittista historiaa on jo tutkittu merkittävästi, kuten myös SDP:n ja IKL:n ajankohdan historiaa ja niiden erilaisia käsityksiä, mutta aiemmassa tutkimuksessa puolueiden ja niiden pää-äänenkannattajien keskinäisiä suhteita ei ole aiemmin tutkittu samalla lailla ja yhtä syvästi. Tutkielma antaa perusteellisemman, syvämmän ja ajallisesti laajemman näkökulman puolueiden suhteisiin sekä prosesseihin, joiden kautta ne pää-äänenkannattajiensa välityksellä toisuttivat toisiaan.

Tutkielma kuitenkin jättää vielä ulkopuolelleen eduskuntavaalien väliset tapahtumat ja muun muassa sen, millaisia keinoja lehdet käyttivät viholliskuvan luomiseksi osana kunta- ja presidentinvaalien kampanjointia. Tutkielman perusteella voidaan tehdä tästä oletuksia, mutta tulokset eivät ole suoraan yleistettävissä toisiin vaaleihin ja vaalien välisen ajan muihin tapahtumiin. Näistä saattaisi olla vielä löydettävissä teemakokonaisuuksia, joita tämän tutkielman aineistossa ei esiintynyt.

Lähteet:

Sanomalehdet:

Ajan suunta (AS) 1.4.-31.7.1933, 1.4.-31.7.1936 ja 1.4.-31.7.1939

Suomen Sosialidemokraatti (SS) 1.4.-31.7.1933, 1.4.-31.7.1936 ja 1.4.-31.7.1939

Kirjallisuus:

Blomster, Peter. *Sinimustaa yhteiskuntapolitiikkaa. Isänmaallinen kansanliike ja kansankokonaisuuden hyvinvointi 1932–1944*. Pro gradu tutkielma. Turku: Turun yliopisto, 1998.

Borg, Olavi. *Suomen puolueet ja puolueohjelmat 1880–1964*. Porvoo: WSOY, 1965.

Griffin, Roger. *The Nature of Fascism*. Lontoo: Printer Publishers, 1991.

Hanski, Jari. *Juutalaisviha suomalaisessa aikakauslehdissä ja kirjallisuudessa 1918–1944*. Helsinki: Kirja kerrallaan, 2006.

Haukka, Helena. *Sosiaalidemokraattisen puolueen lehdet, Suomen Sosialidemokraatti, Kansan Lehti ja Kansan Työ lapuanliikkeen vastustajina 1930–1933*. Pro gradu tutkielma. Turku: Turun yliopisto, 1982.

Hemanus, Pertti. *Propaganda sanomalehdissä*. Helsinki: Otava, 1975.

Hyvärinen, Matti, Jussi Kurumäki, Kari Palonen, Tuija Pulkkinen ja Henrik Stenius. *Käsitteet liikkeessä – Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Tampere: Vastapaino, 2003.

Jalovaara, Ville. "Kirkko, Valtio Ja SDP." *Teologinen Aikakauskirja* 118, no. 2 (2013): 99–111.
<<https://journal.fi/tatt/article/view/137260>>

Kain, Philip J. *Marx revolution and social democracy*. New York: Oxford University Press, 2023.

Karenmaa, Outi. *Vihollisia, vainoojia, syöpäläisiä – Venäläisviha Suomessa 1917–1923*. Helsinki: Suomen historiallinen seura, 1998.

Koskipalo, Niina. *Fasismia vai isänmaallisuutta? Helsingin Sanomien ja Uuden Suomen suhtautuminen Isänmaallinen kansanliike -järjestöön vuosien 1933 ja 1936 eduskuntavaalien alla*. Pro gradu tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto, 2008

- Maijala, Jussi. *Kansankokonaisuuden puolesta?* Artikkelit teoksessa *Sinistä punaista mustaa. Näkökulmia Suomen 1930–40-lukujen poliittiseen historiaan*, Toim. Petri Juuti. Tampere: Tampereen yliopistopaino Juvenes print, 2005.
- Marx, Karl ja Engels, Friedrich. *The Communist Manifesto. With an introduction by Gareth Stedman Jones*. Englanniksi kääntänyt Samuel Moore. Penguin Classics. Lontoo: Penguin Books, 2002.
- Metsämuuronen, Jari (toim.). *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Helsinki: International Melthep Ky, 2006.
- Mickelsson, Rauli. *Suomen puolueet – Vapauden ajasta maailmantuskaan*. Päivitetty laitos. Tampere: Vastapaino 2015.
- Noponen, Martti. *Politiikka tutkimuksen kohteena*. 6. uudistettu laitos. Porvoo: WSOY, 1992.
- Nygård, Toivo. *Suomalainen äärioikeisto maailmansotien välillä. Ideologiset juuret, järjestöllinen perusta ja toimintamuodot*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 1982.
- Okkonen Ville ja Laamanen Ville. *Kansalaisuus, politiikka ja laillisuus Mäntsälän kapinan jälkeen*. Historiallinen aikakauskirja 116:1 (2018) s. 15–28.
- Palonen, Kari. *Tekstistä politiikkaan*. Hämeenlinna: Vastapaino, 1988.
- Pohjanmaa, Atte. *Sanan säilä taistelun tiellä – Puolen vuosisadan (1895–1945) taival Työmiehen – Suomen sosialidemokraatin palstoilta nähtynä*. Helsinki: Kustannusyhtiö kansanvalta, 1948.
- Punkki Mikko, *Isänmaallisen kansanliikkeen ihmiskäsitys*. Pro-gradu tutkielma. Turku: Turun yliopisto, 2002.
- Rantala, Onni, *Suomen Puoluelehdistön Kehityksestä Ja Merkityksestä*, Helsinki: 1964.
- Raunio Timo. “Demokratian suojelua” vai “diktatuuripyrkimyksiä”? puolueiden suhtautuminen IKL:n lakkauttamisyhteyteen 1938 sekä sitä seuranneisiin jatkotoimenpiteisiin. Pro gradu tutkielma. Turku: Turun yliopisto, 1998.
- Saarela Tauno. “Finnish Socialist Intellectuals on Fascism and Anti-Fascism in the 1930s.” *Anti-Fascism in the Nordic Countries: New Perspectives, Comparisons and Transnational Connections*. 1st ed. Routledge, 2019. 160–172.
- Siltala, Juha. *Lapuan liike ja kyyditykset 1930*. Helsinki: Otava, 1985.
- Silvennoinen Oula, Tikka Marko ja Roselius Aapo. *Suomalaiset fasistit. Mustan sarastuksen airuet*. Helsinki: WSOY, 2016.

Soikkanen, Hannu. *Kohti kansan valtaa 1. 1899–1937: Suomen sosialidemokraattinen puolue 75 vuotta*. Helsinki: Suomen Sosialidemokraattinen Puolue -Puoluetoimikunta, 1975.

Soikkanen, Hannu. *Kohti kansan valtaa 2. 1938–1944: Suomen sosialidemokraattinen puolue 75 vuotta*. Helsinki: Suomen Sosialidemokraattinen Puolue -Puoluetoimikunta, 1986.

Soikkanen, Timo. *Kansallinen eheytyminen – myytti vai todellisuus? Ulko- ja sisäpolitiikan linjat ja vuorovaikutus Suomessa vuosina 1933–1939*. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto, 1983.

Teikari, Erkki. *Suomen oikeistoradikaali lehdistö vuosina 1930–1944*. Tampere. Tampereen yliopiston tiedotustutkimuksen laitos, 1973.

Tommila, Päiviö, Nygård, Toivo ja Salokangas, Raimo. *Suomen Lehdistön Historia: 2, Sanomalehdistö Suurlakosta Talvisotaan*. Kuopio: Kustannuskiila, 1987.

Tuomi, Jouni ja Sarajärvi, Anneli. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2018.

Uola, Mikko. *Sinimusta veljeskunta. Isänmaallinen kansanliike 1932–1944*. Helsinki: Otava, 1982.